ARCHIWUM
Akademii Obrony Narodowej

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

Ppłk dr Stanisław KORZENIOWSKI
Mjr dr Przemysław PAŹDZIOREK

WOJSKA AEROMOBILNE W SOJUSZNICZYCH OPERACJACH POKOJOWYCH

pk. „SOJUSZ"

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
S/5638
05-005638-002-0

68620

WARSZAWA

1

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid. 68620
Akademii Obrony Narodowej

ppłk dr Stanisław KORZENIOWSKI
mjr dr Przemysław PAŹDZIOREK

WOJSKA AEROMOBILNE W SOJUSZNICZYCH OPERACJACH POKOJOWYCH

pk. "Sojusz"

BIBLIOTEKA GŁÓWNA
Nr ewid. .....
Działu Zbiorów Jawnych - Akademii ON

WARSZAWA 2003

Recenzent: dr hab. Witold LIDWA

Autorzy:

ppłk dr Stanisław KORZENIOWSKI – kierownik naukowy
: rozdz. 1,2,

mjr dr Przemysław PAŹDZIOREK
: rozdz. 3,4,

SPIS TREŚCI

Wstęp 3

1. ZAŁOŻENIA BADAWCZE 6
   1.1. Cel i przedmiot badań 6
   1.2. Problemy badawcze 10
   1.3. Zmienne i metody badawcze 11

2. PRZEZNACZENIE I DZIAŁANIA WOJSK AEROMOBILNYCH... 16
   2.1. Zadania realizowane przez wojska aeromobilne 17
   2.2. Sojusznicze uwarunkowania prowadzenia działań desantowo-szturmowych 27
   2.2.1. Operacje desantowo-szturmowe 30
   2.2.2. Realizacja szturmu powietrznego według poglądów sojuszniczych 37
   2.3. Perspektywy rozwoju wojsk aeromobilnych 39

3. OPERACJE POKOJOWE 47
   3.1. Zmiany koncepcyjne dotyczące operacji pokojowych 47
   3.2. Operacje pokojowe w doktrynie NATO 58
   3.3. Wykorzystanie wojsk aeromobilnych w operacjach pokojowych 67

4. ZADANIA WOJSK AEROMOBILNYCH ORAZ SPOSOBY ICH REALIZACJI W SOJUSZNICZYCH OPERACJACH POKOJOWYCH 74
   4.1. Zadania etapu zorganizowania rejonu wyjściowego 74
   4.2. Zadania w etapie wprowadzania mandatu 85
   4.3. Rodzaje i charakter działań wojska aeromobilnych w sojuszniczych operacjach pokojowych 95
   4.3.1. Działania nadzorujące 96
   4.3.2. Działania ochronne 100
   4.3.3. Działania kontrolne 105

Zakończenie 120
Bibliografia 124
Wykaz rysunków 127
Załączniki 128

WSTĘP

Po okresie „Zimnej wojny" wojskowi zajmujący się zagadnieniami bezpieczeństwa zaczęli poszukiwać rozwiązań właściwego wykorzystania sił wojskowych w nowym układzie międzynarodowego systemu bezpieczeństwa .

Dawniej operacje utrzymania pokoju tradycyjnie rozpoczynały się po uzyskaniu konsensusu dotyczącego uzgodnienia i zorganizowania przerwania ognia pomiędzy stronami konfliktu. Działania pokojowe bazowały przede wszystkim na zgodzie i współpracy stron konfliktu oraz na przekonaniu o tym, że użycie siły przez wojska pokojowe ograniczone jest do przypadków samoobrony.

W sytuacji pojawienia się konfliktów o nowym charakterze, wymienione czynniki przestały odpowiadać tradycyjnemu podejściu do prowadzenia operacji pokojowych.

Doświadczenia z Somalii, Bośni oraz Ruandy unaoczniły, że operacje pokojowe coraz częściej będą przebiegały równolegle z prowadzeniem lokalnych walk między frakcjami oraz brakiem zgody na interwencję wojsk pokojowych. Sytuacja taka zrodziła rozwiązanie w postaci operacji wymuszania pokoju, w których wojska pokojowe przestały pełnić funkcję tylko biernego obserwatora i otrzymały prawo użycia siły w określonych warunkach. W wielu przypadkach decydować zaczęły takie czynniki jak szybkość, manewrowość i zaskoczenie, którymi to atrybutami dysponują wojska aeromobilne. Jak pokazują doświadczenia współczesnych operacji pokojowych prowadzonych przez NATO wojska te coraz częściej wykorzystywane są w tego rodzaju sytuacjach.

Działania wojsk aeoromobilnych w operacjach pokojowych, nie były dotychczas przedmiotem szczególnego zainteresowania polskich specjalistów wojskowych. Tendencje światowe wykazują rosnącą rolę wojsk w reagowaniu kryzysowym, potwierdzając tym samym potrzebę rozwijania teorii działań innych niż wojna, w tym operacji wsparcia pokoju.

Określone wymagania stawiane w tym zakresie przez Sojusz, znalazły swoje odzwierciedlenie w „Rządowym programie modernizacji i integracji z NATO", a także w przyjętej przez Rząd RP (4.01.2000 r.) „Strategii Bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej".

Podkreśla się w nich, że jednym z zadań w ramach reagowania kryzysowego jest przeciwdziałanie w sytuacji pośredniego zagrożenia dla bezpieczeństwa Polski lub jej sojuszników. Oznacza to udział w międzynarodowych operacjach reagowania kryzysowego (w tym w operacjach sojuszniczych), które zależnie od sytuacji mogą obejmować bezpośrednie wymuszanie pokoju - poprzez przeprowadzenie interwencyjnych operacji militarnych, rozdzielanie i rozbrajanie, bądź rozbijanie formacji zbrojnych stron konfliktu.

Zasygnalizowana skromność opracowań, dotyczących przedmiotu badań przy jednoczesnym, rosnącym znaczeniu problematyki nakreślonej w temacie pracy, uzasadniają potrzebę rozwiązania dostrzeżonych problemów i potrzebę podjęcia prac badawczych, które w rezultacie powinny stworzyć teoretyczne podstawy działania wojsk aeromobilnych w operacjach wsparcia pokoju.

Autorzy dążyli do rzetelnego zbadania i przedstawienia w sposób całościowy oraz logicznie uporządkowany przedmiotowej problematyki. Przyjęty układ pracy jest spójny z zamierzeniami procedury badawczej, a jej treści zawierają sprawozdania z przeprowadzonych badań, z zachowaniem racjonalnej wynikowości. Przedstawione zostały również propozycje koncepcyjnych rozwiązań, dotyczących działania wojsk aeromobilnych w sojuszniczych operacjach wsparcia pokoju. Intencją autorów było przedstawienie treści merytorycznych w ten sposób, aby zapewnić czytelnikowi możliwość uczestnictwa w procesie myślowym dochodzenia do końcowych rozwiązań. Stosownie do takiego podejścia, praca składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, zakończenia i załączników.

W pierwszym rozdziale zawarty został metodologiczny aspekt prowadzonych badań. Określony został przedmiot badań, przedstawiono problemy badawcze, cel – poznawczy i utylitarny oraz nakreślono przypuszczenia rozwiązań finalnych w postaci hipotezy roboczej. Przyjęta procedura badawcza wywierała bezpośredni wpływ na dobór i stosowanie metod oraz technik wykorzystywanych w procesie badań.

Rozdział drugi zawiera wybrane problemy użycia wojsk aeromobilnych w operacji, a także sojusznicze uwarunkowania działań tych wojsk.

W rozdziale trzecim, przez pryzmat historii w syntetyczny sposób ujęta została ewolucja działań pokojowych oraz koncepcje ich prowadzenia. Pokazano również

miejsce oraz rolę, jaką mogą pełnić wojska aeromobilne w operacjach pokojowych, co stanowiło kanwę do prezentacji dalszych rezultatów badań.

W rozdziale czwartym przedstawiono aspekty koncepcyjne i funkcjonalne działań wojsk aeromobilnych. Ich podstawę stanowiły wnioski z analizy operacji pokojowych i zadań realizowanych w nich przez wojska lądowe. Identyfikacja etapów operacji oraz zadań miała na celu zbadanie i określenie działań wojsk aeromobilnych w tego rodzaju operacjach. W rozdziale tym zaprezentowano również rozwiązania dotyczące sposobów realizacji zadań mandatowych przez wojska aeromobilne. Zawarto w nim odpowiedź na pytanie jakie sposoby działania stosowano dotychczas, oraz które z nich przynosiły najlepsze efekty.

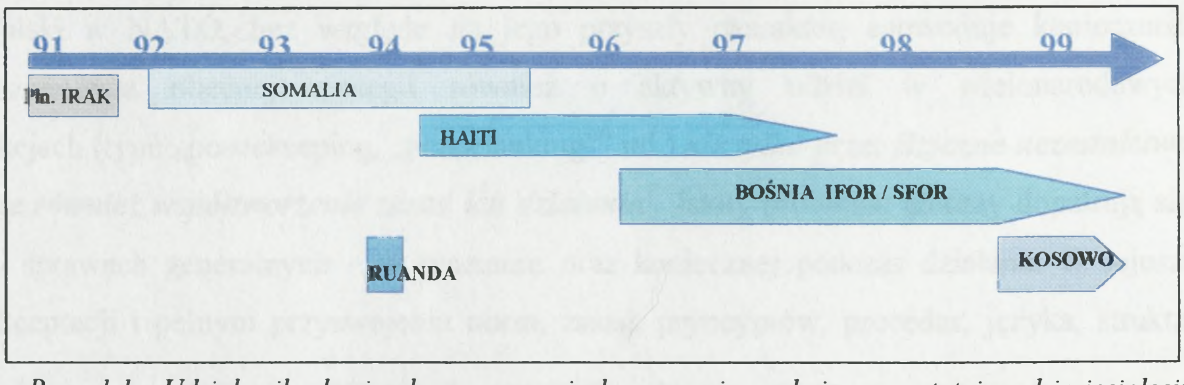
Uzupełnieniem są załączniki, w których zilustrowano część zagadnień wzbogacających treści rozważań oraz udokumentowano wyniki przeprowadzonych badań.

ROZDZIAŁ I
ZAŁOŻENIA BADAWCZE

1.1. Cel i przedmiot badań

Wojskowe badania naukowe prowadzą do formułowania zasad, praw, prawidłowości i hipotez, które opisują, wyjaśniają oraz pozwalają przewidywać zjawiska zachodzące w czasie walki zbrojnej. Ewoluujące podejście do rozwiązywania problemów poprzedzających starcie zbrojne przeciwstawnych stron powoduje, iż jednym z istotnych obszarów badawczych są działania Wojsk Aeromobilnych w tym okresie w ramach sojuszniczych operacji pokojowych.

Następstwem oficjalnego podjęcia przez NATO (Rzym 1991)[1] problematyki operacji pokojowych oraz przyjęcia nowej strategii, zakładającej między innymi [...] możliwość udziału sił zbrojnych Sojuszu w przeciwdziałaniu sytuacjom kryzysowym oraz w ich pokonywaniu[2], jest pojawienie się nowego obszaru wymagającego zainteresowania specjalistów sztuki wojennej[3]. Utrzymanie pokoju wymaga prowadzenia działań niezbrojnych, (politycznych, ekonomicznych, społecznych i innych), a także, jako swego rodzaju ultima ratio regis, udziału wojsk o charakterze militarnym (rys.1.1).

Rys. 1.1. Udział sił zbrojnych w operacjach wsparcia pokoju w ostatnim dziesięcioleciu. Źródło: Opracowanie własne

---

[1] *The NATO Handbook 50th Anniversay Edition, NATO* – 1110 Brussels, Belgium, 1998, s.28.
[2] G. Bernhard: *Schritt für Schitt, Der lange Weg zur Kriesenreaktionsfähtgkeit, Europäische Sicherheit*, 6/1996, s.10.
[3] J. Kaczmarek: *Zdolność Sił Zbrojnych do reagowania na kryzysy*, Myśl Wojskowa 4/97, s.148.

Proces transformacji Sojuszu Północnoatlantyckiego zmierza do tworzenia podstawowego filaru bezpieczeństwa europejskiego, a nawet światowego. Teoretycy zajmujący się tą problematyką uważają, że gwarancją utrzymania pokoju jest polityka budowania wspólnego bezpieczeństwa, opartego na posiadaniu „silnego argumentu", jakim są siły NATO.

Restrukturyzowane polskie siły zbrojne[4], powinny również uwzględniać potrzeby wynikające z udziału w akcjach antykryzysowych. Wymaga to wzbogacenia teorii sztuki wojennej, w tym również taktyki o nowy zakres działań [5].

Według S.Kozieja w strategii poszerzonego NATO dominować będzie problematyka szeroko rozumianego „crisis management", czyli zapobiegania i rozwiązywania kryzysów. Sojusz stanie się organizacją wykonującą także zadania reagowania na kryzysy z mandatu ONZ i OBWE. Zwiększy się zatem rola wielonarodowych formacji wojskowych.

Także B.Balcerowicz wskazuje na pojawienie się nowych celów, które wynikną ze zobowiązań sojuszniczych. Zmieni się skala i charakter zagrożeń wojennych Polski. Zaistnieje konieczność naszego włączania się w rozwiązywanie konfliktów powstających w bezpośrednim otoczeniu, ale również w rejonach bardziej odległych. Członkostwo Polski w NATO, bez względu na jego przyszły charakter, spowoduje konieczność rozwinięcia obecnej strategii również o aktywny udział w wielonarodowych akcjach (typu „peacekeeping, „peacemaking"[6] itd.) ***nie tylko przez fizyczne uczestnictwo, ale również współtworzenie zasad ich działania***[7]. Istoty problemu autorzy dopatrują się, w sprawach generalnych – w poznaniu oraz koniecznej podczas działania w sojuszu akceptacji i pełnym przyswojeniu norm, zasad, pryncypiów, procedur, języka, struktur

---

[4] C. Rutkowski, A. Kasprzewski: *Siły zbrojne w sytuacjach kryzysowych*, wyd. AON, 1996, s. 145-146.

[5] J. Kaczmarek – tamże, s.155.

[6] Operacje utrzymania pokoju (ang.peacekeeping) terminem tym obejmuje się działania, które prowadzone są za zgodą liderów walczących stron. Mają na celu udzielanie pomocy w działaniach zmierzających do przywrócenia pokoju. Prowadzone są w ramach Rozdziału VI Karty NZ (pokojowe rozstrzygnięcie sporu).
Operacje tworzenia pokoju (ang.peacemaking operations) obejmują działania dyplomatyczne prowadzone po rozpoczęciu konfliktu. Celem tych działań jest osiągnięcie porozumienia o przerwaniu ognia oraz możliwie najszybsze pokojowe rozwiązanie konfliktu. Najczęściej sprowadzają się do działań: mediacyjnych, pojednawczych, dyplomatycznych, izolacji, sankcji.

[7] B. Balcerowicz: *Dylematy strategiczne Polski w okresie przejściowym*, Myśl Wojskowa 3/97, s. 34.

[...] wyzwolenia się ze stereotypów strategii wojennej i dostrzegania również roli siły militarnej w polityce, bez kontekstu wojny[8].

O ile problem użycia i wykorzystania sił zbrojnych do tego rodzaju działań staje się coraz bardziej popularny wśród teoretyków wojskowych zajmujących się poziomem strategicznym, to zauważalne jest małe zainteresowanie tym tematem na poziomie taktycznym. Wśród prac o tematyce taktycznej nie ma całościowego materiału podejmującego ten problem mimo, iż zmiany i przeobrażenia zachodzące w tym zakresie wykazują relacje zależności z kierunkami rozwoju sztuki operacyjnej i strategii. Istnieją tu wzajemne sprzężenia wynikające z potrzeby korelacji podejmowanych działań. Chociaż taktyka jest umiejscowiona na najniższym poziomie sztuki wojennej, to jednak od rezultatów uzyskiwanych na tym szczeblu zależą sukcesy operacyjne i strategiczne.

Dostrzec można jednak przejawy rosnącego zainteresowania powyższą problematyką wśród specjalistów - teoretyków i praktyków wojskowych. W publikacjach traktujących o działaniach taktycznych oprócz rozstrzygających i pomocniczych, rozważane są także działania pokojowe, nazywane zamiennie „działaniami o nowym charakterze, np. w ramach misji pokojowych ONZ"[9]. Jednocześnie akcentowana jest potrzeba wszechstronnych przygotowań formacji lądowych do dynamicznych działań w różnych warunkach i sytuacjach.

Zagrożenia przede wszystkim kryzysami i konfliktami[10], mogą być także rozstrzygane na poziomie taktycznym zgodnie z obecnymi poglądami obowiązującymi w

---

[8] B. Balcerowicz – tamże, s. 34.

[9] M. Huzarski, *Zagadnienia taktyki wojsk lądowych*, Toruń 1999, s. 23.

[10] W literaturze przedmiotu funkcjonują kryzysy organizacji postrzeganych jako podmioty gospodarcze, kryzysy polityczne systemu władzy sprawowanej w państwie, kryzysy różnorakich przedsięwzięć prowadzonych na wszystkich płaszczyznach społecznej i państwowej działalności, czy wreszcie kryzysy w stosunkach między państwami lub blokami państw (w tej dziedzinie widać dowolność z jaką konflikty i napięcia o różnej dynamice i różnej skali określane są mianem kryzysu). Należy jednak podkreślić, że chociaż zestawienie pojęcia kryzysu z pojęciem konfliktu ma swoje uzasadnienie, to w takim ujęciu kryzys może być postrzegany jako specyficzna faza konfliktu - jeden z etapów jego rozwoju, do którego może, ale wcale nie musi dojść. W potocznym rozumieniu konflikt o dużym natężeniu lub odpowiednio dużym znaczeniu jest równoznaczny z kryzysem, a to najczęściej oznacza tylko subiektywny i emocjonalny stosunek do tego zjawiska i nie musi być stwierdzeniem obiektywnym.
W przypadku nie rozładowania napięcia społecznego (nie usunięcia przyczyn występujących sprzeczności) najczęściej dochodzi do konfliktu społecznego. Różnica między konfliktem a kryzysem (społecznym) zawiera się głównie w tym, że:

- konflikt społeczny to stosunek (stan) między grupami lub klasami społecznymi, wynikający ze sprzeczności ich żywotnych interesów, a także ze sprzeczności wartości i celów uznawanych przez te grupy wyrażający się w działaniach jednej lub dwóch stron, zmierzający do narzucenia swojej woli lub zachowania swego stanu posiadania.

NATO. Może zaistnieć też taka sytuacja, gdzie ekwiwalentny batalion działaniami taktycznymi osiąga cel strategiczny [...] są to elementy sygnalizujące istotne zmiany zachodzące w taktyce [11]. *Mimo uznanej zasadności oddzielnego rozważania „działań na rzecz pokoju", problematyka ta nie została jeszcze wystarczająco zbadana i opracowana, dlatego też, powinna być ona przedmiotem zainteresowania teoretyków i p raktyków wojskowych* [12].

Mając na uwadze powyższe refleksje oraz wskazaną we wstępie potrzebę dalszej eksploracji problematyki działań wojsk aeromobilnych w sojuszniczych operacjach pokojowych, dostrzegając jednocześnie wagę ustalenia podstawowych determinantów tych zmian sformułowano cel główny badań:

uzupełnienie wiedzy operacyjno- taktycznej o treści wynikające z potrzeb użycia wojsk aeromobilnych w operacjach pokojowych.

Określając cel podjętych badań, których efektem jest prezentowana praca rozpatrywano go w dwóch zasadniczych obszarach: poznawczym oraz prognostyczno-praktycznym. Ogólnym celem poznawczym było w swej istocie poszukiwanie wszelkich elementów i uwarunkowań funkcjonowania jednostek wojsk aeromobilnych w wojskach lądowych naszych Sił Zbrojnych. Natomiast celem prognostyczno-praktycznym było opracowanie podstawowych założeń i zasad prowadzenia działań bojowych przez wojska aeromobilne, postrzeganych przez pryzmat sojuszniczych operacji pokojowych.

Przyjęto również następujące szczegółowe cele badań:

1. Określenie zasadniczych uwarunkowań współczesnej operacji w kontekście prowadzenia działań przez wojska aeromobilne,
2. Ustalenie sojuszniczych procedur wykorzystania wojsk aeromobilnych w ramach operacji desantowo-szturmowych,
3. Wskazanie perspektyw rozwoju wojsk aeromobilnych w kontekście:
   - 3.1. Ostatnich doświadczeń wojennych,
   - 3.2. Roli, jaką w spełnia rozwój techniki - śmigłowców bojowych.
4. Przedstawienie rozwoju teorii prowadzenia operacji pokojowych.

---

[11] M. Huzarski, Zagadnienia ..., wyd. cyt. s, 11-12.
[12] Tamże s, 114.

5. Wskazanie zadań mandatowych, które mogą być najczęściej wykonywane przez wojska aeromobilne w operacjach pokojowych prowadzonych przez sojusz .
6. Ustalenie sposobów działania wojsk aeromobilnych umożliwiających wykonanie postawionych im zadań.

1.2. Problemy badawcze

Na podstawie obecnego stanu wiedzy na rozważany temat i stosownie do określonego celu pracy przyjęto, iż główny problem badawczy będzie wyrażony w postaci następującego pytania dopełnienia:

do jakich zadań i jak wykorzystać wojska aeromobilne w operacji pokojowej aby usprawnić osiągnięcie jej celu?

Z tak sformułowanego problemu głównego niniejszej pracy wynikają następujące problemy szczegółowe, przedstawione w postaci pytań dopełnienia:

1. Jaka będzie rola i zadania wojsk aeromobilnych w działaniach operacyjnych?
2. Jakie są sojusznicze procedury prowadzenia działań desantowo-szturmowych przez wojska aeromobilne.
3. Jakie są zasadnicze uwarunkowania i przesłanki rozwoju wojsk aeromobilnych, w jakim kierunku ewoluują poglądy związane z doskonaleniem ich struktur organizacyjnych i wyposażenia?
4. Jak rozwijała się teoria prowadzenia operacji pokojowych ?
5. Jakie zadania mandatowe są najczęściej wykonywane przez wojska aeromobilne w operacjach pokojowych prowadzonych przez sojusz NATO ?
6. Jakie sposoby działania wojsk aeromobilnych stwarzają lepsze możliwości wykonania postawionych im zadań ?

Odpowiedzi na zdefiniowane wyżej pytania powinny w efekcie stanowić rozwiązanie problemu głównego oraz umożliwić pełne osiągnięcie zakładanego celu pracy. Należy przy tym dostrzegać, iż rozważane oddzielnie problemy szczegółowe charakteryzowały się pewną odrębnością bądź specyfiką, natomiast postrzegane razem stanowią uporządkowaną, logiczną całość, której odzwierciedleniem jest również zastosowany podział, zakres i układ poszczególnych części pracy.

Określenie celu badań oraz zdefiniowanie problemów badawczych, których podstawą była analiza dotychczasowego stanu wiedzy oraz osobiste doświadczenia autorów umożliwiły sprecyzowanie hipotezy roboczej, której treść przedstawia się następująco:

Wykorzystanie sił i środków wojsk aeromobilnych stanowi nie tylko jeden z zasadniczych czynników determinujący powietrzno-lądowy, manewrowy charakter współczesnych operacji ale również stwarza jakościowo nowe warunki prowadzenia działań w wymiarze sojuszniczych operacji pokojowych. Siły te posiadając możliwość podjęcia natychmiastowych działań, szybkiego skupienia wysiłków w wyznaczonym miejscu i czasie, stanowią jeden z najbardziej istotnych elementów współczesnych operacji, pozwalają dowódcy szczebla operacyjnego na szybką reakcję na wszelkie zmiany w sytuacji i tym samym w zasadniczy sposób przyczyniają się do realizacji zakładanych celów działań operacyjnych.

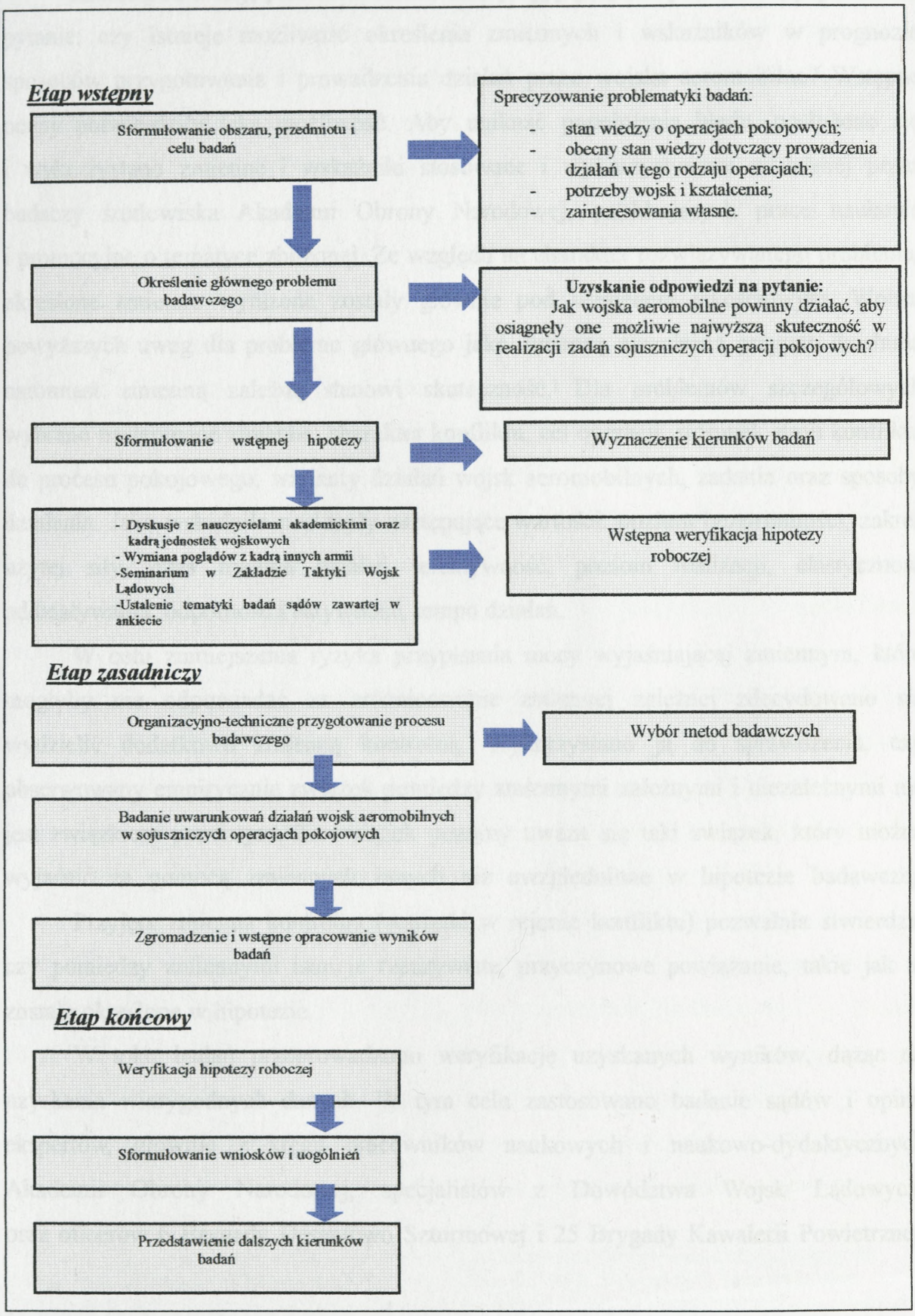
Tak sformułowana hipoteza robocza oraz jej uzasadnienie wskazały kierunki postępowania w procesie badawczym. Należy podkreślić, że przyjęte założenia hipotetyczne ulegały systematycznym przeobrażeniom, konkretyzacji i uszczegółowieniu w toku procesu badawczego. Znalazło to swoje odzwierciedlenie w poszczególnych częściach niniejszej pracy. Nie mniej jednak ich przyjęcie pozwoliło na określenie procedury badawczej, rozpatrywanej w kontekście metod badań i ich obszaru.

1.3. Zmienne i metody badawcze

W celu formalnego uporządkowania danych, za **zmienną niezależną** przyjęto *koncepcje prowadzenia operacji, natomiast metody i sposoby działania sił i środków wojsk aeromobilnych w ramach sojuszniczych działań pokojowych* uczyniono **zmienną zależną**.

Badania naukowe przeprowadzono w trzech etapach:

- wstępnym - określenie stanu wiedzy dotychczasowej,
- zasadniczym - polegający na zbieraniu i opracowywaniu danych,
- końcowym - zawierający syntezę wyników badań.

Rys. 1..2. *Przebieg procesu badawczego*

Biorąc pod uwagę przedmiot badań oraz przyjętą hipotezę badawczą pojawiło się pytanie: czy istnieje możliwość określenia zmiennych i wskaźników w prognozie sposobów przygotowania i prowadzenia działań przez wojska aeromobilne? Wstępne oceny potwierdziły taką możliwość. Aby uniknąć popełnienia błędu, posłużono się i wykorzystano zmienne i wskaźniki stosowane i wykorzystywane wcześniej przez badaczy środowiska Akademii Obrony Narodowej, publikujących prace naukowe i promocyjne o tematyce zbliżonej. Ze względu na charakter rozwiązywanego problemu, określone zmienne wyrażone zostały głównie pod względem jakościowym. Wobec powyższych uwag dla problemu głównego jako zmienną niezależną przyjęto działania natomiast zmienną zależną stanowi skuteczność. Dla problemów szczegółowych wybrano następujące zmienne: charakter konfliktu, cel operacji, stosunek stron konfliktu do procesu pokojowego, warianty działań wojsk aeromobilnych, zadania oraz sposoby działania. Jako wskaźniki posłużyły następujące wartości: poziom bezstronności, zakres użytej siły, czas trwania działań, efektywność, poziom realizacji, elastyczność oddziaływania, odporność i aktywność, tempo działań.

W celu zmniejszenia ryzyka przypisania mocy wyjaśniającej zmiennym, które mogłyby nie odpowiadać za zróżnicowanie zmiennej zależnej zdecydowano się wydzielić dodatkowo zmienną kontrolną. Wykorzystano ją do sprawdzenia, czy obserwowany empirycznie związek pomiędzy zmiennymi zależnymi i niezależnymi nie jest związkiem pozornym. Za związek pozorny uważa się taki związek, który można wyjaśnić za pomocą zmiennych innych niż uwzględnione w hipotezie badawczej.

Przyjęta zmienna kontrolna (warunki w rejonie konfliktu) pozwalała stwierdzić czy pomiędzy zmiennymi istnieje rzeczywiste, przyczynowe powiązanie, takie jak to zostało określone w hipotezie.

W toku badań przeprowadzono weryfikację uzyskanych wyników, dążąc do uzyskania wiarygodnych danych. W tym celu zastosowano badanie sądów i opinii ekspertów, głównie z kręgu pracowników naukowych i naukowo-dydaktycznych Akademii Obrony Narodowej, specjalistów z Dowództwa Wojsk Lądowych, oraz oficerów 6 Brygady Desantowo Szturmowej i 25 Brygady Kawalerii Powietrznej.

Kierując się potrzebą poszukiwania różnych form weryfikacji poglądów poddano je konfrontacji z opiniami innych teoretyków i praktyków wojskowych. Temu celowi miały służyć również debaty naukowe prowadzone w Katedrze Sztuki Operacyjnej i Taktyki Wojsk Lądowych. Poglądy prezentowane w dyskusjach przez doświadczonych pracowników naukowo-dydaktycznych, potwierdziły zasadność podjętych badań oraz kierunki prowadzonych prac. Pozwoliły także na krytyczną ocenę dotychczasowego dorobku, wpływając w znaczący sposób na ostateczny kształt opracowania.

Ponadto przeprowadzono wywiady niestandaryzowane z nauczycielami akademickimi AON i oficerami wojsk areomobilnych, DWL oraz dokonano analizy wybranych fragmentów ćwiczeń z wojskami. Wykorzystano również sprawozdania z ćwiczeń grup badawczych, wnioski z konfliktów lokalnych i sprawozdania z misji pokojowych pododdziałów Wojska Polskiego. W toku badań zwrócono uwagę na porównanie szeregu dokumentów formalnych[13], opracowań naukowo-badawczych[14], jak i szeregu innych dokumentów o tematyce zbliżonej lub częściowo poświeconej rozpatrywanej problematyce[15] (np.: artykułów w zagranicznych periodykach wojskowych).

Metody teoretyczne zastosowano we wszystkich etapach badań. Umożliwiły przetworzenie zebranego materiału empirycznego – analizy, syntezy, uogólnienia, porównania, abstrahowania, wnioskowania przez analogię.

Dążąc do wybrania optymalnych metod badania problemu naukowego, jako jedno z wielu możliwych kryteriów przyjęto kryterium użyteczności, wychodząc z założenia, że tylko takie podejście jest warunkiem osiągnięcia głównego celu opracowania. A jest nim potrzeba doskonalenia sposobów i metod użycia wojsk aeromobilnych w sojuszniczych operacjach pokojowych oraz podnoszenia na coraz wyższy poziom stopnia wyszkolenia dowództw i wojsk, które postrzegane są jako najważniejsza część całego, wielce złożonego systemu reagowania kryzysowego w ramach sojuszu.

W konkluzji należy stwierdzić, że celem prowadzonych badań było wniesienie nowych treści do teorii działań, prowadzonych w wymiarze powietrzno-lądowym przez

---

[13] Np.: AJD (A) – *Doktryna operacyjna wielonarodowych połączonych Sił Sojuszu*, wyd. Military Agency For Standarization (MAS), NATO, September 1997, *Field Manual FM 100-5, „Operations"*, Washington 1993.

[14] Np.: S. Korzeniowski, *Działania zgrupowań kawalerii powietrznej na korzyść związku taktycznego w przyszłych operacjach*, Warszawa 2000.

[15] Np.: G. M. Harned., *Specjal Operations and the Air Land Battle*, Military Review, September 1985.

jednostki wojsk aeromobilnych. Wybór oraz zastosowanie - zaprezentowanych w wielkim skrócie - metod badawczych uwarunkowane było charakterem badanych zjawisk, wymuszających w wielu wypadkach ich prowadzenie na podstawie ewolucji struktur organizacyjnych wojsk oraz prognoz rozwoju nowoczesnego sprzętu wojskowego. Wybrane metody powinny w zasadzie gwarantować rzetelność prowadzonych badań oraz uzyskanie racjonalnych wyników.

Studia nad literaturą przedmiotu były jednym z podstawowych elementów inicjujących proces badawczy, jak również stanowiły inspirację w toku jego prowadzenia. Pozwoliło to na dokonanie oceny ważności rozważanej problematyki oraz jej miejsca w teorii sztuki wojennej. Na podstawie dostępnych materiałów należy stwierdzić, że ilość opracowań o charakterze naukowym i popularnonaukowym, dotyczących rozważanej problematyki była wystarczająca do określenia podstaw problemu. Uwaga ta dotyczy w podobnym stopniu zarówno dużych, zwartych opracowań, jak i artykułów ukazujących się w periodykach wojskowych. Literatura ta prezentuje jednak szereg zróżnicowanych, często sprzecznych ze sobą poglądów i zawiera niekiedy teorie nie w pełni uzasadnione, a zatem i nie przystające do aktualnej sytuacji.

Należy podkreślić, iż autorzy publikując wyniki swoich wcześniejszych badań stworzyli podstawy i częściowo uzasadnili koncepcje działania wojsk aeromobilnych w sojuszniczych operacjach pokojowych, które w pełni przystają nie tylko do wymogów współczesnych działań ale również do prognozowanych zmian w wykorzystaniu tych wojsk.

Wojska aeromobilne traktowane są w Wojsku Polskim jako trzon Sił Szybkiego Reagowania. Biorąc pod uwagę dość znikome doświadczenia, jakie posiadamy w omawianym obszarze, działania ich powinny być rozpatrywane szerzej i dogłębniej niż to miało miejsce dotychczas. Sądzić zatem należy, że niniejsza praca – przynajmniej w ograniczonym zakresie wypełni powstałą lukę.

ROZDZIAŁ 2
PRZEZNACZENIE I ZADANIA WOJSK AEROMOBILNYCH

Elementem warunkującym rozwój działań bojowych w najbliższej dającej się przewidzieć perspektywie będzie niewątpliwie skala przeobrażeń jakim ulegną śmigłowce. Współcześnie na pierwszy plan wysuwa się śmigłowiec nowoczesny, wielozadaniowy, zdolny operować nad ziemią w różnych środowiskach przez długi czas i błyskawicznie wykonywać swoje zadania. Obecnie ten środek powietrzny zaczyna spełniać funkcję „wielbłąda pola walki". Na jego konstrukcji wiesza się wszystkie możliwe środki walki od karabinów maszynowych przez rakiety i pociski samonaprowadzające aż po bomby oraz środki rozpoznania i walki elektronicznej. Na bazie śmigłowców powstają powietrzne punkty dowodzenia, kierowania ogniem i naprowadzania samolotów na cele, śmigłowce wykorzystywane są przez logistykę, saperów, a nawet do działań psychologicznych.

Większość teoretyków wojskowych jest zgodna co do tego, że rola śmigłowców na polu walki będzie wzrastać. Koncepcja wojny manewrowej i jej powietrzno-lądowy wymiar predysponuje właśnie śmigłowce do wykonywania głównych zadań. Najważniejszym problemem do rozwiązania jest jednak sprawa kosztów. Tylko bogate kraje są w stanie utrzymywać, prowadzić badania i wdrażać nowe typy do użycia. Koszt śmigłowca AH-64 jest porównywalny z kosztem czołgu M-1"Abrams". Jednak jeden AH-64 jest w stanie zniszczyć w jednym wylocie około kompanii czołgów. Co oznacza, że relacja koszt – efekt, jest korzystniejsza dla śmigłowca. Ponadto stale dąży się do zmniejszenie kosztów produkcji. Próbuje się to uzyskać poprzez realizację programów badawczych, które mają dać w efekcie śmigłowce tanie w eksploatacji, specjalistyczne, ale budowane na bazie zunifikowanych konstrukcji bazowych. Możliwość różnorodnego wykorzystania tego samego typu śmigłowca ma również zapewnić jego nasycenie elektroniką, w tym szczególnie techniką komputerową, pozwalające przez szybką zmianę oprogramowania, na realizację zadań z różnymi rodzajami broni i sprzętu podpiętego pod jego belki i zaczepy.

2.1. Zadania realizowane przez wojska aeromobilne.

Udział wojsk aeromobilnych w operacjach oraz skalę wykorzystania ich zgrupowań w ewentualnych działaniach zbrojnych można określić na podstawie oceny zagrożeń.

Z analizy poszczególnych kierunków zagrożenia wynika, że ewentualny przeciwnik będzie mógł prowadzić działania wojenne na dwóch, trzech kierunkach operacyjnych, na których może użyć siły, które w znaczący sposób - szczególnie w pierwszej fazie konfliktu przewyższały będą możliwe do użycia siły własne i wydzielone siły NATO.

Charakter zagrożenia, wielkość osłanianego obszaru, długość granicy państwowej na jego obrzeżach, właściwości operacyjno – taktyczne, stopień urbanizacji i zasiedlenia terenu są wielkościami rzutującymi na sposób wykorzystania wojsk. Z analizy terenu wynika, że występujące w obszarach okręgów kierunki dogodne do prowadzenia działań zaczepnych mają szerokość od 80 do 100-150 kilometrów każdy, między nimi może roztaczać się teren trudnodostępny o szerokości około 50 km i więcej[16].

W związku z powyższym w strefach odpowiedzialności aktywnymi działaniami wojennymi może być objęty obszar szerokości 160 - 200 i więcej kilometrów, natomiast jego głębokość będzie uzależniona od celu i charakteru prowadzonej operacji. W warunkach zdecydowanej przewagi przeciwnika, na tak rozległym terenie operacja obronna może przyjąć charakter manewrowej operacji obronno-opóźniającej zakładającej osiągnięcie celu operacji poprzez stopniowe wyhamowanie impetu zgrupowań uderzeniowych przeciwnika, rozcięcie ich i uwikłanie w lokalnych walkach na dużym obszarze, odcięcie odwodów operacyjnych i osłabienie potencjału uderzeniowego przeciwnika kosztem czasowej i zamierzonej utraty terenu.

Powyższe zadania powinny realizować – między innymi – wydzielone siły szybkiego i natychmiastowego reagowania. Należy sądzić, że siły te będą realizowały zadania w dwóch okresach – w okresie poprzedzającym wybuch konfliktu zbrojnego oraz w trakcie działań wojennych.

Celem użycia sił reagowania w pierwszym okresie będzie stworzenie warunków

---

[16] Tamże,. s. 48-66.

do sprawnego rozwinięcia sił zbrojnych oraz zapewnienie skutecznej ochrony granicy państwowej. Natomiast celem użycia sił reagowania w drugim okresie będzie osłabienie potencjału bojowego przeciwnika na wybranych kierunkach i utrudnienie, a w szczególnych przypadkach udaremnienie prowadzenia przez niego zorganizowanych działań bojowych, a tym samym stworzenie dogodnych warunków do wykonania zadań strategicznych lub operacyjnych.

Z przeprowadzonych ocen i analiz wynika, że cel działania sił reagowania będzie możliwy do osiągnięcia poprzez[17]:

- osłonę mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia sił głównych;
- zniszczenie elementów systemów: dowodzenia, rozpoznawczo-uderzeniowych, obrony przeciwlotniczej, środków napadu powietrznego i WRE oraz elementów systemu zaopatrzenia materiałowo-technicznego i infrastruktury przeciwnika;
- opanowanie i utrzymanie do czasu podejścia sił głównych, ważnych obiektów, rubieży (rejonów), węzłów dróg przepraw, przełęczy i przejść górskich, lotnisk (lądowisk) usytuowanych na zapleczu (w ugrupowaniu) wojsk przeciwnika;
- niedopuszczenie (dezorganizowanie) podejścia odwodów przeciwnika w kierunku dofrontowym;
- niszczenie desantów i innych wojsk przeciwnika, które wtargnęły w ugrupowanie wojsk własnych;
- osłonę otwartych skrzydeł i luk.

Istotą działań sił reagowania powinny być gwałtowne uderzenia z lądu, z powietrza lub kombinowane (powietrzno-lądowe) na uprzednio określone obiekty przeciwnika, znajdujące się za linią styczności wojsk lub w głębi ugrupowania bojowego. Tym samym będzie to dążenie do zdobycia przewagi nad przeciwnikiem, w celu stworzenia dogodnych warunków do skuteczniejszego użycia posiadanych sił i środków. Ponadto wykonanie nieoczekiwanego uderzenia w wyniku efektywnego wykorzystania właściwości terenu do przesunięcia (przerzutu) wojsk drogą lądową i powietrzną, a przez to, postawienie przeciwnika w niekorzystnej dla niego sytuacji i w efekcie rozstrzygnięcia walki na swoją korzyść, kosztem jak najmniejszych strat czasowych.

Zasadnicze zadania na obszarze kraju siły reagowania będą realizować głównie działaniami powietrzno-manewrowymi. Ich użycie powinno stworzyć warunki do uzyskania zaskoczenia, przyczyniając się w ten sposób do zdobycia lokalnej przewagi i inicjatywy operacyjnej. Zwiększy się tym samym możliwość jednoczesnego oddziaływania na przeciwnika, pozwalająca na skrócenie czasu między uderzeniami ogniowymi na dalekie cele, a wykonaniem na nie ataku przez wojska lądowe.

W efekcie tych działań na całej głębokości ugrupowania operacyjnego przeciwnika powstawać będą ogniska walki, które zmuszą go do zaangażowania większych sił, a tym samym wpłyną na osłabienie potencjału uderzeniowego sił wykonujących manewr na zagrożone kierunki. Działania te powinny być czynnikiem wyzwalającym ruch wojsk i przyspieszającym tempo działań. Z przeprowadzonych badań wynika, że wśród różnych poglądów użycia wojsk aeromobilnych można wyróżnić następujące główne koncepcje:[18]

- ***W zależności od obszaru prowadzonych działań:***
- zwalczanie przeciwnika na własnym terytorium;
- zwalczanie obiektów pola walki w głębi ugrupowania przeciwnika.
- ***W zależności od rozmachu prowadzonych działań:***
- samodzielne działania zgrupowań aeromobilnych (kawalerii powietrznej) podporządkowanych różnym dowódcom i w różnych rejonach (kierunkach);
- całością sił podporządkowanych jednemu dowódcy.

Jednostki wojsk aeromobilnych, zaszeregowane do sił reagowania, będą wykorzystywane do realizacji zadań strategicznych, operacyjnych i taktycznych. Kawaleria powietrzna jako element wspomnianych sił może zatem wykonywać zadania w okresie poprzedzającym wybuch wojny jak i po rozpoczęciu działań zbrojnych. Szczególnie predysponowana jest do użycia w okresie poprzedzającym wybuch wojny i w początkowym etapie operacji obronnej. Dowódcy dysponujący takimi siłami mają możliwość szybkiej reakcji na pojawiające się zagrożenia. Nie będzie zatem celowe przydzielanie im samodzielnych pasów obrony lub natarcia. Bowiem w takim wypadku jej największe atuty tj. ruchliwość i elastyczność działania wykorzystywane będą w niewystarczającym stopniu. Dlatego też bardziej celowe będzie użycie kawalerii

---

[17] Dywizja Kawalerii Powietrznej jako element sił szybkiego użycia, pk. Most, Kraków 1996, s. 4.
[18] Dywizja Kawalerii Powietrznej jako element sił szybkiego użycia, pk. Bratek, Kraków 1996, s. 15-16.

powietrznej do wsparcia lub wzmocnienia działań obronnych czy zaczepnych wykonywanych przez ogólnowojskowe związki taktyczne.

Użycie wojsk aeromobilnych nadaje działaniom operacyjnym dużego rozmachu przestrzennego oraz dynamicznego charakteru, przyczyniając się do powstawania ognisk walki na całej głębokości ugrupowania bojowego przeciwnika, stwarzając warunki do uzyskania zaskoczenia i przejęcia inicjatywy operacyjnej.

Analizując miejsce i rolę zgrupowań wojsk aeromobilnych w operacji należy skonstatować, że powiązane są z nimi integralnie otrzymane do realizacji zadania. Stąd głównym celem użycia wojsk aeromobilnych w operacji i walce jest osłabienie potencjału bojowego przeciwnika i utrudnienie prowadzenia przez niego skutecznych działań zbrojnych. Z powyższego wynika, że wojska aeromobilne mogą być przeznaczone do zwalczania zgrupowań wojsk przeciwnika oraz niszczenia obiektów w jego ugrupowaniu. Dla realizacji tak określonych, ogólnych zadań wykorzystuje możliwości manewrowe i siłę ognia, stanowiącą konglomerat powietrznych i naziemnych elementów szturmowych. Dążąc do uzyskania maksymalnych efektów wojska aeromobilne, a w ich ramach jednostki (zgrupowania) kawalerii powietrznej i wojska powietrzno- desantowe powinny ściśle współdziałać z lotnictwem (myśliwskim i uderzeniowym), ogólnowojskowymi związkami taktycznymi (oddziałami) oraz z wojskami prowadzącymi działania nieregularne na terenach opanowanych przez przeciwnika.

W zależności od skali i rodzaju konfliktu zbrojnego (wojny) wojska aeromobilne powinny realizować określone zadania, integralnie powiązane z planami operacyjnego użycia Sił Zbrojnych. Szczególną rolę mogą spełniać w operacjach początkowego okresu wojny. W ramach osłony strategicznej ich zadania powinny się skupić na osłonie mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych. W tym celu mogą prowadzić działania obronne i obronno-opóźniając na kierunkach uderzeń przeciwnika, zwłaszcza w strefie osłony i opóźniania.

Z kolei w ramach strategicznej operacji obronnej ich zadania mogą ogniskować się na wsparciu wojsk broniących rejonów kluczowych (decydujących o trwałości obrony) oraz zgrupowań walczących w okrążeniu. W takich warunkach podstawowa funkcja wojsk aeromobilnych może się sprowadzać do wzbraniania podejścia i wejścia do walki

odwodów przeciwnika oraz dezorganizowania systemów dowodzenia i wsparcia logistycznego jego wojsk.

Natomiast podczas przeciwuderzenia strategicznego zadania wojsk aeromobilnych polegać będą zwykle na niszczeniu wojsk i wybranych obiektów w ugrupowaniu przeciwnika, zwłaszcza na kierunku wejścia do bitwy głównego zgrupowania uderzeniowego. Ponadto mogą one wzbraniać wprowadzenie do bitwy świeżych sił przeciwnika, realizując zadania w ramach izolacji pola walki[19]. W takich warunkach kolejnym, istotnym zadaniem wojsk aeromobilnych będzie opanowanie przyczółków za przeszkodami wodnymi oraz istotnych punktów (obiektów) terenowych (przełęczy, ciaśnin, węzłów komunikacyjnych itp.), których utrzymanie zapobiegnie oderwaniu się przeciwnika od wojsk prowadzących pościg. Ważnym zadaniem realizowanym w ramach operacji może być utrzymanie określonych obiektów oraz zwalczanie desantów operacyjnych przeciwnika w tyłowym obszarze obrony.

W ramach koalicyjnych operacji połączonych (sojuszniczych lub wielonarodowych) wojska aeromobilne, zwykle we współdziałaniu z innymi siłami powinny realizować zadania polegające na wykonaniu uderzeń na skrzydła i tyły, kanalizowaniu ruchu przeciwnika oraz wiązanie w walce i rozbijanie jego odwodów. Wielce istotnym zadaniem będzie izolacja pola walki, sprowadzająca się do zabezpieczanie skrzydeł i swobody manewru własnych wojsk.

Podczas realizacji zadań w ramach likwidacji konfliktów lokalnych (np. przygranicznych) wojska aeromobilne mogą prowadzić samodzielne działania w wymiarze taktycznym. Polegać one będą na samodzielnej lokalizacji i likwidacji grup (zgrupowań) przeciwnika, naruszających granicę państwową i prowadzących działania dywersyjno-terrorystyczne w rejonach przygranicznych lub w głębi kraju. Należy także uwzględnić wariant wykorzystania ich do udziału w misjach pokojowych poza granicami kraju oraz likwidacji skutków klęsk żywiołowych i katastrof.

Wychodząc z powyższych rozważań należy skonstatować, że **zadanie bojowe wojsk aeromobilnych to cel, który ma zostać osiągnięty w określonym czasie (terminie).**

---

[19] Regulamin działań ..., op. cit. s.17.

W działaniach typowo obronnych zwrotność i szybkość przemieszczania wojsk aeromobilnych sugeruje, że powinny one być wykorzystywane do prowadzenia działań manewrowych. W tym miejscu wypada podkreślić, że przejście tych jednostek do działań na zasadach zbliżonych do oddziałów ogólnowojskowych nie pozwala w pełni wykorzystać ich potencjalnych możliwości bojowych. Dlatego też obronę pozycyjną (stałą) powinny raczej realizować jednostki pancerne i zmechanizowane. Natomiast zgrupowanie aeromobilne może w tym czasie wykonywać uderzenia przed przednią linię obrony na wybrane obiekty np.: stanowiska dowodzenia, środki dalekiego napadu ogniowego, urządzenia logistyczne, środki obrony przeciwlotniczej oraz podchodzące odwody. Niszczyć mogą również śmigłowce na lądowiskach oraz wybrane obiekty komunikacyjne. Kawaleria powietrzna jako trzon wojsk aeromobilnych może także wykonywać wypady przed przednią linię obrony oraz uderzenia ogniowe z ugrupowania wojsk własnych na nacierające czołgi i transportery opancerzone przeciwnika.

Taką tezę potwierdzają obserwacje prowadzonych ćwiczeń, w których w 8 wypadkach na 12 obserwowanych takie cele stanowią 66%.

Niekiedy jednostki kawalerii powietrznej będą spełniały zadania powietrznych odwodów przeciwpancernych i przeciwdesantowych. W tym miejscu warto zauważyć, że mogą one ze swojego składu zorganizować i wydzielić:

- Powietrzny Oddział Zaporowy (POZap) ;
- Powietrzny Odwód Przeciwpancerny (POPpanc) ;
- Powietrzny Odwód Przeciwdesantowy (POPDes) ;
- Powietrzny Odwód Przeciwlotniczy (POPlot)[20].

Każdy z nich będzie uzbrojony i wyposażony stosownie do przewidywanego zadania. Z przeprowadzonych analiz wynika, że zasadniczo zasady użycia powietrznych odwodów specjalnych nie będą się różniły od znanych i sprawdzonych rozwiązań stosowanych do tej pory w ogólnowojskowych związkach taktycznych i oddziałach. Mogą one działać samodzielnie lub metodą zgrupowania odwodów specjalnych. Wtedy będą mogły odpierać ześrodkowane uderzenia sił powietrzno-lądowych przeciwnika. Ponadto jednostki aeromobilne mogą, w wypadku włamań przeciwnika, obsadzać pozycje ryglowe oraz zamykać powstałe luki i wyrwy.

Takie elementy znalazły również akceptację w opiniach badanych ekspertów, którzy powszechnie dostrzegają takie możliwości.

Z kolei w ramach działań zaczepnych wojska aeromobilne realizować mogą trzy grupy zadań. Pierwsze z nich, wykonywane na największej odległości od linii styczności wojsk to działania rajdowe. Doświadczenia z Wietnamu i Afganistanu mocno podkreślają efektywność tych działań. Wdarcie się jednostki wojsk aeromobilnych w ugrupowanie bojowe przeciwnika realizowane będzie z reguły w warunkach ograniczonej widoczności. Celem rajdu może być odblokowanie (wsparcie) własnych sił walczących w okrążeniu lub zniszczenie ważnych obiektów przeciwnika (maszerujących kolumn, artylerii rakietowej, stanowisk dowodzenia), przechwycenie i odbicie lotnisk oraz niszczenie ważnych obiektów logistycznych. Po dotarciu do zaplanowanego rejonu (grupy ważnych obiektów) następuje szybkie wykonanie zadań i powrót do ugrupowania wojsk własnych. Ponadto zgrupowania powietrzno-szturmowe mogą, we współdziałaniu np. oddziałami wydzielonymi lub batalionami desantowo-szturmowymi okrążać i niszczyć określone zgrupowania wojsk przeciwnika. Oddziały rajdowe mogą także dotrzeć do walczącego desantu operacyjnego, zasilić go swoim składem a następnie wykonywać działania manewrowe na jego korzyść. Pozwoli to skuteczniej zwalczać czołgi i inne środki walki przeciwnika, obchodzącego rejon działań desantu operacyjnego.

Druga grupa, w której zadania bojowe realizowane będą w taktycznej strefie obrony przeciwnika polegała będzie na wykonaniu uderzeń ześrodkowanych, których celem będzie jednoczesne zniszczenie kilku obiektów i poważna dezorganizacja systemu obrony przeciwnika. Obiektami uderzenia mogą być środki obrony przeciwlotniczej, stanowiska dowodzenia, środki dalekiego napadu ogniowego, samoloty i śmigłowce odtwarzające zdolność bojową na lotniskach oraz wojska znajdujące się w rejonach utrudniających manewr. Można również tym sposobem niszczyć składy środków materiałowych lub obiekty komunikacyjne oraz opóźniać podchodzące z głębi odwody przeciwnika. Takie działanie na kierunkach punktu ciężkości natarcia może poważnie wpłynąć na końcowy sukces sił głównych.

---

[20] *Michalski W., Działania desantowo-szturmowe ..., op.cit., s.110.*

Trzecia z kolei grupa zadań to działania w ramach zgrupowania powietrzno-lądowego, gdzie wysiłek jednostek aeromobilnych ukierunkowany będzie na wyzwalanie ruchu zgrupowania lądowego poprzez tworzenie ognisk walki na kierunku punktu ciężkości natarcia. Niszczyć w tym czasie będzie z powietrza artylerię, manewrujące odwody ogólnowojskowe oraz oddziały zaporowe i odwody przeciwpancerne przeciwnika. Może wykonywać desanty. Dysponując organicznymi śmigłowcami posiada bowiem przewagę w szybkości manewru i sile ogniowej a tym samym możliwość realizacji szerszej gamy różnych zadań.

Wojska aeromobilne większość potencjalnych zadań realizują niszcząc cele z powietrza uderzeniami powietrzno-szturmowymi, po wcześniejszej identyfikacji obiektu ataku i doborze właściwych środków rażenia. Ze względu na posiadane uzbrojenie i wyposażenie wykonują działania bojowe przede wszystkim na śmigłowcach. Niekiedy celem ich działania może być uchwycenie kluczowego odcinka terenu (np. przepraw na przeszkodzie wodnej), przy czym będą to zadania o charakterze taktycznym[21].

Izolacja pola walki to specyficzna forma działań bojowych. Jej celem jest nie dopuszczenie kolejnych sił przeciwnika do rejonu toczącej się bitwy i stworzenie możliwości bicia go częściami. Konieczność skupiania zasadniczych sił w rejonach (na kierunkach) głównych będzie decydowało o tym, że do izolowania pola walki użyte zostaną tylko niezbędne, wysoce manewrowe siły. Jednostkami, które spełniają stawiane wymogi jest kawaleria powietrzna. W czasie realizacji tych zadań mogą onesamodzielnie lub współdziałając z brygadą desantowo-szturmową wykonać desant operacyjny, wysadzony na kierunku podchodzących z głębi odwodów. Może również działać w połączeniu z okrążonymi zgrupowaniami wojsk zmechanizowanych czy pancernych.

Przeciwnik dążąc do szybkiego podejścia do rejonu, rozstrzygającego niekiedy o losach bitwy - do tych działań będzie używał swoich najszybszych jednostek. Biorąc powyższe pod uwagę należy skonstatować, że właśnie wojska aeromobilne w tym przypadku mają największe szanse powodzenia. Mogą wydzielić część sił na główny

---

[21] *Kirchbach J.G., Einsatz luftbeweglicher ..., op.cit, s.72.*

kierunek działań, natomiast do izolacji pola walki wydzielić kolejne siły. Broniąc określonych rejonów i ważnych węzłów komunikacyjnych mają możliwość wypadami lub rajdami niszczyć obchodzące go kolumny. Silne uzbrojenie przeciwpancerne i artyleryjskie śmigłowców daje możliwość podjęcia skutecznej walki z poważnymi siłami pancernymi i nie dopuszczania ich do rejonu, na którym rozstrzygają się losy bitwy (operacji).

Wnioski z konfliktów lokalnych dowodzą, że w ramach izolacji pola walki jednostki aeromobilne mogą również wykonywać szereg działań blokujących, a w tym: przechwytywań, niszczeń terenu i obiektów, itp.* Walcząc w ten sposób wojska powietrzno-manewrowe będą zamykać drogę szybkim zgrupowaniom przeciwnika. Stosując zasadzki powietrzne i naziemne, niszcząc drogi i mosty oraz wzniecając przestrzenne pożary opóźnią ich podejście i rozwinięcie. Działania tego typu wymagały będą silnego uzbrojenia przeciwpancernego i przeciwlotniczego oraz szybkiego przenoszenia wysiłku z jednego kierunku na kolejny. Nie można tego osiągnąć bez sprawnej wymiany informacji.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że wojska aeromobilne - posiadając specyficzne wyposażenie - będą mogły szybko przemieszczać swoje pododdziały. Wykonując kolejne uderzenia oraz wysadzając desanty, niszcząc infrastrukturę terenu będą wymuszać zatrzymanie kolumn i obchodzenie zniszczeń po nieplanowych drogach lub bezdrożach. Szturmem powietrznym, zasadzkami, napadami będą niszczyć stanowiska dowodzenia, kolumny logistyczne, środki napadu ogniowego. Mogą stawać na drodze przelatujących desantów, urządzając na nie zasadzki powietrzno-lądowe. Wykorzystując maskujące właściwości terenu będą unikać rozpoznania przez przeciwnika a w dogodnym momencie uderzać ogniem dział i pocisków rakietowych, niszcząc przelatujące samoloty i śmigłowce.

Z kolei, w ramach działań opóźniających jednostki aeromobilne mogą prowadzić walki na wysuniętych pozycjach, ukierunkowane na powstrzymywanie marszu i manewru awangard, oddziałów wydzielonych i kolumn sił głównych oraz zadawanie przeciwnikowi maksymalnych strat. W ramach działań opóźniających wojska aeromobilne, posiadające organiczne środki walki mogą działać następująco.

Koncentrując wysiłek na kierunkach uderzeń przeciwnika w pierwszej kolejności przechwytywać będą - z powietrza i na ziemi - jego oddziały rozpoznawcze i wydzielone oraz desanty taktyczne. W tym przypadku szeroko stosowane będą zasadzki powietrzne i naziemne oraz działanie bojowych patroli rozpoznawczych. Następnie, po określeniu parametrów ruchu sił głównych przeciwnika, zgrupowania aeromobilne, działając na wysuniętych pozycjach przed przednią linią, prowadzić mogą walkę metodą kolejnych uderzeń. Mechanizm tego działania polega na użyciu trzech zgrupowań bojowych:

- pierwszego, wykonującego uderzenia na maszerujące oddziały wydzielone, rajdowe oraz przelatujące desanty taktyczne;
- drugiego, które przemieszcza się do obiektów ataku w gotowości do przejęcia zadań pierwszego zgrupowania;
- trzeciego, które w tym czasie pod osłoną własnych wojsk odtwarza zdolność bojową sił szturmowych i wypracowuje decyzje do prowadzenia dalszej walki[22].

Powrót pierwszego zgrupowania jest sygnałem dla trzeciego, które startuje w celu wykonania kolejnego uderzenia. Taka rotacja sił umożliwia utrzymanie ciągłego oddziaływania na zgrupowania przeciwnika. Kolejnym sposobem prowadzenia działań opóźniających jest przemienne obsadzanie rubieży. Polega ono na tym, że niewielkie siły wykorzystując śmigłowce oraz właściwości terenu powstrzymują przeciwnika, zmuszając go do kluczenia w terenie i szukania dróg obejścia. A ponadto do ciągłego odpierania zaskakujących uderzeń mniejszych i większych sił.

Z przeprowadzonych dociekań wynika jednoznacznie, że jednostki aeromobilne są predysponowane do prowadzenia działań przeciwdesantowych oraz przeciwdywersyjnych. Desant w czasie lądowania i tuż po wylądowaniu jest stosunkowo łatwym celem. Szybko przemieszczające się zgrupowania aeromobilne mogą pojawić się w rejonie desantowania już w czasie lądowania i rozpocząć jego niszczenie jeszcze w powietrzu. Po czym, nie dopuszczając do zorganizowania skutecznej obrony zniszczyć go na ziemi. Walczące z desantem zgrupowanie może wydzielić część sił do powstrzymania oddziałów wydzielonych, podążających na spotkanie z desantowanymi wojskami. Takie użycie w walce wojsk desantowo-szturmowych przyspieszy czas

---

* *Znalazło to swoje potwierdzenie w Regulaminie działań wojsk lądowych. Por. RDWL , op.cit., s.155.*

[22] Michalski W.,Działania desantowo-szturmowe..., op.cit., s.53.

reakcji, a jednocześnie rozwiąże problem utrzymywania odwodów przeciwdesantowych w ogólnowojskowych związkach taktycznych. Można zmniejszyć przez to ilość wojsk pozostających w odwodzie, przeznaczając je do realizacji innych zadań a problemy walki z desantem powierzyć jednostkom aeromobilnym.

Powyższe konstatacje umożliwiają sformułowanie kilku istotnych wniosków o charakterze ogólnym. Działania bojowe zgrupowań aeromobilnych powinny być prowadzone z zaskoczenia, dlatego możliwości bojowe ich zgrupowań będą zdecydowanie większe niż innych rodzajów wojsk. Jednak dla osiągnięcia takiej możliwości niezbędna jest ich samowystarczalność w zakresie zabezpieczenia bojowego i logistycznego. Zgrupowania wojsk aeromobilnych mogą prowadzić walkę we wspólnej strefie odpowiedzialności z ogólnowojskowymi związkami taktycznymi oraz oddziałami obrony terytorialnej, przy założeniu, że dowodzenie będzie realizowane centralnie przez jednego dowódcę operacyjnego.

Wykorzystanie wojsk aeromobilnych we wszystkich rodzajach działań będzie się charakteryzowało: zaskoczeniem, zdecydowaniem, dużą dynamiką, nieszablonowością wykonywanych uderzeń, częstymi zmianami położenia wojsk i sytuacji oraz dużą efektywnością oddziaływania na przeciwnika.

Użycie zgrupowań w różnym czasie, w sposób rozśrodkowany oraz w lukach lub na skrzydłach ugrupowania bojowego, będzie miało sens pod warunkiem uzyskania zaskoczenia i zapewnienia możliwości prowadzenia działań w wymiarze powietrzno-lądowym. Poważnym utrudnieniem działania zgrupowań aeromobilnych będzie realizacja zadań w oderwaniu od sił głównych, w warunkach ciągłego oddziaływania powietrznych i lądowych środków ogniowych przeciwnika, często w warunkach ograniczonych możliwości uzupełnienia środków materiałowych z własnych baz zaopatrzeniowych. Wszystkie te czynniki należy brać pod uwagę podczas precyzowania zadań dla tego, specyficznego rodzaju wojsk lądowych.

2.2. Sojusznicze uwarunkowania prowadzenia działań desantowo-szturmowych

W trakcie opracowywania nowych narodowych jak i sojuszniczych koncepcji prowadzenia walki wiele uwagi poświęca się problemom prowadzenia operacji

powietrzno-desantowych i powietrzno-szturmowych. Wypracowywane są nowoczesne zasady i sposoby użycia różnych elementów (zgrupowań) bojowych w wymiarze powietrzno-lądowym. Są one wynikiem szeroko prowadzonych badań, wykorzystania doświadczeń wojennych oraz wniosków z ćwiczeń wojsk. Ich finalnym rezultatem są różnego typu dokumenty normatywne.

W wyniku analizy wielu tych dokumentów można w ramach syntezy wyników badań sformułować szereg tez i wniosków, które stanowią treść niniejszego podrozdziału. Konstatacje te są pewnymi uogólnieniami stąd też mają często wycinkowy charakter. Stanowią jednak bardzo interesujące źródło wiedzy skłaniające do pewnej refleksji a ponadto stać się mogą przyczynkiem do podjęcia kolejnych rozważań.

Na samym początku wielu koncepcji użycia sił działających w trzecim wymiarze podkreśla się, że lądowanie w terenie przygotowanym i obsadzonym przez dobrze wyszkolonych obrońców jest prawdopodobnie jednym najtrudniejszych przedsięwzięć, jakiemu wojska mogą stawić czoła. W związku z tym powinno się dążyć do przeprowadzenia lądowania w obszarze nie bronionym. Lądujące wojska zawsze powinny jednak liczyć się z możliwość obrony danego rejonu przez siły przeciwnika.

Operacje powietrzno-desantowe lub powietrzno-szturmowe są typem operacji wejścia stosujących okrążenie pionowe w celu wprowadzenia wojsk do rejonu działań (area of operations AO). Zasadniczym celem prowadzenia tych operacji będzie uzyskanie przewagi pozycyjnej lub obejście (okrążenie) sił przeciwnika.
Zasadniczymi czynnikami o charakterze ogólnym według procedur sojuszniczych w operacjach powietrzno-desantowych i powietrzno-szturmowych są:

- odwrócony proces planowania,
- ustanowienie warunków i wpływ warunków meteorologicznych (pogoda i oświetlenie).

Szczególną uwagę przywiązuje się do tzw. odwróconego procesu planowania i połączonej koordynacji, które to elementy charakteryzują operacje prowadzone w trzecim wymiarze. Rozpoznanie przeciwnika i terenu w obszarze działania ma podstawowe znaczenie dla tego odwróconego procesu. Kwintesencję planów tych operacji stanowi:

- taktyczny plan działań lądowych (operacji);

- plan lądowania;
- plan przemieszczenia;
- ogólny plan (plan ramowy dla działań powietrzno-szturmowych).

W praktyce taktyczny plan operacji lądowej jest zawsze przygotowywany jako pierwszy plan. Zawiera on dane dotyczące zniszczenia (wcześniejszego) sił przeciwnika, które stanowią bezpośrednie zagrożenie w wyznaczonym obszarze operacji powietrzno-szturmowej. Na jego podstawie przygotowywane są plany lądowania, a na podstawie tych planów tworzone są plany przemieszczenia. Te czynności są realizowane (kontynuowane) aż do przygotowania planu ogólnego.

Taktyczny plan operacji lądowej jest podstawą całego procesu planowania. Ponieważ każdy plan oddziałuje na kolejny, to zmiany w jednym planie mogą wymagać wprowadzenia poprawek do innych. Sztab a szczególnie dowódca danego szczebla będzie musiał rozstrzygać (podjąć decyzje) czy tego rodzaju poprawki możliwe są do przyjęcia w ramach tz. akceptowalnego ryzyka. Jeśli zmiany w któryś z planów powodują przekroczenia akceptowalnego stopnia ryzyka to koncepcja (myśl przewodnia) operacji musi ulec zmianie.[23] Dlatego planowanie wymaga uzyskania, tak wcześnie jak to możliwe, podstawowych danych takich jak: ilość środków transportu powietrznego, techniczne i taktyczne możliwości tych środków, itp.

Innym charakterystycznym a zarazem bardzo ważnym elementem operacji w trzecim wymiarze jest koordynacja. Jej podstawowym zadaniem jest zapewnienie pełnego zharmonizowania pomiędzy kolejnymi (równoległymi) falami atakujących sił i jednostkami bądź służbami zapewniającymi transport od początku operacji aż do jej zakończenia bądź wstrzymania. Współdziałające siły (jednostki) wspólnie koordynują i uzgadniają każdy szczegół przed rozpoczęciem operacji. Nadrzędnym celem tych działań jest maksymalne wykorzystanie możliwości połączonych sił (ich poszczególnych komponentów), aby zapewnić atakującym zgrupowaniom możliwe najlepsze warunki (potencjał i siłę) do realizacji zadania i ochrony własnej.

Z doświadczeń wynika, iż coraz krótszy czas planowania często powodować będzie konieczność modyfikacji istniejących (wcześniejszych) planów i stałych procedur

---

[23] Np.: Możliwości transportu powietrznego determinują możliwość realizacji taktycznego planu operacji lądowej. Jeśli nie ma dosyć środków transportu powietrznego, aby umieścić wszystkie niezbędne siły w określonym miejscu i czasie, powinien zostać dostosowany (zmieniony) taktyczny plan tej operacji i w konsekwencji pozostałe plany.

operacyjnych. Takie działanie ma zapewnić możliwość podjęcia niemal natychmiastowych działań przy jednoczesnym zapewnieniu właściwego współdziałania wszystkich komponentów.

Wnioski z różnego rodzaju analiz sugerują, że w siłach Sojuszu powszechnie uznaje się, iż określenie i ocena warunków (CONDITI0N SETTING) jest podstawowym czynnikiem niezbędnym dla osiągnięcia sukcesu w operacjach trzeciego wymiaru, przy minimalnych lub akceptowalnych stratach. W procesie planowania określa się i precyzyjnie ocenia warunki stosownie do czynników zawartych w METT-T[24]. Aby uwzględnić i zminimalizować stopień ryzyka dąży się do uwzględnienia (oceny) wszystkich warunków. Określenie warunków wymaga udziału wszystkich komórek sztabu oraz ścisłego współdziałania różnych rodzajów wojsk i służb. W żadnym wypadku nie może być ograniczone jedynie do zaplanowania sposobu eliminowania środków obrony przeciwlotniczej przeciwnika oraz planowania ogniowego wsparcia sił powietrzno-szturmowych.

Ocena warunków jest procesem ciągłym (powtarzalnym). Dowódca po analizie sytuacji (zadania) decyduje które uwarunkowania muszą ulec zmianie, aby zapewnić możliwość realizacji otrzymanego zadania (sukces). Nakazuje swoim elementom rozpoznawczym wykrycie i lokalizację tych systemów przeciwnika, które zagrażają sukcesowi operacji. W ich wyniku system wsparcia ogniowego uzyskuje możliwość przygotowania oraz wykonanie zadań ogniowych w celu zniszczenia tych systemów. W przypadku, kiedy sztab nie dysponuje wystarczającą ilością informacji lub środków organicznych do wykonania zadania, dowódca danego szczebla zwraca się o wsparcie do wyższego dowództwa.

2.2.1. Operacje desantowo-szturmowe

W sojuszniczej doktrynie działań połączonych operacje desantowo-szturmowe zakwalifikowano jako składowe operacji powietrzno-desantowych. W wielu sojuszniczych dokumentach normatywnych podkreśla się, że operacje desantowo-szturmowe nie są przemieszczeniem żołnierzy, broni i materiałów przez jednostki

[24] METT-T – jedna z sojuszniczych procedur procesu planowania. METT-T – mission, enemy, troops and wether, and time availabe (zadanie, przeciwnik, wojska własne, teren i pogoda oraz posiadany czas).

lotnictwa wojsk lądowych. Należy przyjąć, za poglądami obowiązującymi w NATO, że działania desantowo-szturmowe (desant śmigłowcowy) są dokładnie zaplanowanym oraz wykonanym działaniem (operacją) bojowym, realizowanym w celu zaatakowania przeciwnika, w miejscu i czasie gdzie jest on najbardziej wrażliwy. Dowódca i sztab planuje te operacje używając poprzednio opisanego procesu odwrotnego planowania.[25]

Operacje desantowo-szturmowe są więc operacjami (działaniami), w których siły desantowe (bojowe, wsparcia, zabezpieczenia) używając siły ognia, mobilności i zintegrowanych możliwości środków śmigłowcowych, manewrują na polu walki pod kontrolą dowódcy lądowego lub powietrzno-lądowego, żeby zaatakować i zniszczyć siły przeciwnika lub zdobyć i utrzymać kluczowe obiekty terenowe.

Według ocen wielu specjalistów są one często operacjami wysokiego ryzyka ale także wysokiej opłacalności. Podkreślają oni że, siły desantowo - szturmowe (desantowo-szturmowa grupa bojowa – AATF), mogą ogromnie rozszerzyć możliwości walczących wojsk, nie tylko zasadniczo wpływając na prowadzenie walki w danym rejonie operacji i ale również zapewniając możliwość realizacji zadań bojowych w miejscach poza zasięgiem konwencjonalnych sił. Podkreśla się, że siły te powinny zachowywać stałą gotowość do natychmiastowego przemieszczania się, w celu przeprowadzenia działań zarówno w ramach operacji zaczepnej jak i obronnej. Mogą również prowadzić działania w ramach operacji poszukiwawczo-zaczepnych[26], w celu zdobycia ważnych informacji o położeniu przeciwnika, jego sile i składzie. Jednostki desantowo-szturmowe używają siły ognia, mobilności i taktyczno-technicznych możliwości środków śmigłowcowych, żeby szybko i skutecznie wykonać manewr w obszarze prowadzonej operacji. Jak wskazują doświadczenia, siły te są szczególnie narażone podczas startu z rejonu podjęcia przez śmigłowce i lądowania w strefie lądowania w niebezpiecznych obszarach. Duża mobilność sił desantowo-szturmowych umożliwia osiągniecie zaskoczenia i zmylenia oraz prowadzenie skutecznych działań w ramach całego rejonu operacji. Jednakże, działania te prowadzone w miejscach odległych od sił wspierających mogą narazić te siły na zwiększenie ryzyka, szczególnie w sytuacji gdy systemy rozpoznawcze nie wykryją

[25] Główne dokumenty normatywne opisujące planowanie i prowadzenie operacji desantowo-szturmowych to: FM 3-04.113 i FM 3-97.4.

[26] Operacja „poszukiwawczo-zaczepna" jest terminem amerykańskim i nie ma odpowiednika w polskiej terminologii.

wcześniej i właściwie ocenią siły przeciwnika rozlokowane w planowanym rejonie działania sił desantowo-szturmowych. Coraz większa skala wykorzystania śmigłowców w operacjach znacznie zwiększa mobilność nie tylko jednostek desantowo-szturmowe przygotowanych do użycia jako siły reagowania, ale również innych jednostek wojsk lądowych i bezpośrednio przyczynia się do wzrostu ich efektywności bojowej. Użycie i pełne wykorzystanie ich zalet, a szczególnie szybkości, elastyczności i siły ognia, pozwala na bardzo efektywne wykonanie różnych zadań[27], przeniesienie ognisk walki w głąb ugrupowania przeciwnika.

Doświadczenia powojennych konfliktów zbrojnych oraz przeprowadzone badania wskazują, że na skuteczność prowadzonych działań desantowo-szturmowych szczególny istotny wpływ ma organizacja tych sił. Z analizy sojuszniczych dokumentów normatywnych wynika, że w celu realizacji zadań w ramach działań (operacji) desantowo-szturmowych najczęściej organizowane będą zgrupowania powietrzno-szturmowe (AATFs). AATFs to zgrupowanie składające się z kilku (co najmniej dwóch) rodzajów sił zbrojnych, pod jednolitym dowództwem, przeznaczone do wykonywania silnych, szybkich i niespodziewanych uderzeń, w ramach prowadzenia operacji powietrzno-manewrowych. Jak wynika z przeprowadzonych analiz porównawczych w skład AATFs najczęściej wchodzą następujące komponenty: piechota, śmigłowce uderzeniowe, artyleria, pododdziały walki elektronicznej, elementy logistyczne. Na dowódcę całości sił AATFs wyznacza się z reguły dowódcę jednego z komponentów sił lądowych (np.: dowódcę jednostek piechoty) bądź lotniczych. Według ocen teoretyków Sojuszu, dowódcy szczebla taktycznego powinni wykorzystywać działanie AATFs w sytuacjach, w których do zapewnienia powodzenia konieczne jest zaskoczenie przeciwnika, a w obszarze działania występują specyficzne warunki terenowe i zagrożenia wymagające użycia jednostek o dużej mobilności. Zgodnie z koncepcją Sojuszu, najniższy szczebel zdolny do dowodzenia i koordynacji operacji powietrzno manewrowej jest wykorzystywany do kierowania komponentem lotniczym zgodnie z opracowanym ogólnym planem. Sztab taki musi kontrolować przestrzeń powietrzną i koordynować działanie w niej artylerii, środków przeciwlotniczych, elementów

[27] Na przykład podczas forsowania, desant śmigłowcowy może pomóc w zabezpieczeniu przepraw i szybkim opanowaniu przyczółków.

wsparcia lotniczego i innych jednostek lotniczych. Musi on również skoordynować plany działania komponentu lotniczego w zakresie przewidywanych manewrów i zabezpieczenia logistycznego, z innymi komponentami zgrupowania (pododdziały szturmowe) oraz z sąsiadami. Z reguły zadanie to może wykonywać sztab jednostki (pododdziału) minimum szczebla batalionu.

Komponent lotniczy albo działa bezpośrednio na korzyść komponentu sił lądowych, nie wchodząc w podporządkowanie dowódcy tych sił, bądź wchodzi w podporządkowanie AATFs na zasadach wsparcia operacyjnego (OPCON)[28]. Jak wynika z przeprowadzonych analiz, wsparcie bezpośrednie i podporządkowanie operacyjne jest zwykle najbardziej pożądanym rodzajem relacji między komponentem lądowym i lotniczym w czasie prowadzenia operacji powietrzno-szturmowej.[29]

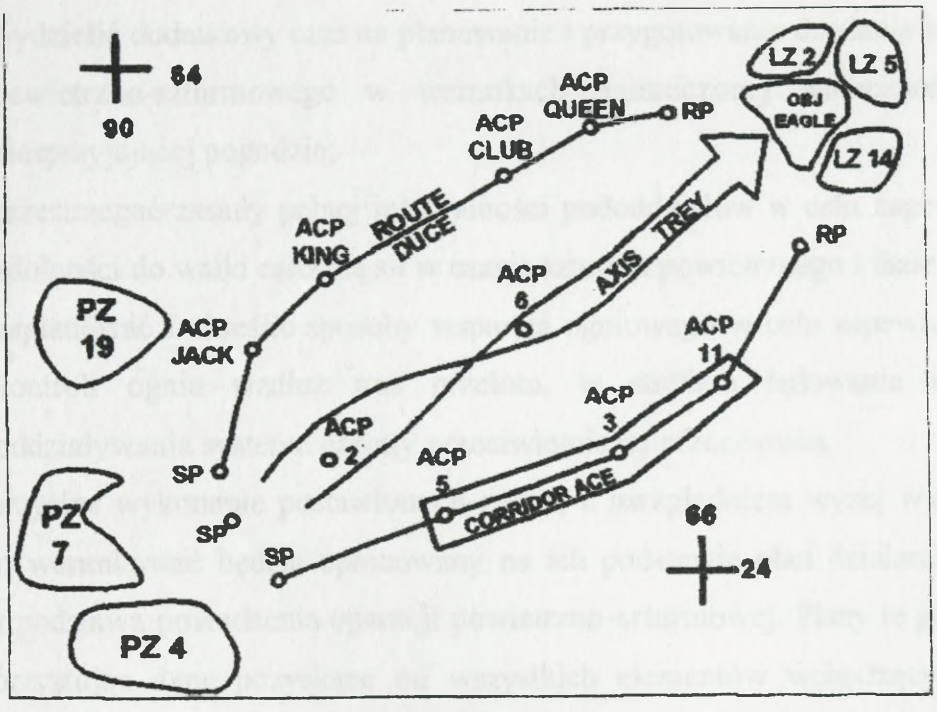
Wnioski z różnego rodzaju analiz sugerują, że jednym z istotnych celów operacji powietrzno-szturmowej jest zastosowanie odpowiednich środków koordynacji i kontroli. Podstawowym minimalnym środkiem jest wyznaczenie każdej podporządkowanej dowódcy AATFs jednostce, rejonu odpowiedzialności (AO). Sztab AATFs i sztab komponentu lotniczego, ustalają strefy lądowania, które ujmowane są w planach działania na lądzie, oraz proponują najbezpieczniejsze sposoby współdziałania. Dowódca AATFs określa również obiekty przewidziane do szturmowania i linie koordynacyjne działania lotnictwa żeby wskazać, na czym ma ono skoncentrować główny wysiłek. Ponadto określa szczegółowy sposób stosowania środków dowodzenia i kontroli wojskowej przestrzeni powietrznej do kierowania atakiem sił i środków komponentu lotniczego, realizacji zadań walki radioelektronicznej, oraz działania środków transportu lotniczego.

Poniżej zamieszczono kilka podstawowych typów linii koordynacyjnych stosowanych w dokumentach graficznych operacji powietrzno-szturmowych (rys.2.1.).

---

[28] Dane dotyczące czasu rozpoczęcia i końca podporządkowanie operacyjne komponentu lotniczego dowódca AATFs uzyskuje w zadaniu.

[29] Takie podejście, jest podyktowane faktem, iż dowódca AATFs nie będzie mógł posiadanymi siłami i środkami jednostek lądowych w pełni kierować komponentem lotniczym ani zabezpieczy go w odpowiednią ilość większości podstawowych środków materiałowych, sprzętu i amunicji, jaka jest używana przez lotnictwo.

Rys. 2.1.Trasy przelotu oraz linie koordynacyjne umieszczone na oleacie.
Źródło: Operacje powietrzno-desantowe i powietrzno-szturmowe, Załącznik C.

Analitycy sojuszu podkreślają, iż integrując piechotę z lotnictwem nie można zmieniać zasadniczego charakteru operacji. Wojska powietrzno-szturmowe wykonują działania jako połączony zespół bojowy. Jednakże tempo i odległości, na jakich prowadzone są działania w czasie operacji zmieniają się drastycznie. Zadania stawiane AATFs i wspierającego je komponentu lotniczego powinny uwzględniać główne zalety tych sił i specyfikę ich działania. Szczególnie charakterystyczna wysoka mobilność i siłę ognia komponentu lotniczego.

Jak wynika z przeprowadzonych rozważań, stawiając zadanie zgrupowaniom powietrzno-szturmowym (AATFs) a także w procesie planowania jego działań należy pamiętać aby:

- przydzielić zadanie uwzględniające charakterystyczną wysoką mobilność AATFs;
- postawić zadania AATFs traktując je jako połączony zespół bojowy;
- ująć w myśli przewodniej dowódcy plan wsparcia komponentu powietrzno-szturmowego;

- wydzielić dodatkowy czas na planowanie i przygotowanie działania komponentu powietrzno-szturmowego w warunkach ograniczonej widoczności i przy niesprzyjającej pogodzie;
- przestrzegać zasady pełnej integralności pododdziałów w celu zapewnienia ich zdolności do walki całością sił w czasie szturmu powietrznego i fazie lądowania;
- zaplanować i określić sposoby wsparcia ogniowego w celu zapewnienia pełnej kontroli ognia wzdłuż tras przelotu, w strefach lądowania i w rejonach oddziaływania systemu obrony przeciwlotniczej przeciwnika.

Pomyślne wykonanie postawionych zadań, z uwzględniem wyżej wymienionych dyrektyw, warunkować będzie opracowany na ich podstawie plan działania na lądzie, który jest podstawą powodzenia operacji powietrzno-szturmowej. Plany te przygotowuje się wykorzystując dane pozyskane od wszystkich elementów wchodzących w skład zgrupowania (AATFs). Jak wynika z wytycznych zawartych w większości dokumentów normatywnych Sojuszu, wszystkie załogi statków powietrznych muszą być zapoznane z lądowym planem taktycznym i zamiarem dowódcy lądowego.

Taktyczny plan lądowy do operacji desantowo-szturmowej zawiera właściwie te same elementy jakie zawiera standartowy plan natarcia, ale różni się w wymaganiach, co do szybkości i mobilności. Plan ten zawiera rozmieszczenie poszczególnych jednostek szturmowych wraz z ich zadaniami. Jednostki te najczęściej rozmieszcza się na lub w pobliżu obiektów ataku, tak aby mogły natychmiast przystąpić do ataku, zdobyć je i szybko odtworzyć zdolność bojową. Jeśli nie można wprowadzić odpowiednich sił bezpośrednio w rejon obiektu, należy zaplanować lądowanie sił desantowo-szturmowych w dogodnym terenie w pewnym oddaleniu od obiektu, w takiej sytuacji siły te powinny być odpowiednio wzmocnione. Po lądowaniu siły te atakują podobnie jak piechota, jednakże działania tego typu zmniejsza efektywność działań (operacji) desantowo-szturmowej. Jak wynika z analiz, sposób działania sił lądowych wspieranych przez komponent lotniczy może przyjąć wiele form w zależności od sytuacji i czynników METT-T.

Reasumując, taktyczny plan lądowy działań (operacji) desantowo-szturmowej wskazuje:

- obiekty ataku dla poszczególnych (podległych) elementów;

- wyznaczone strefy lądowania osiągalne dla każdego podległego elementu, odpowiedni dystans od strefy lądowania każdej jednostki do obiektu ataku;
- dzień i godzina ataku;
- specjalne zadania;
- skład pododdziałów i relacje dowodzenia wszystkich organicznych i wspierających jednostek;
- wsparcie ogniowe podczas szturmu, takie jak: bezpośrednie jego wsparcie z powietrza, wsparcie artyleryjskie i zakłócenia;
- lotnicze korytarze przelotu;
- porażenie obrony przeciwlotniczej;
- kolejne działania (operacje) takie jak: obrona, działanie na połączenie, wycofanie;
- położenie przeciwnika, ze szczególnym uwzględnieniem systemu obrony przeciwlotniczej - typ i położenie poszczególnych środków;
- zabezpieczenie logistyczne.

Wnioski z różnego rodzaju analiz sugerują, że dowódca AATFs, aby osiągnąć zaskoczenie taktyczne, może zdecydować się na początkowy szturm bez przygotowania ogniowego. Jednakże zgodnie z rozwiązaniami doktrynalnymi nawet i w tym wypadku należy zaplanować wsparcie ogniowe, aby było ono szybko osiągalne w razie potrzeby natychmiastowego wsparcia desantu śmigłowcowego i działań bojowych w każdej strefie lądowania. Takie wsparcie ogniowe jest zwykle intensywne i krótkie, żeby zwiększyć efekt zaskoczenia i porażenia. Wszystkie ognie pośrednie powinny skończyć się krótko przed lądowaniem pierwszego elementu desantowego. Według koncepcji teoretyków wojskowych śmigłowce szturmowe powinny prowadzić ogień pomiędzy zakończeniem ognia pośredniego a lądowaniem pierwszego elementu szturmowego i jego przygotowaniem się do prowadzenia działań w celu porażenia oraz zniszczenia pozostałych i nowo wykrytych systemów przeciwnika. Planowanie wsparcia ogniowego powinno zapewnić porażenie ogniowe wzdłuż dróg przelotu i w pobliżu stref lądowania, aby stworzyć jak najdogodniejsze warunki lądowania jednostek desantowo-szturmowych. Dlatego też zwykle przyznaje się wysoki (najwyższy) priorytet porażeniu

systemu obrony przeciwlotniczej przeciwnika, a położenie tych systemów jest podstawową informacją potrzebną w procesie planowania operacji.

Jak wynika z przeprowadzonych analiz, pewną specyfiką również charakteryzują się plany organizowania zabezpieczenia bojowego (CSS) operacji. Tradycyjny doktrynalny zasięg zabezpieczenia i wsparcia nie zawsze odpowiada stosowanym operacjom szturmu powietrznego, szczególnie w celu zabezpieczenia (wsparcia) wysokiego tempa i mobilności tych operacji.

Planując zabezpieczenie logistyczne szturmu powietrznego, należy wykorzystywać wszystkie dostępne środki. Systemy logistyczne w operacjach powietrzno-szturmowych muszą mieć zapewnione wsparcie lotnicze. Ewakuacja medyczna, uzupełnienie i wzmocnienie transportu lotniczego jest bardzo ważnym elementem operacji szczególnie w kategoriach utrzymania możliwości skutecznego działania sił lądowych wykonujących bezpośredni atak.

2.2.2. Realizacja operacji szturmu powietrznego według poglądów sojuszniczych

Zgodnie z planem, w określonym czasie, rozpoczyna się ruch pododdziałów z rejonu ześrodkowania do strefy wyczekiwania po wyznaczonych drogach. Oficer kontrolny punktu załadowczego koordynuje przylot lotnictwa i przybycie pododdziałów. Pododdziały powinny przybyć do swoich stref załadowczych bezpośrednio przed lądowaniem śmigłowców (samolotów). To zapobiega zatorom, umożliwia zapewnienie bezpieczeństwa i redukuje możliwość wykonania przez przeciwnika skutecznych uderzeń podczas procesu załadowczego. Dowódca każdego pododdziału ma obowiązek powiadomienia oficera kontrolnego punktu załadowczego, o przybyciu jego pododdziały do strefy wyczekiwania.

Załadunek powinien przebiegać możliwie krótko. Jednostka utrzymuje swoją jedność taktyczną podczas desantu. Wszyscy członkowie drużyny ładują się na ten sam śmigłowiec, a plutony są w tej samej grupie. Zapewnia to pododdziałowi integralność lądowania. Dowódca określa załadunek kluczowej broni, amunicji i dowodzi grupami zapewniając tym samym, że strata jednego śmigłowca nie będzie skutkowała utratą danego systemu broni, czy zakłócenia łańcucha dowodzenia.

Kiedy załadunek jest zakończony oficer kontrolny daje znak dowódcy lotów. Start powinien się odbyć zgodnie z tablicą ruchu powietrznego. Dowódca lotów ustala szybkość przelotu tak aby zapewnić przekroczenie punktów kontrolnych w ściśle określonym czasie. Dowódcy rzutu lądowego przez cały czas lotu, weryfikują trasę przelotu wykorzystując obserwację terenu, mapy, system GPS i inne sposoby.

Śmigłowce szturmowe i środki ogniowe kawalerii powietrznej pomagają w zapewnieniu bezpieczeństwa dla sił szturmu powietrznego. Pod kontrolą dowódcy lotów bojowych, śmigłowce te prowadzą rekonesans szlaków, zapewniają bezpieczeństwo lądującym śmigłowcom w stref załadowczych, ochraniają podnoszone siły manewrowe w trakcie gromadzenia się nad strefami załadowczymi i przemieszczające się w kierunku obiektu. Po przylocie, w rejonie obiektu wykonują atak, niszcząc wykryte siły i środki przeciwnika Na zakończenie fazy szturmu powietrznego śmigłowce bojowe mogą pozostać w dyspozycji sił lądowych w celu zapewnienia bezpośredniego wsparcia jak również zapewnienia rozpoznania i zabezpieczenia operacji w obiektach ataku.

Siły AATF powinny lądować zgodnie z planem operacji. Zakłada się, że dowódca może wstrzymać lub zmienić rejon lądowania o ile sytuacja taktyczna uległa zmianie bezpośrednio przed lądowaniem. Przed lądowaniem siły desantu powinny uzyskać informacje o zmianach w sytuacji, szczególnie o zmianach w planie działania. Lądowanie powinno być zorganizowane i wykonane w taki sposób aby w danym terenie jednocześnie wyładowała się maksymalna ilością żołnierzy i w to w możliwie najkrótszym czasie. Jak wynika z doświadczeń historycznych i ocen obecnych uwarunkowań, indywidualni żołnierze są najbardziej wrażliwi na atak podczas lądowania, ich szybki wyładunek i wprowadzenie do walki jest jednym z podstawowych determinantów gwarantujących realizacje zaplanowanego zadania.

W strefie lądowania dowódcy po każdym rzucie (fali) kontrolują (obliczają) stan i wyposażenie oraz składają meldunki wyższemu dowództwu. Po skompletowaniu i skupieniu sił w rejonie lądownia, dokonaniu ich reorganizacji o ile jest to niezbędne, siły te przystępują do realizacji zadania. Działania lądowe sił desantowo-szturmowych, rzutu lądowego nie różnią się w zasadniczy sposób od tych prowadzonych przez inne

pododdziały piechoty, z wyjątkiem skali wsparcia przez siły lotnictwa wojsk lądowych a szczególnie śmigłowce bojowe.

2.3. Perspektywy rozwoju wojsk aeromobilnych

Wojna określa wojnę. Wcześniejsza – późniejszą. Każde zbrojne starcie staje się natychmiast przedmiotem badań dla analityków i naukowców, którzy precyzyjnie oceniają, co się sprawdza, a co nie. Na ich podstawie wyznaczają kierunki rozwoju, budują koncepcje następnych wojen.

Jednym z najważniejszych doświadczeń wojennych bezpośrednio wpływającym na rozwój wielu koncepcji jest wojna w Zatoce Perskiej w 1991r oraz w 2003r. W jej trakcie wszystko co najważniejsze wydarzyło się w powietrzu. Najpierw z powietrza, obezwładniono radio-elektronicznie systemy dowodzenia i kierowania, a potem 2-3 razy na dobę powietrzna armada w sile 300-400 maszyn wykonywała zmasowane naloty. Tylko w ciągu pierwszych trzech dni operacji wystrzelono 250 pocisków samosterujących „Tomahawk" rażących cele z odległości 700–900 km z średnią dokładnością do 40 m. Piętnaście satelitów geostacjonarnych i czasowo znajdujących się nad rejonem - obrazowały ruchy wojsk i trajektorie lotu rakiet. Tego typu działania pierwszej fazy operacji unieszkodliwiły 30-40 proc. potencjału bojowego przeciwnika i jeśli nawet spodziewano się więcej to wystarczyło. Dopiero w jej końcowej fazie dokonano operacyjnego rozwinięcia wojsk lądowych i sformowano zgrupowanie uderzeniowe, które bez większych problemów dokonało reszty. To praktyczne doświadczenie, wyznacza obecnie koncepcje rozwojowe przyszłych armii.

Z zastosowanego w praktyce swoistego konglomeratu komputerów i wysublimowanej techniki, satelitów, samosterujących pocisków i bomb oraz inteligentnych środków walki wyłania się obraz wyposażenia przyszłych armii, na które dzisiaj mogą sobie pozwolić tylko najbogatsi.

Współcześnie każda licząca się armia musi więc być nie tylko w pełni zmechanizowana ale również zdolna do prowadzenia działań w trzecim wymiarze. Musi ponadto posiadać silne nowoczesne lotnictwo zdolne we współdziałaniu z wojskami rakietowymi prowadzić samodzielne operacje lotnicze jak i skutecznie wspierać działania wojsk lądowych.

Jednak czołgi, bojowe wozy piechoty i transportery opancerzone, postrzegane są nadal jako podstawowe środki walki i transportu żołnierzy na obecnym i perspektywicznym polu walki. Jednak ze względu na ich dość znaczną masę, sprawiane problemy w trakcie przemieszczania oraz zmniejszoną efektywności w walce prowadzonej na obszarach niedogodnych do jego użycia (np. w rejonach zurbanizowanych, górskich oraz podmokłych) ich rola i znaczenie stopniowo ewoluuje. Środki walki charakteryzujące się znaczną masą wymagają nadal silnego wsparcia inżynieryjnego, które umożliwia im pokonanie czasem nawet niewielkich przeszkód terenowych. Dobitnym przykładem potwierdzającym powyższą tezę było pokonanie rzeki Sawa przez jednostki amerykańskiej dywizji pancernej, podczas realizacji zadań pokojowych w Bośni[30].

Z kolei „lekkie„ związki taktyczne (oddziały, pododdziały), uzbrojone jedynie w broń ręczną i artylerię wsparcia bezpośredniego o niewielkim kalibrze, nie są w stanie nawiązać równorzędnej walki z jednostkami pancernymi i zmechanizo-wanymi, nawet przy wykorzystaniu wsparcia śmigłowców z powietrza. Wprawdzie śmigłowce nie raz dowiodły swojej efektywności podczas starć z wojskami opancerzonymi, jednak obecne zmiany w uzbrojeniu czołgów oraz trudności wynikające podczas walki w terenie niedogodnym dla działań śmigłowców, powodują znaczne ograniczenia dla ich wykorzystania. Z punktu widzenia czynionych rozważań dodatkowym utrudnieniem jest fakt poruszania się podstawowego trzonu wojsk aeromobilnych- kawalerii powietrznej, po wykonaniu desantu z zasady pieszo, co powoduje konieczność wyboru stref desantowania w pobliżu obiektów ataku, a nawet desantowania na sam obiekt.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że śmigłowce uderzeniowe nie mogą wspierać pododdziałów lądowych metodą ciągłą, natomiast w momencie pozbawienia wsparcia z powietrza, kawaleria powietrzna nie jest w stanie odpierać ataków zgrupowań pancernych. W tym kontekście ciekawym rozwinięciem teorii Tuchaczewskiego są prace brytyjskiego teoretyka Richarda E. Simpkin'a, któ'ry w swojej książce „Race To The Swift, Throughst on Twenty-First Century Warfare" przedstawia koncepcje bitwy powietrzno-lądowej jutra. Co ciekawe, praktyczne kroki w tym kierunku Rosjanie

---

[30] „For example, it toom three days of intense bridging efforts to get M1 tanks across the Sava River in Bosnia." Por: Jarnot Ch. A., Air Mech Strike: Revolution in Maneuver Warfare, Militery Reviev March-April 1998.

wykonali już w latach sześćdziesiątych wprowadzając na uzbrojenie jednostek powietrzno-desantowych BWD. Z kolei Niemcy na początku lat dziewięćdziesiątych utworzyli trzy brygady wyposażone w wozy Wiesel, które bez problemu można transportować przy pomocy śmigłowców. Dzięki takim rozwiązaniom możliwości manewrowe śmigłowców oraz możliwości bojowe wojsk zmechanizowanych udało się połączyć w jedną całość. Nadal jednak w przypadku starcia z wojskami pancernymi 4 tonowy Wiesel, czy też nawet 8 tonowy BWD - pomimo wyposażenia w nowoczesne ppk - nie były w stanie nawiązać równorzędnej walki.

Zmiany w zasadach wykorzystania wojsk aeromobilnych rozpoczęły się w momencie udoskonalenia broni precyzyjnego rażenia. Wprowadzenie technologii cyfrowych, wzrost znaczenia informacji oraz nowe możliwości jej zdobywania, zmieniły współczesne pole walki. Bazując na doświadczeniach z wojen i konfliktów zbrojnych (między innymi na Bliskim Wschodzie) oraz opracowaniach małżeństwa Tofflerów w roku 1993 generał Sullivan i pułkownik Dubik sformułowali szereg nowych trendów, które mogą pojawić się w przyszłej wojnie. Wg ich koncepcji przyszłe pole walki to:

- wzrost śmiercionośności, siły i precyzji ognia;
- rozproszenie wojsk;
- coraz większa integracja poszczególnych technologii;
- osiąganie lepszych wyników;
- dojście do perfekcji w niewidzialności i niewykrywalności[31]

W tym samym czasie Rosjanie opracowali własną koncepcję wojny jutra, sprowadzając ją do:

- niemożliwość precyzyjnego określenia rozmachu działań;
- połączenie działań zaczepnych z obronnymi;
- wzrostu znaczenia systemów informacyjnych w koordynacji działań;
- prowadzenia uderzeń przez duże zgrupowania śmigłowców, wykorzystujące skutki precyzyjnych uderzeń ogniowoelektronicznych.[32]

Potwierdzeniem tych teorii była operacja Pustynna Burza oraz ostatnia wojna w Iraku, w trakcie których ogniem broni precyzyjnej zniszczono więcej czołgów irackich

---

[31] Sullivan G. R., Dubik J., Land Warfare in the 21st Century, Military Reviev, Semptember 1993, s. 22-30.
[32] The Nonlinear Nature of Future War: A Soviet Commowealth Viev, US Army Foreign Military Studies Office (FMSO), Fort Leavenworth 1992, s. 8-9.

niż w trakcie starć czołg na czołg. Dzięki możliwości prowadzenia precyzyjnego ognia z dużych odległości nawet do pojedynczego i niewielkiego celu, istnienie olbrzymich pojazdów pancernych o masie 70 ton powoli traci swój sens. Ich miejsce muszą zająć lekkie, bardzo manewrowe wojska - zgrupowania kawalerii powietrznej, postrzeganej w kategoriach jednostek aeromobilnych.

Wyniki prowadzonych badań dowodzą, że jednostki wojsk aeromobilnych powinny być konglomeratem zgrupowań wyposażonych w śmigłowce oraz lekko opancerzone pojazdy naziemne. Zapewnią mu one większą manewrowość dzięki czemu, uniezależniając się od powietrznego środka transportu będą mogły operować na znaczne odległości również na ziemi. Dodatkowym atutem takich zgrupowań jest możliwość ich wykorzystania również na obszarach (w warunkach), gdzie nie mogą być użyte śmigłowce.

W tym miejscu warto przyjrzeć się koncepcjom nowych rodzajów broni, głównie przez pryzmat potrzeby przewartościowania sposobu myślenia. Na przykład Amerykanie już dzisiaj rozpoczęli prace nad nowymi rodzajami uzbrojenia, występującego pod roboczymi nazwami Future Air Mech Aircraft (FAMA) oraz Future Mech Vechicle (FAMV)[33]. Bazując na swoich bogatych doświadczeniach określili oni wymagania jakie musi spełniać pojazd jutra. Dla FAMA transportowego są to:

- udźwig 15 ton;
- prędkość 300-350 km/godz;
- zasięg ponad 700 km, umożliwiający prowadzenie działań w głębi ugrupowania przeciwnika oraz powrót, bez potrzeby tankowania;
- luk załadowczy wyposażony w rampę, umożliwiającą załadunek i wyładunek FAMV;
- możliwość lądowania na przygodnych lądowiskach bez wcześniejszego ich przygotowania.

Powyższe wymogi wyraźnie wskazują na prawdopodobne sposoby prowadzenia walki oraz rozmach przyszłych działań wojennych.

Z kolei wymagania w stosunku do FAMA bojowego przedstawiane są następująco:

---

[33] Ch. A. Jarnot, Air Mech Strike: Revolution in Maneuver Warfare, Militery Reviev March-April 1998, s. 84-85.

- prędkość 400 km/godz;
- wysoka odporność na ogień przeciwnika;
- możliwość prowadzenia lotów w bardzo trudnych warunkach pogodowych;
- zdolność do prowadzenia walki przy całkowitym braku widoczności.

Z punktu widzenia czynionych rozważań warto zwrócić uwagę na olbrzymie znaczenie uniezależnienia się tego środka od warunków pogodowych, tak aby zapewnić ciągłe wsparcie oddziałom naziemnym.

Wymagania stawiane FAMV są niewielkie. Głównym zadaniem jakie ma spełniać jest zapewnienie ochrony załodze. Musi zatem być odporny na pociski przeciwpancerne, miny wszelkiego rodzaju oraz zapewniać stałą łączność z siłami wsparcia. Do uzbrojenia samego pojazdu, przywiązuje się drugorzędne znaczenie, prawdopodobnie będzie to automatyczne działko 30 mm. Ciekawym przykładem prowadzonych prac są rozwiązania stosowane przez włoską firmę OTOBREDA, w której opracowano całą rodzinę uzbrojenia dla wozów bojowych.

W ten sposób koncepcja wojny trzeciej fali[34] powoli zaczyna się krystalizować. Prowadzić ją będą wysoce manewrowe zgrupowania, posiadające olbrzymie wsparcie z głębi własnego terytorium.

Tworząc koncepcje strukturalno-organizacyjne oraz zasady działania jednostek aeromobilnych powinniśmy szeroko korzystać z doświadczeń innych. Czołowi teoretycy wojskowi wszystkich państw zdecydowanie widzą przyszłą wojnę jako wysoce manewrową i pozbawioną liniowości. „Oznacza to, że w działaniach zbrojnych dominował będzie zaskakujący i szybko wykonywany manewr w celu stworzenia przewagi w operacyjnie (strategicznie) ważnych rejonach, umożliwiający rozwinięcie zdecydowanych uderzeń na decydujących kierunkach."[35] Zgrupowania aeromobilne zapewniają zdolność bojową w powietrzu, umożliwiają kontrolę pola walki z powietrza i dają możliwość zapanowania nad chaosem informacyjnym, który będzie to pole walki cechował. Powinny zatem posiadać następujące cechy:

- uniezależnienie od sytuacji operacyjno-taktycznej oraz pokrycia i rzeźby terenu;
- dużą szybkość wykonywania zadań przy wykorzystaniu śmigłowców;

---

[34] Toffler A., Trzecia fala, PIW, Warszawa 1997.

- olbrzymi zasięg działania i manewrowość pozwalające na wielokierunkowe uderzenie na przeciwnika;
- możliwość zaskoczenia przeciwnika;
- zdolność do działania zarówno w dzień jak i w nocy.[36]

Należy jedna pamiętać o doświadczeniach z wojen i konfliktów zbrojnych, bowiem istnieje wiele czynników ograniczających działania jednostek aeromobilnych. Zwykle zalicza się do nich:

- ograniczoną manewrowość środków naziemnych - aby rozwiązać ten problem należy rozpocząć prace nad stworzeniem lekkiego pojazdu opancerzonego, który można transportować śmigłowcami (odpowiednik amerykańskiego FAMV);
- ograniczenia spowodowane warunkami atmosferycznymi - w tym kontekście należy szczególną uwagę zwrócić na fakt pozbawienia wsparcia środków naziemnych, w przypadku nagłej zmiany pogody. W takiej sytuacji, wsparcie jednostek aeromobilnych powinny przejąć środki ogniowe występujące w ugrupowaniu sił głównych. Taką rolę może dzisiaj spełniać artyleria, pod warunkiem, że będzie posiadać odpowiednie środki walki;
- wrażliwość na oddziaływanie broni pancernej przeciwnika - rozwiązaniem tego problemu jest posiadanie broni precyzyjnego rażenia o dużej sile oddziaływania;
- ograniczenia spowodowane niedostępnością terenu dla śmigłowców – (zjawisko to bardzo często występowało w Afganistanie). Oczywiście w warunkach wojny obronnej istnieje małe prawdopodobieństwo prowadzenia działań zgrupowaniem aeromobilnym w takim terenie, jednak biorąc pod uwagę ściślejszą integrację ze strukturami NATO, należy przewidywać działanie naszych wojsk również w trakcie wykonywania zadań wspólnych co ma miejsce w Iraku.

Przyszłość jednostek aeromobilnych nie jest pozbawiona znaków zapytania. Należy bowiem dążyć do silniejszych związków naszych rozwiązań z rozwiązaniami preferowanymi przez naszych sojuszników oraz do szerokiego wykorzystywania doświadczeń sojuszniczych armii w prowadzeniu działań powietrzno-manewrowych.

---

[35] Kuczmański Z., Kwiasowski Z., Możliwości tworzenia zgrupowań (oddziałów aeromobilnych), Zeszyty Naukowe AON nr 1/1998, s. 123.

[36] Brims O. R., Airmobile Brigade - Towards Airmechanization, Nato's Sixteen Nations nr 1/1996, s. 33.

Tym bardziej, że (...) przyszła wojna - jeśli do niej dojdzie - będzie miała charakter wybitnie manewrowy. Będzie to wojna prowadzona przez małe, dobrze wyćwiczone, operacyjne oddziały, korzystające z najnowocześniejszej techniki (...).[37] Między innymi dlatego należy dostrzegać konieczność szerokiego wykorzystania w walce trzeciego wymiaru. Już dzisiaj działania zgrupowań aeromobilnych, całkowicie zmieniły poglądy na rolę poszczególnych rodzajów wojsk, tworząc silne i wysoce manewrowe jednostki. Jeżeli dzisiaj przygotujemy się teoretycznie do prowadzenia działań przez wojska aeromobilne, to w chwili gdy otrzymamy na stworzenie ich (w pełni profesjonalnych) odpowiednie środki będziemy w stanie skutecznie wykorzystać je w walce. „Historia pokazała, że siła ognia nie gwarantuje zwycięstwa. Aby odnieść zwycięstwo na przyszłym polu walki - precyzja rażenia i zdolność do sprawnego manewru muszą uzupełniać się nawzajem.[38]

Podsumowując rozważania na temat perspektywicznych zmian jakim może ulec śmigłowiec a tym samym wojska, które są w nie wyposażone- aeromobilne- należy podkreślić rolę rozwoju techniki, która w powiązaniu z innymi czynnikami warunkować będzie dalszy ich rozwój. Wynika to chociażby z faktu, że już dziś 50% ceny współczesnego sprzętu bojowego stanowi wartość elektroniki. Zakładać należy dalszy szybki jej rozwój, co spowoduje nie tylko dalszy szybki rozwój sprzętu bojowego, w tym również śmigłowców, ale również wzrost ich możliwości w zakresie szybkości i precyzji rażenia. Jest to wielce prawdopodobne, jeżeli uwzględnimy ogólnoświatową tendencję związaną z obniżaniem kosztów produkcji podzespołów elektronicznych. Na podstawie prowadzonych rozważań można postawić tezę: postęp techniczny będący zasadniczym wyznacznikiem zmian w sposobach wykorzystania sił i środków na współczesnym polu walki stawia przed wojskami nowe wyzwania, których efektem musi być stopniowe przeobrażanie się tych wojsk w armie do coraz szerszego prowadzenia działań w trzecim wymiarze.

Wyzwania te to między innymi:

- zwiększenie dynamiki działań i ruchliwości wojsk na polu walki,
- pełne wykorzystanie technicznych środków rażenia,

---

[37] Koziej S., Jak bronić krainy przeciągów, Gazeta Wyborcza z dn. 16.05.1998, s. 12.
[38] Carey M. G., Firepower and Maneuver: Disrupting the Balance, Army January 1998, s. 14.

- zapewnienie skuteczności działań w zwiększonym obszarze odpowiedzialności,
- przeniesienie działań w głąb ugrupowania przeciwnika,
- maskowanie i mylenie,
- ogniskowy charakter walk,
- skracanie czasu reakcji,
- zwiększanie samodzielności elementów ugrupowania działających wojsk.

ROZDZIAŁ 3
OPERACJE POKOJOWE

Zachodzące zmiany geopolityczne w interesujących nas obszarach Europy i świata wywarły istotny wpływ na przeobrażenia koncepcyjne w operacjach militarnych. Zmieniły się poglądy na przeznaczenie i wykorzystanie wojsk w obecnych i perspektywicznych uwarunkowaniach. Wystąpiły również nowe zjawiska, stając się przedmiotem badań prowadzonych przez teoretyków wojskowych. Oprócz rutynowych ocen o charakterze militarnym, zaczęto również analizować przemiany społeczne. Stąd zaistniała potrzeba poszerzenia obszaru zainteresowania sztuki wojennej o operacje o charakterze pokojowym.

3.1. Zmiany koncepcyjne dotyczące operacji pokojowych

Pod koniec lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku pojawiła się koncepcja wielonarodowych działań, (operacji), w których walkę zbrojną poszerzono o kwestie bezpieczeństwa i obronności. Analizy pojawiających się konfliktów regionalnych, pozwoliły dokonać pewnych uogólnień dotyczących ich charakteru. Zrodziło się przekonanie, że występująca specyfika utrudnia korzystne rozstrzygnięcia za pomocą tradycyjnych sposobów walki.

Wymienione przesłanki wpłynęły na zwiększającą się rolę wojsk w łagodzeniu sytuacji konfliktowych. Uwidoczniło się to w dwóch kategoriach działań wojskowych innych niż wojna (ang. Military Operations Other than War), mianowicie działań antyrebelianckich oraz operacji wsparcia pokoju.

W okresie „zimnej wojny" ostra walka ideologiczna wywierała znaczny wpływ na stopień oraz charakter zaangażowania większości państw, w operacje pokojowe. Nawet stali członkowie Rady Bezpieczeństwa, ograniczali do minimum użycie swych wojsk w Afryce i na Bliskim Wschodzie.

Przykładem było słabe zaangażowanie sił pokojowych w Korei w latach 1950-1953, kiedy to na znak protestu przeciwko ekspansywnej ideologii Układu Warszawskiego w obszarze Europy wschodniej, państwa zachodnie nie chciały

angażować się bezpośrednio w działania Organizacji Narodów Zjednoczonych. Ostatecznie operację podjęto przy bojkocie posiedzeń Rady Bezpieczeństwa przez Związek Radziecki, a kierownictwo pod flagą ONZ przejęły Stany Zjednoczone.

W tym samym czasie wiele spośród państw hegemonistycznych, przeciwstawiało się działaniom rebelianckim w swoich strefach wpływów. Miały one charakter wojen, które przyjęto nazywać dekolonizacyjnymi, a które nasiliły się w latach 60-tych w przypadku Portugalii trwały do 1970 roku[39]. Działania pokojowe tego okresu, prowadzone w ramach mandatu ONZ, przyjęto nazywać tradycyjnymi operacjami utrzymania pokoju (ang. Traditional peacekeeping operations). Analiza przebiegu wskazuje, że ich rola nie polegała na rozwiązywaniu konfliktu, ale na zahamowaniu i nie dopuszczeniu do dalszej jego eskalacji. Przeważnie wprowadzano neutralne wojska lub obserwatorów wojskowych pomiędzy wrogie, walczące ze sobą strony. Wprowadzenie wojsk pokojowych zależało od zgody stron konfliktu. Działania ograniczano często do nadzorowania linii przerwania ognia umożliwiających w perspektywie osiągnięcie porozumienia pokojowego. Wyjątkiem była wojna w Korei, przez większość uznawana jako pierwsze działanie ONZ o charakterze wymuszania.

W analizowanym okresie strony konfliktu traktowały obecność wojsk, jak również porozumień pokojowych, jako wiążące przez co ich zobowiązania miały duży stopień pewności. Miało to znaczący wpływ na czytelny charakter prowadzonych działań.

Szczególną aktywność wykazywały wówczas państwa skandynawskie, których kontyngenty prawie w całości składały się z ochotników-rezerwistów, bądź osób cywilnych, deklarujących chęć udziału w operacji oraz założenia niebieskiego beretu. Swoje bogate doświadczenia w prowadzeniu operacji utrzymania pokoju, państwa te zawarły we wspólnie opracowanej i poprawianej doktrynie wojskowej[40].

---

[39] W wojnie dekolonizacyjnej jedna ze stron jest klasycznym mocarstwem kolonialnym, a strona atakująca dąży do obalenia podległości kolonialnej. Wyjątkiem są wojny, których celem jest zabezpieczenie lub przeciwstawienie się kolonialnemu wpływowi byłych mocarstw kolonialnych oraz wojen, w których dawne państwo dąży do zdobyczy kolonialnych przez przyłączenie całości lub części obszaru państwa sąsiadującego, którego wcześniej było obszarem kolonialnym, lecz obecnie nie może uzyskać własnej państwowości zob. J.Kende, Kriege nach 1945, *Eine Empirische Untersuchung, Militärpolitik Dokumentation*, Heft 27, Frankfurt 1982,s.4-7.

[40] Nordic UN Tactical Manual wyd. I,Nordsamfin, Jyväskylä, 1992 oraz Nordic UN Stand-by Forces, wyd. IV, NORDSAMFN, Hesingfors, 1993.

Mała ilość publikacji poświęconych operacjom utrzymania pokoju, odzwierciedlała brak zainteresowania wojskowych działaniami zbliżonymi do policyjnych. Wyjątkiem był, wydany przez armię brytyjską w 1988 roku pierwszy regulamin dotyczący prowadzenia operacji utrzymania pokoju[41]. Jego lektura wskazuje, że intencją autorów było udzielenie wskazówek dotyczących prowadzenia operacji pokojowych w konfliktach wewnątrzpaństwowych.

W okresie czterdziestu lat od 1950 do 1990 ONZ, potępiając agresorów, podjęła działania wymuszające w dwóch przypadkach[42]. Pierwszy dotyczył wspomnianej już operacji wyparcia wojsk Korei Północnej powyżej 38 równoleżnika w 1950 roku[43]. Drugi miał miejsce w Kongo w 1960 roku.

Operacje te podjęto przy braku jednomyślności w Radzie Bezpieczeństwa, wywołując ostry spór oraz podział wśród członków ONZ. Również opinia publiczna tego okresu, utożsamiała z wojną wszelkie działania podejmowane przez wojsko, co z kolei spotkało się z ogólną krytyką. Wymienione czynniki spowodowały odejście ONZ od działań wymuszających pokój[44].

Wraz z zakończeniem „zimnej wojny", zachwiał się dotychczasowy porządek świata. Zmniejszyła się bezpośrednia kontrola nad rozwiązywaniem problemów terytorialnych, narodowościowych, religijnych i etnicznych. Do tej pory były one wewnętrzną sprawą państw hegemonistycznych, w strefie których znajdowały się dane kraje. Nastąpiło geopolityczne uwolnienie, które pociągnęło za sobą trudne do przewidzenia procesy.[45].

Wzrastająca liczba konfliktów spowodowała wzrost prowadzonych operacji wsparcia pokoju. W okresie czterdziestu lat między 1948 a 1988, ONZ powołała tylko 13 operacji utrzymania pokoju, natomiast w ciągu ostatnich dwunastu lat organizacje

---

[41] The Army Field Manual, Vol.5, Operaions Other than War, Part I Peacekeeping Operations, HMSO, London 1988.
[42] A.J.Cowin, *Expanding United Nations Peacekeeping Role Poses Risk for America*, Backrounder, październik 1993, s.3.
[43] *The Blue Helmets*, United Nations Department of Public Information, New York, August 1990, s. 56.
[44] S.Thapa, *Peace as the Future Battlefield: Is Conventional Military Thinking Ready for the Challenges of Peace"* wykład wygłoszony na Międzynarodowej konferencji na Uniwersytecie w Haifie 3 lutego 1993, s.5.
[45] Ttimothy L. Thomas, *International Conflikt Controllers: Manipulator or Manipulated?*, „Low Intensity Conflict and Law Enforcement" Vol 4, Winter 1995, No3, s.365-371.

międzynarodowe powołały lub udzieliły poparcia już 36 operacjom, włączając w to operacje wymuszania pokoju[46].

Od 1989 zadania ONZ w zakresie utrzymania pokoju znacznie się poszerzyły. Do grupy dotychczasowych zadań doszło monitorowanie wyborów, zabezpieczanie działań pomocy humanitarnej, pomoc w procesie narodowego pojednania, odbudowie ekonomicznej i administracyjnej struktury państwa[47].

W 1992 roku Sekretarz Generalny Boutros Boutros-Ghali opublikował raport dla Rady Bezpieczeństwa ONZ zatytułowany „Program dla pokoju"[48]. Liczył w nim, że zakończenie okresu „zimnej wojny" może otworzyć nowe możliwości dla ONZ, w tworzeniu warunków pokojowego współistnienia na świecie, opisanych w Karcie Narodów Zjednoczonych (NZ). Wobec paraliżu rywalizujących dotąd super mocarstw, wyrażał nadzieję, że ONZ będzie mogła interweniować w konfliktach na całym świecie, zmuszając walczące strony do przyjęcia porozumień pokojowych. Przewidywano rozszerzone działania, wykraczające poza tradycyjne zachowawcze utrzymanie pokoju (ang. peacekeeping).

Działania te otrzymały miano ang. peace enforcement[49] w języku polskim przyjęło się je nazywać wymuszaniem pokoju, choć biorąc pod uwagę ich pokojowy charakter, jak też znaczenie w języku angielskim, trafniejszą byłaby nazwa ***wprowadzanie pokoju*** ang. enforce znaczy wprowadzać[50] .

Sekretarz Generalny zastrzegł, że trudno mu przedstawić ogólnie akceptowaną definicję lub jej koncepcję i przyjąć ją do oficjalnego stosowania. Tak więc, definicja wymuszania pokoju pojawiła się wyłącznie w sferze teorii, która przewidywała użycie jednostek wojskowych zaprowadzających pokój, interweniujących bezstronnie w sytuacji konfliktu wewnątrzpaństwowego, w celu zmuszenia walczących stron konfliktu do zaprzestania wrogich działań i rozpoczęcia rozmów pokojowych tak,

---

[46] United Nations, *UN Peacekeeping, Some Questions and Answers*, September 1998.

[47] Patrz. S.Shraga, R.Zacklin, *The Applicability of International Humanitarian Law to United Nations Peace-Keeping Operations. Conceptual.* Legal and Practical Issues, in Symposium on Humanitarian Action and Peace – Keeping Operations, supra note 41,39,40.

[48] Boutros Boutros-Ghali, *An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peacekeeping*, Raport of the Secretary General pursuant tu the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992 New York, United Nations 1992.

[49] W chwili ogłoszenia programu dla pokoju ONZ było już zaangażowane w dwie operacje w Somalii i Haiti, operacje, które wymagały mocniejszych środków, aniżeli utrzymanie pokoju.

[50] Collins, Słownik angielsko- polski, Graf-Punkt, Warszawa 1999, s.146.

aby było możliwe powołanie operacji utrzymania pokoju. W rzeczywistości teoria przerosła możliwości ONZ, okazało się bowiem, że ta nie miała ani sił, ani środków umożliwiających efektywne reagowanie w sytuacji upadających państwowości i zagrożenia wybuchem wewnątrzpaństwowego konfliktu.

Słabe powodzenie działań polegających na przywracaniu przestrzegania zasad międzynarodowego prawa humanitarnego, zabezpieczaniu stabilności czy zapewnianiu ochrony, było w zasadniczej mierze spowodowane konsekwentnym trzymaniem się zasad charakterystycznych dla operacji utrzymania pokoju. Takie zasady jak bezstronność, zgoda stron konfliktu na wprowadzenie międzynarodowych sił pokojowych oraz nie używanie siły w sytuacji chaosu wewnątrzpaństwowego konfliktu, często okazywały trudne w zastosowaniu. Mimo ogromnych wysiłków ONZ, działania w Somalii nie sprostały oczekiwaniom, także w Ruandzie nie potrafiono zapobiec tragedii.

Uogólniając należy stwierdzić, że w większości prowadzonych operacji np. na Haiti, w Kambodży, Angoli, Mozambiku, Sudanie[51], pojawiły się problemy, z którymi rzadko dawano sobie radę. Należy jednak przypuszczać, że zdecydowanie gorzej wyglądałaby sytuacja bez działań podejmowanych przez ONZ.

Pomimo początkowego optymizmu po „zimnej wojnie", zaczęto wątpić w możliwość rozwiązywania coraz bardziej złożonych konfliktów. Wskazywały one na istniejący kryzys w zakresie możliwości ONZ, jako organizacji odpowiedzialnej za utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.

Szczególnie uwidoczniło się to w sytuacjach, gdy zaatakowane rządy traciły kontrolę nad pokaźnymi częściami terytorium. Ich monopol na władzę, na poziomie państwa, ulegał ograniczeniu przez mnożące się przypadki przejmowania władzy, przez liderów ugrupowań wojskowych[52]. Dodatkowo pojawił się problem cywilnej część społeczeństwa, która w tym przypadku stawała się głównym celem przemocy, podlegając pełnej inwiligacji, podziałom i wojennej eksterminacji rywalizujących frakcji, bezwzględnie dążących do osiągnięcia swoich celów[53]. Podjęte w tych warunkach operacje pokojowe były bardzo kosztowne, a jednocześnie okazywały się działaniami

---

[51] *The Blue Helmets, A Review of United Nations Peace Keeping*, Third edition, United Nations Department of Public Information, New York.

[52] J.Mackinley, *International Responses to Complex Emergencies*, International Peacekeeping News, 2(5), 1996, s.36.

[53] Tamże, s.42.

w pewnym sensie „kosmetycznymi", nie rozwiązując przyczyn powstania konfliktu. Trzyletnia interwencja ONZ w Somalii kosztowała międzynarodową społeczność prawie 2 miliardy dolarów oraz życie 150 żołnierzy, w tym 114 w skutek wrogich działań.

Urzędnicy ONZ opuścili ten kraj w przekonaniu, że w kolejnych tego rodzaju operacjach, należy unikać siły, gdyż poziom poniesionych strat i zniszczeń nie był adekwatny do osiągniętych celów politycznych. Z kolei Amerykanie niepowodzenie operacji przypisywali zbyt małemu użyciu siły. Drugim powodem niepowodzenia według Amerykanów, było złe kierowanie operacją przez Sekretarza Generalnego, który popadał z jednej skrajności w drugą. Trudno nie zgodzić się z tym stwierdzeniem, widząc niekonsekwencję prowadzonych działań, które z obronnego charakteru utrzymania pokoju, bardzo szybko ewaluowały do działań wymuszających o dużej intensywności, zbliżonych do tych, które prowadzono w ramach Pustynnej Burzy[54].

Działania w Somalii można przyjąć, za punkt zwrotny w eksperymentowaniu nad wymuszaniem pokoju. Międzynarodowa społeczność straciła ochotę na tego rodzaju doświadczenia, co miało odzwierciedlenie w reakcji na kryzys w pobliskiej Ruandzie, kiedy to ONZ nie potrafiła zebrać sił mogących interweniować w tym państwie. Wynikiem tego skala ludobójstwa rozwinęła się do tak ogromnych rozmiarów, że do sierpnia 1994 roku zamordowano około 500 000 obywateli, ponad 3 mln zostało zmuszonych do opuszczenia swoich domów, a blisko 2 mln uciekło do sąsiednich krajów.

Jak to później ocenił Sekretarz Generalny *„reakcja międzynarodowej społeczności na akty ludobójstwa w Ruandzie była niedostatecznie natychmiastowa, zdecydowana i mało stanowcza w stosunku do kryzysu humanitarnego przeplatającego się z konfliktem zbrojnym"*.

Słabość w rozwiązywaniu konfliktów podobnych do Somalii i Ruandy często tłumaczy się brakiem tzw. „politycznej woli". Jednak nawet przy politycznej woli uczestnictwa w operacji pokojowej deklarowanej przez społeczność międzynarodową, wątpliwym jest czy ONZ wiedziałaby jak ją wykorzystać. Mniejsza skala trudności występuje przy rozwiązywaniu konfliktów, jeżeli stosujemy działanie zgodnie z Rozdziałem VI Karty NZ, a więc koncepcją dyplomacji zapobiegawczej. Analizując

---

[54] Tamże, s.40.

wydarzenia w Ruandzie, Adelman i Suhre zauważyli, że mimo istnienia znacznej międzynarodowej woli inwestowania w tę dyplomację, nie przyniosła ona zakładanego skutku, doprowadzając dodatkowo do ponownej eskalacji ludobójstwa. Co gorsza, zaprzestano jakichkolwiek dalszych działań, zwiększając jedynie pomoc humanitarną dla lawinowo wzrastającej liczby uchodźców, przekraczających granice[55].

Po raz kolejny okazało się, że były to działania nakierowane tylko na zmniejszanie skutków, a nie likwidowanie przyczyn konfliktu. Stroną ujemną był również brak teoretycznych opracowań oraz doktrynalnych ustaleń, pokazujących możliwe warianty działań w tego rodzaju sytuacjach. Stąd interweniujące państwa mimo, że uczestniczyły w operacji pod jednym dowództwem, działały według własnych scenariuszy. Dla przykładu w czasie operacji UNOSOM II w Somalii, prowadzonej zgodnie z mandatem upoważniającym do użycia siły, dochodziło do różnej jego interpretacji z powodu narodowych, politycznych oraz wojskowych różnic w zasadach i poglądach każdego z kontyngentów wojskowych. Niemcy byli przekonani, że użycie siły powinno być realizowane tylko przy surowej i ściśle określonej definicji samoobrony, która z kolei bazowała na ich narodowej konstytucyjnej interpretacji. Inne państwa zgodziły się na rozmieszczenie swoich kontyngentów tylko po zapewnieniu, że będą one ochraniane. Aby zachęcić wahające się państwa, Stany Zjednoczone zadeklarowały swą ochronę[56].

Próby przerwania lub zakończenia aktów przemocy są uważane nie tylko za wielce ryzykowne i kosztowne, ale również jako działania mogące negatywnie wpływać na wizerunek interweniujących państw. Jest to zasadnicza przyczyna chętniej przyjmowanej, wątpliwej, ale politycznie poprawnej opcji utrzymania pokoju, niż podejmowania się rozwiązywania problemu za pomocą operacji wymuszania pokoju[57].

Można spotkać się z opinią reprezentowaną np. przez Curuma, który uważa, że działania wymuszające pokój, były kosztowne i wymagały udziału dużej liczby wojsk. Argumentuje też, że poniesione koszty oraz ofiary przy jednoczesnym braku powodzenia działań, naruszały wiarygodność i prestiż ONZ, jak również zwiększały ryzyko

---

[55] H.Adelman & A.Suhre, *The International Response to Conflict and Genocide. Lessons from the Rwanda Experience, Early Warning and Conflict Managament* (Study 3), Steering Commitee of the Joint Evaluation of Emergency Assistance to Rwanda, Marzec 1995, s.71.

[56] J.Chopra, A.Eknes & T.Nordbo, *Fighting for Hope in Somalia*, Jurnal of humanitarian Assistance, 26 October 1995, s.35.

[57] M.Malman, *Peace Enforcement, The Real Peace Support Challange in Africa*, African Security Review, 1998, 7 s.5.

niepowodzenia operacji innego typu np. utrzymania pokoju[58]. Trudno zgodzić się z tą opinią, biorąc pod uwagę coraz gwałtowniejszy charakter konfliktów. Jest to punkt widzenia reprezentowany przez niektórych teoretyków, bardziej skupiających się na problemach humanitarnych, mniej natomiast, na problemach związanych z prowadzeniem operacji pokojowych.

Częściej natomiast można spotkać się z opinią, której reprezentantem jest Brian Urguhart. Wniósł on znaczny wkład w rozwój teorii klasycznego „peacekeepingu" utożsamianego z ONZ. M.in. stwierdza on, że *„niemożność Rady Bezpieczeństwa w egzekwowaniu jej decyzji w sytuacjach działań mniej typowych dla wojsk, jest najpoważniejszym mankamentem organizacji międzynarodowych od czasu zakończenia zimnej wojny"*. Wskazuje jednocześnie, że *„możliwość rozmieszczenia wiarygodnych i skutecznych sił wojskowych wymuszających pokój ... mogła by dokonać decydujących zmian w początkowych etapach konfliktów"*[59]. Tego rodzaju argumenty przemawiające za interwencją, prawie zawsze bazują na zasadach etyki, argumentując, że w przypadku łamania praw człowieka, naganne jest bezczynne stanie obok, nawet, gdy jedynym sposobem gwarantującym powodzenie jest interwencja z zastosowaniem śmiercionośnej siły wojskowej. Z drugiej strony czynnikiem utrudniającym powołanie interwencji jest zakorzeniony pragmatyzm, który wyznaje zasadę, aby robić to co jest możliwe, a nie to co skuteczne i prawidłowe[60].

Zasadnym jest zatem połączenie możliwości państw wyrażających wolę polityczną, ze skutecznością operacji wymuszających pokój, zapewniając przy tym odpowiednią synergię. Kolejnym argumentem przemawiającym za rozwijaniem teorii działań wymuszania pokoju, jest ich prowadzenie przez ONZ (Kongo, Somalia, Bośnia), NATO (Bośnia, Kosowo), a także Rosję (republiki byłego ZSSR).

Prawdopodobnie dlatego w 1993 roku ukazuje się amerykański FM 100-23 Peace Operations[61], oraz kolejna edycja brytyjskiego regulaminu dotyczącego operacji

---

[58] J.S.Curum, *Operational Problems in Peacekeeping and humanitarian Operations*, J.Cillers & Mills, Peacekeeping in Africa, IDP and ASIIA, Johannesburg 1995, s.132.
[59] B.Urghart, *The United Nations, Capacity for Peace Enforcement*, New York 1997, s.47.
[60] D.Smith, *Interventionist Dilemas and Justice*, A.McDermott, Humanitarian Force, PRIO Report 4/97, Oslo 1997,s.24.
[61] Field Manual FM 100-23 Peace Operations, Department of the Army, Washington DC, 1993.

pokojowych[62]. Analiza obu publikacji wskazuje, że w obu przypadkach po raz pierwszy zaadresowano je do profesjonalnej, dobrze wyszkolonej armii, Stroną ujemną z kolei było korzystanie w większości z treści wcześniejszych opracowań skandynawskich, a więc doświadczeń rezerwistów i ochotników, uczestniczących w operacjach o charakterze utrzymania pokoju.

Natomiast w 1993 roku na spotkaniu Grupy do Spraw Współpracy w Operacjach Pokojowych[63] w Atenach, po raz pierwszy podjęto problem operacji wsparcia pokoju, jego wynikiem było ogłoszenie Raportu Ateńskiego, zawierającego wspólne założenia dotyczące planowania i prowadzenia operacji pokojowych, a także wytycznych do dalszej współpracy[64]. Założenia koncepcyjne dotyczyły definicji operacji pokojowych, które oparto na terminologii ONZ, uwzględniając niewielkie zmiany wynikające z doświadczeń poszczególnych państw członkowskich sojuszu[65]. Jeszcze pod koniec tego roku NATO wydało kolejny dokument, którego celem było ustalenie wspólnej doktryny dotyczącej operacji wsparcia pokoju oraz stworzenie podstaw przy opracowywaniu regulaminów narodowych członków sojuszu[66].

W 1995 roku został on zamieniony na dokument, noszący nazwę Doktryny Tymczasowej[67]. Analiza artykułów ukazujących się w tym czasie w prasie wojskowej wskazuje, że dokument nie spełnił pokładanych oczekiwań.

Prawdopodobnie wobec brutalnego charakteru kolejnych konfliktów, opracowanie autorstwa SHAPE, w dużym stopniu wzorowane na operacjach utrzymania pokoju opartych na MC 327, nie sprostało wyzwaniom czasu. Historyczny charakter tego dokumentu był powodem jego pomijania przez państwa, które w tym czasie opracowywały już własne poszerzone regulaminy, bazujące na zdobytych, nowych doświadczeniach w operacji UNPROFOR. Taki stan rzeczy trwał do 1997 roku, kiedy to w wyniku doświadczeń nabytych w trakcie działań sił wprowadzających pokój [ang.

---

[62] UK Armed Forces, Army Field Manual Vol.5, Wider Peacekeeping/Peace Support Operations, Part 2, London HMSO, 1995.

[63] Grupa Ad Hoc do spraw Współpracy w Operacjach Pokojowych ang. Ad Hoc Group on Cooperation in Peacekeeping (NACC), której celem była wymiana doświadczeń oraz określenie zasad współdziałania w planowaniu i prowadzeniu operacji pokojowych.

[64] *Raport to Ministers by the NACC Ad Hoc Group on Cooperation in Peacekeeping*, Press Release M-NACC-1(93)40, Atens 11 June 1993.

[65] Stąd pojawił się termin operacje wsparcia pokoju, znaczący dokładnie to samo, co operacje pokojowe w typologii ONZ.

[66] NATO MC 327, *NATO Military Planing for Peace Support Operations*, Brussels, NATO Staff, 1993.

Implementation Forces (IFOR)], a następnie sił stabilizujących sytuację [ang. Stabilization Forces (SFOR)] uaktualniono dokument MC 327/1.

W latach 1995-96 podczas serii spotkań, grupa państw skandynawskich w dokumencie T.25.R, przedstawiła własną doktrynę, omawiającą operacje wsparcia pokoju. Przewidywała ona istotne zmiany zachodzące w charakterze konfliktów[68].

Nie mniejszy wkład w rozwój teorii działań wsparcia pokoju, w tym operacji wymuszania pokoju, wniosły cywilne ośrodki akademickie wielu państw. Stawiano wiele tez zbliżonych w treści z aktualnie ukazującymi się opracowaniami wojskowymi. Wniosły one cenny wkład w debatę poświęconą nowej doktrynie operacji wsparcia pokoju. Objęły one m.in. koncepcję, która przyjęła następnie nazwę operacji utrzymania pokoju drugiej generacji, zamiennie nazywanych rozszerzonym utrzymaniem pokoju (ang. wider peacekeeping). Przyjęto w niej tezę, że po zakończeniu „zimnej wojny" charakter operacji utrzymania pokoju zmienił się. Działania coraz częściej dotyczyły interwencji w niestabilnym i niepewnym otoczeniu o dużym ryzyku, trudnego do rozwiązania konfliktu wewnątrzpaństwowego[69].

Doświadczenia wyniesione z działań UNPROFOR oraz wnioski dotyczące ich prowadzenia, były podstawą opracowania nowego regulaminu brytyjskiego. Wynikał on z pilnej potrzeby prowadzenia działań o innym charakterze, niż tradycyjne utrzymanie pokoju. Był kierowany szczególnie do jednostek pancernych, których zadania polegały na utrzymaniu pokoju w sytuacji konfliktu wewnątrzpaństwowego w otoczeniu, w którym nie było już możliwości jego utrzymania. W związku z tym, że dotyczył on specyfiki działań w Bośni oraz to, że opracowywano go w pośpiechu, otrzymał miano tymczasowego[70].

Sposób prowadzenia działań przez UNPROFOR podzielił opinię na dwa obozy. Po jednej stronie opowiedzieli się nie biorący udziału w operacji, krytykując ją i wskazując, jako wielkie niepowodzenie sił i struktur ONZ. Natomiast inną ocenę zyskały one w opinii uczestników szczebla taktycznego. W ich przekonaniu osiągnięto

---

[67] NATO Doctrine for Peace Support Operations, SACLANT, SHAPE (draft) Mons, 1995.
[68] Rapport Finabel No T.25.R, *Doctrine des operations de Soutien de la Paix (phase 3)*, Brussels Secretariat Finabel, 1996.
[69] Przykładami takich operacji są interwencje: UNTAC w Kambodży 1992-93, Somalia UNSOM I 1992-92, Panama 1990, UNAMIR Rwanda 1993-96, UPROFOR była Jugosławia 1992-95.
[70] UK Armed Forces. Army Field Manual Volume 5: Wider Peacekeeping/Peace Support Operations,

tyle, ile można było oczekiwać, zważywszy na skromne środki oraz ograniczony mandat. Niepowodzenie działań wynikało z niewystarczającej woli politycznej stron konfliktu oraz zaangażowania międzynarodowej społeczności, a nie z braku kompetencji wojskowych. W sytuacji braku spójnej polityki, nie było alternatywy na kontynuowanie działań taktycznych, które traciły swą wiarygodność. Okazało się również, że na dłuższy okres, działania wojskowe nie zastąpią inicjatyw politycznych. W rezultacie odkładano rozwiązanie niewiarygodnego UNPROFOR i przejście do działań wymuszania pokoju, które dostarczyłyby argumentów procesowi politycznemu. Na potwierdzenie tezy, że nie był on odpowiednio wyposażony do warunków, jakie dominowały wtedy w Bośni, można wskazać na to, że nie da się utrzymać pokoju tam, gdzie go już nie ma oraz, że nie można prowadzić działań bojowych z pojazdów pomalowanych na biało[71].

W regulaminie AFM WPK termin rozszerzone utrzymanie pokoju, (ang. wider peacekeeping), zdefiniowano jako szersze aspekty operacji utrzymania pokoju, prowadzonych przy ogólnej zgodzie wszystkich stron konfliktu, lecz w wysoce niestabilnym środowisku. Obecnie większość specjalistów zajmujących się problematyką operacji wsparcia pokoju jest zgodna, że definicja ta rozszerzyła doktrynę tradycyjnego „peacekeepingu" zbyt daleko. Część z nich dowodzi nawet, że doktryna ta nie powinna być stosowana w tego rodzaju sytuacjach.

Gdy działanie wojsk pokojowych, zależy od zgody zwaśnionych stron uczestniczących w konflikcie wewnątrzpaństwowym, w którym łamane są prawa człowieka, nie powinno ono mieć charakteru utrzymania pokoju.

W takich warunkach znalazł się właśnie w 1995 roku UNPROFOR. Można więc postawić tezę, że działania ograniczające łamanie praw człowieka, zmierzające do tworzenia bezpiecznych rejonów oraz siłowego rozdzielenia stron konfliktu, powinny mieć charakter wymuszania oraz być prowadzone przez siły zdolne pokonać napotkany poziom opozycji.

W warunkach wzajemnie zwalczających się stron konfliktu, trudnych do odróżnienia od reszty społeczeństwa, każde przewidywane zawarcie zgody może być problematyczne lub niewiarygodne. W takiej sytuacji rozsądne warianty działania, powinny rozpatrywać rozmieszczenia niezbędnej ilości dobrze wyposażonych wojsk,

---

[71] Kolor pojazdów ONZ w operacjach pokojowych.

mogących skutecznie wykonać zadania w różnych wariantach uwarunkowań. Stąd problemem trudnym obecnie do rozwiązania jest przewidywanie (prognozowanie) działań w sytuacjach coraz bardziej złożonych konfliktów.

3.2. Operacje pokojowe w doktrynie NATO

W opinii większości analityków wojskowych oraz polityków jedyną organizacją, posiadającą zdolności operacyjne w przygotowaniu oraz prowadzeniu operacji pokojowych w szczególności w rejonach dotkniętych poważnym kryzysem jest sojusz NATO. Analiza operacji pokojowych w ramach, których działy siły IFOR, SFOR oraz KFOR wskazuje, że w zasadzie jest ona jedyną organizacją, która jest w stanie wydzielić siły wojskowe do funkcjonowania w nowych warunkach, realizujących nowe zadania.

Istotę tych zadań nazwanych przez sojusz operacjami wsparcia pokoju stanowi dążenie do utrzymania światowego pokoju, poprzez tworzenie i funkcjonowanie odpowiednich sił stabilizujących, czynieniu wysiłków dla ograniczania, rozwiązywania, monitorowania i wygaszania konfliktów międzynarodowych lub wewnętrznych oraz wspieraniu inicjatyw związanych z budową nowego, bezpiecznego życia po ich zakończeniu[72].

W związku z nową sytuacją i wynikającymi z niej zadaniami, NATO przyjęło w listopadzie 1991 roku w Rzymie Koncepcję Strategiczną Sojuszu, podkreślającą jego rolę w systemie światowego bezpieczeństwa, przewidując możliwość uczestnictwa jego członków w operacjach pokojowych ONZ[73].

Od czasu powołania NATO, wojska państw sojuszu stanowiły podstawę efektywnego odstraszania oraz obrony przed zagrożeniem wybuchem wojny, które pozostawało fundamentalną zasadą bezpieczeństwa, obowiązującą sojuszników przez ponad czterdzieści lat. Podstawową rolą wojsk sojuszu jest gwarantowanie bezpieczeństwa oraz terytorialnej integralności państw sojuszu.

Zadanie zapewnienia bezpieczeństwa w ramach odstraszania i kolektywnej obrony pozostaje niezmienne. Jednakże zmieniona sytuacja w problematyce bezpieczeństwa

---

[72] J.Zieliński, Potrzeby i możliwości użycia wojsk lądowych w operacjach wsparcia pokoju, AON, Warszawa 2003.

światowego, rozwijająca się od końca lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku spowodowała, że wojska sojuszu spełniać zaczęły nową dodatkową rolę. Dla przykładu w rozszerzanym programie „Partnerstwa dla Pokoju" oraz w ramach Rady NATO – Rosja oraz Komisji NATO- Ukraina. Wojska sojuszu odgrywają coraz większą i ważniejszą rolę w tworzeniu zaufania między NATO i jego partnerami. Wzrasta też rola wojsk sojuszu w operacjach pokojowych, który przyjmuje na siebie zasadnicze zadania w tzw. zarządzaniu kryzysowym oraz w zapobieganiu konfliktów. Wyraźnym przykładem są działania posiadające mandat Organizacji Narodów Zjednoczonych, polegające na wprowadzaniu postanowień pokojowych w Bośni oraz obecność wojsk w Kosowie związana z utrzymaniem bezpieczeństwa w tym rejonie.

Pierwszą znaczącą operacją bojową, w której NATO użyło swoich wojsk wspierając wysiłki ONZ był konflikt w byłej Jugosławi w 1995 roku. Podjęta akcja znana pod nazwą „Przemyślana siła" (ang. Operation Deliberate Force) była znaczącym czynnikiem w procesie ustanawiana pokoju w Bośni. W późniejszym okresie tj. pod koniec 1995 roku NATO otrzymało zadanie wprowadzania wojskowych aspektów porozumienia, przewodząc wielonarodowym siłom IFOR zamienionym następnie przez siły stabilizacyjne SFOR, powołane zgodnie z mandatem ONZ. Realizując wspomniane zadania, NATO przeniosło ciężar swoich zadań z relatywnie ograniczonej roli we wspieraniu wysiłków ONZ w utrzymaniu pokoju do przejęcia pełnej kontroli w kompleksie operacji wsparcia pokoju obejmującym udział wojsk z grona partnerów oraz państw nie będących członkami sojuszu. Zdobyte praktycznie doświadczenia we współpracy na polu wojskowym miały szerokie reperkusje. Przykładem może być zwiększenie współpracy politycznej nie tylko pomiędzy państwami partnerskimi sojuszu, ale również z innymi państwami. Proces ten przynosi znaczącą korzyść w zwiększaniu bezpieczeństwa i stabilności w Europie i nie tylko, będzie więc w dalszym ciągu rozszerzany.

Operacja sojuszu w Kosowie oraz jego rola w łagodzeniu kryzysów humanitarnych w sąsiadujących państwach dalej wzmocniła rolę NATO w zarządzaniu kryzysowym. Wpłynęły na to zdecydowane działania sojuszu w szczególności prowadzenie operacji powietrznej oraz późniejsze rozmieszczenie

[73] NATO. Vademecum, Bellona, Warszawa 1995, s. 40.

KFOR, którego celem było stworzenie podstaw do długoterminowego pokoju i stabilnej sytuacji w Kosowie.

Zgodnie z decyzjami, które zapadły w Rzymie i rok później w Oslo i Brukseli[74], NATO może brać udział w operacjach pokojowych zgodnie z własną procedurą, rozpatrując każdy przypadek oddzielnie, poprzez wydzielenie odpowiednich sił i środków oraz udostępnienie infrastruktury systemów rozpoznania, dowodzenia i łączności, a także zabezpieczenia logistycznego. Posiadając odpowiednie możliwości operacyjne, NATO może takimi operacjami kierować lub koordynować operacje prowadzone przez inne organizacje. Udział ten może być ograniczony również do wspierania uczestnictwa poszczególnych państw członkowskich w operacjach pokojowych prowadzonych przez inne organizacje.

Następstwem tych decyzji było opracowanie szczegółowych zasad i procedur związanych z operacjami pokojowymi, czego efektem jest wspólna Doktryna prowadzenia operacji wspierania pokoju w której wyszczególniono sześć rodzajów operacji wsparcia pokoju, które mogą być realizowane przez siły Sojuszu.

1. Zapobieganie konfliktom (Conflict Prevention)- operacje te „są prowadzone zwykle zgodnie z rozdziałem VI Karty Narodów Zjednoczonych. Obejmują zakres od dyplomatycznych inicjatyw do prewencyjnego rozwinięcia sił, zmierzających do zapobiegania nasilaniu się sporów i przeobrażaniu w konflikt zbrojny lub jego rozprzestrzeniania się. Zapobieganie konfliktom może także obejmować misje wyjaśniające, konsultacje, ostrzeganie, inspekcje i monitorowanie. Rozmieszczenie prewencyjne obejmuje cywilne i (lub) wojskowe siły użyte w celu oddalenia niebezpieczeństwa przerodzenia się sporu w konflikt zbrojny"[75].

1. **Zapobieganie konfliktom** jest działaniem, zmierzającym do powstrzymania rozwoju zaistniałego konfliktu i niedopuszczenia do jego przerodzenia się w formę niosącą zagrożenie wewnętrzne lub międzynarodowe. W ramach tej operacji realizowane są następujące zadania:

Rozmieszczenie prewencyjne (Preventive Deployment)- polega na rozmieszczaniu sił posiadających dostateczne zdolności odstraszania w celu zapobiegnięcia wybuchowi

---

[74] Final Communiqué of the Ministerial Meeting of the North Atlantic Council, Oslo, 4 czerwca 1992 oraz Final Communiqué of the Ministerial Meeting of the North Atlantic Council, Bruksela, 17 grudnia 1992.

[75] Bi – MNC Directive..., op. cit., s. 14.

działań wojennych. Jednym z najmocniejszych sygnałów dotyczących rozwiązania sytuacji kryzysowej, w których Sojusz może zademonstrować rozwiązanie problemu jest zgoda na rozmieszczenie wielonarodowych sił w rejonie niebezpiecznym. Warunkiem niezbędnym do wykonania tego typu operacji jest precyzyjnie określony przez odpowiednie organizacje międzynarodowe mandat[76] i zgoda ze strony państw na terytorium, których będą prowadzone działania.

Wczesne ostrzeganie (Early Warning) - o potencjalnym konflikcie na obszarze zainteresowania NATO jest możliwe do osiągnięcia dzięki standardowym działaniom monitorującym, rutynowo wykonywanym przez członków Sojuszu. Im wcześniej państwa i organizacje międzynarodowe uświadomią sobie możliwość wystąpienia kryzysu, tym szybciej mogą przedsięwziąć odpowiednie polityczne lub militarne działania w celu próby zapobieżenia rozpoczęciu lub eskalacji działań wojennych. Dodatkowo wczesne zidentyfikowanie problemów daje czas do rozwinięcia większej liczby opcji i możliwych wariantów działania oraz umożliwia uzyskanie consensusu w sprawach spornych, a także ułatwia skoordynowane przeciwdziałanie.

Nadzór, obserwacja, dozorowanie (Surveillance, Observation, Supervision) - polega na monitorowaniu przez środki będące w dyspozycji Sojuszu działań w powietrzu, na lądzie i na morzu. Świadomość prowadzenia przez siły NATO działań obserwacyjnych może być czynnikiem odstraszającym, wpływającym zapobiegawczo na rozwój sytuacji kryzysowych, szczególnie, kiedy informacje dotyczące tych działań przekazywane są w środkach masowego przekazu. Zainteresowane państwa (strony) w rejonie konfliktu powinny być informowane o działaniach obserwacyjnych oraz o ich rezultatach. Zdobyte w ten sposób informacje należy udostępniać wszystkim zainteresowanym stronom oraz organizacjom działającym na rzecz utrzymania światowego bezpieczeństwa i pokoju[77].

Sankcje i embargo (Sanctions and Embargoes) - polega na próbie wywarcia presji na strony konfliktu przez Radę Bezpieczeństwa ONZ, poprzez wybór ekonomicznych lub handlowych sankcji i wprowadzenie ich w życie, a kiedy to konieczne, przez nałożenie embarga. Należy podkreślić, że środki lotnicze oraz morskie NATO są zdolne

---

[76] Mandat – określenie podstaw prawnych operacji (legalizacja), jej charakter, ograniczenia i zastrzeżenia, cele strategiczne oraz pożądany stan po zakończeniu operacji.

[77] *Bi – MNC Directive...*, op. cit., s. 12.

i wyszkolone do wyegzekwowania i wspierania operacji tego typu. Do spełnienia podobnej roli mogą być użyte siły lądowe, na przykład do nadzorowania granic.

Operacje ewakuacyjne osób nie biorących udziału w wojnie (Non-Combatant Evacuation Operations) - przedsięwzięcia tego typu są militarnymi operacjami prowadzonymi w celu zapewnienia bezpiecznej ewakuacji wymienionych osób z krajów objętych konfliktem. Są one możliwe do prowadzenia w sytuacji pogarszającego się bezpieczeństwa, równolegle z intensywną działalnością dyplomatyczną, której celem jest zapobieżenie rozszerzania się konfliktowi. Ponieważ działania tego typu wymagają podejmowania szybkich decyzji politycznych i ich wykonywania, będą one prawdopodobnie prowadzone jednostronnie, albo przez ograniczoną koalicję zainteresowanych państw.

2. **Tworzenie pokoju** *(Peacemaking)* - „zawierają działania dyplomatyczne prowadzone po rozpoczęciu konfliktu, których celem jest ustanowienie porozumienia o wstrzymaniu ognia lub szybkiego porozumienia pokojowego. Mogą one obejmować pośrednictwo, mediacje, pojednanie i takie działania jak naciski dyplomatyczne, izolacja lub sankcje"[78].

Tworzenie pokoju oznacza działania dyplomatyczne prowadzone po wybuchu konfliktu w celu doprowadzenia do przerwania walk i zawarcia porozumienia pokojowego. Polega ono zwykle na dążeniu do ograniczenia intensywności konfliktu, rozdzielania walczących stron i przekonania ich do pokojowego jego rozwiązania. Pomimo, że tworzenie pokoju jest osiągane głównie przez środki dyplomatyczne, to jednak w wielu przypadkach możliwe jest wojskowe wsparcie tego typu operacji.

3. ***Utrzymanie Pokoju*** *(Peacekeeping) -„jest to ograniczenie, łagodzenie lub zakończenie działań zbrojnych między państwami lub wewnątrz państwowych poprzez bezstronną interwencję strony trzeciej, zorganizowaną i prowadzoną przez społeczność międzynarodową, z użyciem sił zbrojnych i komponentu cywilnego w celu uzupełnienia politycznego procesu rozwiązywania konfliktów oraz przywrócenia pokoju. Operacje Utrzymania Pokoju są generalnie podejmowane na podstawie Rozdziału VI Karty ONZ*

[78] *Bi – MNC Directive...*, op. cit., s. 13.

i są prowadzone za zgodą *wszystkich stron biorących udział w konflikcie w celu kontrolowania i umożliwiania wprowadzenia w życie porozumienia pokojowego"*[79].

Operacje utrzymania pokoju prowadzone są za zgodą wszystkich stron biorących udział w konflikcie umożliwiając wprowadzenie w życie zawartego wcześniej porozumienia pokojowego. Ich celem jest osiągniecie kompromisu politycznego w rozwiązaniu konfliktu i stworzenie warunków do pokojowego współżycia. Zadania komponentu wojskowego polegają głównie na obserwacji i rozdzielaniu walczących stron poprzez rozwinięcie miedzy nimi sił oraz ustanowieniu stref neutralnych. Główne zadania realizowane w operacjach utrzymania pokoju.

4. Wymuszanie Pokoju *(Peace Enforcement)*

Utrzymanie pokoju obejmuje działania militarne podjęte za zgodą wszystkich stron konfliktu, polegające na ich monitorowaniu oraz ułatwianiu wprowadzania porozumień i wspieraniu wysiłków dyplomatycznych w osiąganiu długoterminowego politycznego rozstrzygnięcia. Wymuszanie pokoju wiąże się z zastosowaniem siły wojskowej lub zagrożeniem jej użyciem, zmuszając do podporządkowania się rezolucjom i nałożonym sankcjom, w celu osiągnięcia lub odbudowania pokoju i porządku[80].

Celem operacji utrzymania oraz wymuszania pokoju, jest osiągnięcie długoterminowego porozumienia pokojowego. Operacje wymuszania pokoju uważane są za poprzedzające operacje utrzymanie pokoju oraz niezbędne w przypadku, gdy te drugie nie umożliwią osiągnięcia celu[81].

Rozdział VII Karty Narodów Zjednoczonych uwzględnia prowadzenie legalnych działań wojskowych, w celu siłowych zmian w zachowaniu stron konfliktu. Założenie, że wymuszanie pokoju jest równoznaczne z wojną, długo ciążyło i opóźniało opracowywanie teorii omawiającej odmienny charakter tego rodzaju działań. Przekonanie o wystarczalności regulaminu działań bojowych do działań wymuszania pokoju, umocniło się jeszcze bardziej po wojnie w Zatoce Perskiej w 1992 roku.

---

[79] *Bi – MNC Directive...*, op. cit., s. 8.
[80] Joint Publication 3-07, Military Operations Other than War, 1996
[81] British Army Field Manual, Peace Support Operations (Second Draft), s.3-4.

Kiedy w operacji UNOSOM II w Somalii nasilono działania, które szybko wykroczyły poza ramy utrzymania pokoju okazało się, że siły pokojowe stały się jedną ze stron konfliktu.

Pomimo oficjalnych deklaracji, że „operacje wymuszania pokoju wymagają od wojsk w nich uczestniczących neutralności" lub „operacje pokojowe kierują wojska politycznie neutralne w rejon walczących stron"[82], neutralność ta, jak wskazują przykłady, jest często nie do osiągnięcia. Trzymanie się tej zasady uniemożliwiłoby interwencję w Somalii, umożliwiając wrogim frakcjom przejęcie kontroli nad napływającymi środkami pomocy międzynarodowej, będącej podstawą określającą siłę polityczną w tym kraju. Tezę tę potwierdza szybka ewolucja kolejnych mandatów ONZ, od pomocy humanitarnej, poprzez rozbrojenie frakcji, do obławy na głównego lidera frakcji generała Mahomeda Farah Adidi[83].
Różnica polega na tym, że neutralność sugeruje bierną obserwację natomiast bezstronność popiera bezstronną reakcję. Bezstronność ponad stronami konfliktu występuje wtedy, gdy siły pokojowe nie opowiadają się po żadnej ze stron konfliktu. W niektórych państwach operacje te np. we Francji noszą miano odtwarzania pokoju (ang. peace restoriation).

Może się zdarzyć, że interweniujące siły pokojowe zadeklarują się po jednej ze stron konfliktu lub wystąpią jako jedna ze stron konfliktu tracąc w ten sposób swą bezstronność. Cytowany wcześniej 42 artykuł VII Rozdziału Karty NZ daje taką możliwość „(...) wszelkie działania, które mogą okazać się niezbędne do odzyskania lub utrzymania międzynarodowego pokoju".

Należy podkreślić, że tego typu działania ze względu na swój stronniczy charakter nie są wymuszaniem pokoju. Zalicza się je do tradycyjnych operacji wymuszania, często określanych, jako działania wymuszające o stronniczym charakterze (ang. partial enforcement). Przykładami takich działań mogą być wojna w Korei lub wojna w Zatoce Perskiej, w niektórych publikacjach błędnie zaliczane do operacji wymuszania pokoju.
W tych operacjach istotnego znaczenia nabierają wzajemne związki i zależności zachodzące pomiędzy celami politycznymi, a militarnymi. Dlatego bardzo ważnym

[82] FM 100-5, Operations, June 1993.
[83] K.Allard, Somalia Operations: Lessons Learned, Washington DC, National Defence University Press, 1995, s.8.

problemem jest podkreślenie faktu, że celem operacji wymuszenia pokoju nie będzie pokonanie lub zniszczenie przeciwnika, lecz przede wszystkim wzbudzenie szacunku w stosunku do sił pokojowych, bądź też wymuszenie na stronie lub stronach konfliktu zgody na szczególne działania mające na celu powstrzymanie jego eskalacji i w efekcie przywrócenie pokoju.

5. ***Budowanie Pokoju*** *(Peace Building)* – obejmuje działania ukierunkowane na niesienie pomocy w zakresie utrwalania niestabilnego, „kruchego" jeszcze pokoju i wprowadzenia długoterminowej stabilności w rejonie konfliktu. Budowanie Pokoju *„zawiera działania, które wspierają polityczne, ekonomiczne, społeczne i militarne środki i struktury, w celu umocnienia i utrwalenia politycznych rozwiązań, aby naprawić przyczyny konfliktu. Obejmuje ono mechanizmy identyfikowania i wspierania struktur, które będą skłaniały się do konsolidacji pokoju, promowaniu (popieraniu) zaufania i dobrobytu oraz wspieraniu odbudowy ekonomicznej"*[84].

Budowa pokoju obejmuje działania, podejmowane po doprowadzeniu do rozejmu i przejściu konfliktu w fazę wygaszania. To działania zmierzające do umocnienia i utrwalenia rozwiązań politycznych po zakończeniu sporu w celu uniknięcia ponownego konfliktu. Angażowanie sił międzynarodowych do trwałego ustabilizowania sytuacji i odbudowania pokoju na terytorium objętym kryzysem staje się wówczas niezbędne[85].

6. Działania Humanitarne *(Humanitarian Operations)* – ich celem jest udzielenie pomocy ludności, gdy odpowiednie władze nie mogą lub nie chcą takiej pomocy udzielić. Pomoc humanitarna może być prowadzona w ramach operacji wspierania pokoju lub jako odrębne zadanie. Udzielanie pomocy humanitarnej może być podejmowane w różnych etapach rozwoju sytuacji kryzysowej, często równolegle do prowadzonych operacji sił zbrojnych lub pod ich ochroną[86].

Zakłada się, że w przyszłości będą one głównym elementem operacji wsparcia pokoju. W przypadku, kiedy odpowiedzialne za sprawne funkcjonowanie państwa cywilne organy państwowe nie są zdolne do efektywnego wykonywania swoich obowiązków lub, kiedy działania tych organów skierowane są przeciwko swojej ludności, wypełnienie zadań wynikających z mandatu może wymagać użycia sił. Mogą

---

[84] *Bi – MNC Directive...*, op. cit., s. 13.
[85] M. Marszałek, *Operacje...* op. cit., s. 14.
[86] F. Gągor, K. Paszkowski, *Międzynarodowe...*, op. cit., s. 46.

wystąpić również sytuacje, kiedy w trakcie prowadzonych operacji wojskowych ze względu na niebezpieczeństwo trzeba będzie chwilowo wycofać z obszaru operacji międzynarodowe organizacje niosące pomoc cierpiącym. Czas wycofania organizacji humanitarnych zależy od czasu osiągnięcia przez siły wsparcia pokoju trwałych warunków w tym rejonie.

W aspekcie prowadzonych badań w tej pracy, istotny jest udział sił wojskowych. Można sądzić, że celem działania tych sił będzie stworzenie warunków bezpiecznej realizacji operacji humanitarnych, które mogą być realizowane jako:

1. Pomoc humanitarna (Humanitarian Aid) - obejmująca dostarczanie podstawowych środków niezbędnych do przeżycia (żywności, schronienia i pomocy medycznej) dla zagrożonych ludzi. Na prośbę, NATO poprzez wydzielone komponenty może aktywnie uczestniczyć w udzielaniu pomocy podjętej przez narodowe, cywilne i wojskowe władze oraz międzynarodowe agencje. Taka pomoc obejmować może działania jako przejściowa misja pomocnicza ze specjalnymi możliwościami, takimi jak medyczne czy inżynieryjne wsparcie i inne, opartymi na wszechstronnej znajomości specyficznych potrzeb w zagrożonym rejonie. W szczególnych okolicznościach siły wojskowe mogą zająć się bezpośrednim dostarczaniem pomocy w celu płynności wykonywanych przez nie zadań.

Reasumując treści związane z podstawowymi rodzajami operacji wsparcia pokoju w doktrynie NATO należy stwierdzić, iż udział w nich wydzielonych komponentów wojskowych z państw członkowskich Sojuszu może obejmować szereg, niekiedy bardzo złożonych działań. Odzwierciedlone jest to w nowej Koncepcji Strategicznej Sojuszu, w której zmienia się pogląd na potencjalny charakter współczesnych zagrożeń. Jako mało prawdopodobne ocenia się zagrożenie globalne, postrzegane przez pryzmat agresji na dużą skalę, skierowane przeciwko jednemu lub kilku członkom Sojuszu. Natomiast potencjalne zagrożenie dla jego bezpieczeństwa upatrywane jest jako konsekwencja konfliktów regionalnych, walk o podłożu etnicznym lub innych kryzysów poza terytorium NATO[87].

---

[87] W. Kaczmarek (red.), Operacje..., op. cit., s. 67.

3.3. Wykorzystanie wojsk aeromobilnych w operacjach pokojowych

Na przełomie lat 50 i 60-tych ubiegłego wieku dawne kolonie europejskie w Afryce uzyskiwały niepodległość, doprowadzając do sytuacji, w której kontynent znajdował się w sytuacji stałego wrzenia i kryzysu. Był to okres, w którym takie państwa jak Wielka Brytania i Francja prowadziły wiele operacji również przy udziale wojsk aeromobilnych. Sygnałem początku serii regularnych interwencji byłych państw kolonialnych w sprawy afrykańskie była wspólna, połączona operacja angielsko-francuska z 1956 roku. Polegała ona na opanowaniu Suezu przy wykorzystaniu pododdziałów aeromobilnych.

Niektóre z tych operacji podobnie jak w przypadku Suezu prowadzone były bez zgody stron konfliktu lub rządu danego państwa, inne na wyraźną prośbę lub przy ich zgodzie. W 1964 roku Republika Kongo (obecnie Zair) pozwoliła siłom belgijskim na interwencję, której celem było oswobodzenie blisko 500 zakładników, obywateli belgijskich i amerykańskich, uprowadzonych i przetrzymywanych przez siły rebelianckie Simby w dwóch miastach Stanleyville (obecnie Kisangari) oraz Paulis (Isiro). Batalion belgijskich spadochroniarzy przetransportowany został na pokładzie czternastu amerykańskich samolotów C-130 Herkules, pokonując odległość 11.500 km. Ich działania zakończone całkowitym sukcesem prowadzone były w terenie miejskim co, wymagało niezwykle drobiazgowego planowania oraz koordynacji działań. Innym przykładem może być sytuacja w Kenii, kiedy wybuchł tam pucz wojskowy, pozbawiając prawomocny rząd kenijski możliwości sprawowania władzy, doprowadzając jednocześnie do kryzysu w państwie. Stojąc w obliczu wojny domowej rząd kenijski poprosił Wielką Brytanię o pomoc w stłumieniu nielegalnego buntu zagrażającemu stabilności w tym rejonie kontynentu. Wysłane w tym celu połączone siły królewskich marines oraz pododdziałów aeromobilnych w krótkim czasie osiągnęły zakładane cele operacji.

Podobna sytuacja miała miejsce w państwie Suazi przeżywającym niepokoje wewnętrzne w latach 60 tych. W tym przypadku Wielka Brytania użyła lekkiego batalionu piechoty, przemieszczonego drogą powietrzną, którego zadanie polegało na odtworzeniu, a następnie utrzymaniu porządku publicznego w imieniu legalnego rządu.

W 1978 roku próby oddzielenia zairskiej prowincji Shaba doprowadziły do sytuacji kryzysu w tym państwie. W zaistniałej sytuacji Francja zdecydowała się na wysłanie pododdziałów wojsk aeromobilnych, których celem było uwolnienie porwanych zakładników. Przykład ten jest jednym z wielu przypadków prowadzenia działań przez francuskie wojska aeromobilne w tym okresie.

W 1990 roku wydarzenia w Liberii przybrały na tyle niebezpieczny charakter, że stanowiły poważne zagrożenie dla przebywających w tym państwie obywateli amerykańskich. W zaistniałej sytuacji rząd amerykański zdecydował się wysłać w ten rejon pododdziały marines, które działając na śmigłowcach przeprowadziły udaną akcję ratowania i ewakuacji obywateli amerykańskich. Trochę później tym razem w Ruandzie Francja rozmieściła swoje pododdziały ze składu 11 Dywizji Spadochronowej w celu niedopuszczenia do wojny domowej i powstrzymania akcji ludobójstwa.

Doświadczenia historyczne pozwalają wyciągnąć wnioski, że interweniujące państwa wykorzystywały do tego rodzaju działań odpowiednio przygotowane i wyposażone siły aeromobilne. Dla przykładu Brytyjczycy wykorzystywali 5 Brygadę Aeromobilną oraz 3 Brygadę Comando, które przewidziane były do działań tzw. zewnętrznych (ang. out of the area). Jednostki z tych formacji stanowiły podstawę wojsk w operacji na Falklandach w 1982 roku. Belgowie wykorzystywali brygadę spadochronową Comando, która przez szereg lat szkolona była na potrzeby operacji prowadzonych na kontynencie afrykańskim. Podobnie francuska 11 Dywizja Spadochronowa rozmieszczała swoje pododdziały w operacjach interwencyjnych. Również Amerykanie używali swoich batalionów Ranger w ataku spadochroniarzy na Grenadę w 1983 roku oraz oddziałów ze składu 82 Dywizji Aeromobilnej w Panamie w 1989 roku.

Na podstawie przytoczonych przykładów widać, że zasadniczym elementem szybko rozmieszczanych sił wojskowych były pododdziały aeromobilne. Ich zadanie polegało na stworzeniu warunków dla kolejnych, przybywających elementów, dysponujących już większym potencjałem bojowym.

Innym przykładem wykorzystania wojsk aeromobilnych w operacji pokojowej była amerykańska 3-325 Aeromobilna batalionowa grupa bojowa, która od czerwca 1994

roku do kwietnia 1996 roku uczestniczyła w operacji „Wspólna próba" (ang. Joint Endeavor). Była to pierwsza jednostka amerykańska (typowo bojowa) działająca w tej operacji na terenie Bośni i Hercegowiny. Jej zadanie polegało na ochronie bazy powietrznej w Tuzli, zaprowadzeniu postanowień porozumienia pokojowego w Dayton w sektorze odpowiedzialności Rosyjskiej brygady zanim ta przybyła w rejon operacji oraz wykonywanie wyznaczonych zadań ochrony w rejonie operacyjnym zgrupowania „Orzeł" (ang. Task Force Eagle) między grudniem 1995 roku, a lutym 1996 roku.

Wspomniany batalion wchodził w skład brygady „Lew", planowanej również do działań w tejże operacji. Z tego też względu określone elementy ze składu brygady między innymi pododdziały saperów, żandarmerii, komórka do spraw współpracy cywilnej, elementy rozpoznawcze oraz wywiadowcze, medyczne, łączności oraz logistyczne weszły w skład jako wzmocnienie zgrupowania TF3-325. Był to jedyny tego rodzaju oddział w armii USA o następującej strukturze organizacyjnej:

- dowództwo wraz z kompanią dowodzenia w skład której wchodził pluton rozpoznawczy oraz pluton moździerzy 81 mm,
- trzy kompanie aeromobilne,
- kompania ciężka w skład której wchodziło pięć plutonów wyposażonych w pojazdy opancerzone z wyrzutniami TOW oraz karabinami maszynowymi,
- bateria artylerii wyposażona w sześć haubic M119.

Tak przygotowana i odpowiednio wzmocniona batalionowa grupa zadaniowa 3-325 "blue falcon" była przeznaczona specjalnie do udziału w operacji Joint Endeavor.

W 1995 otrzymała ona zadanie wyprowadzenia znajdujących się w okrążeniu w rejonie Srebrenicy i Gorażde sił pokojowych ONZ. Były to siły UNPROFOR, które na terenie Bośni-Hercegowiny w celu ochrony zagrożonej ludności pochodzenia muzułmańskiego organizowały tzw. bezpieczne rejony (ang. safe havens). W wyniku nie do końca przemyślanych i prawidłowo prowadzonych działań, bezpieczeństwo sił pokojowych zostało zagrożone przez siły serbskie kontynuujące swoją ofensywę wokół organizowanych rejonów.

Plan wyprowadzenia z okrążenia sił UNPROFOR z zagrożonych rejonów był złożony i obejmował dwa etapy. Pierwszy etap poległ na przelocie śmigłowcami

trwającym ponad dwie godziny w każdą stronę. Trasa przelotu przebiegała nad Morzem Adriatyckim oraz przestrzenią powietrzną Bośni. Drugi etap obejmował wejście w wyznaczone rejony i wydostanie z nich zablokowanych wojsk UNPROFOR. W kulminacyjnym punkcie działań w powietrzu znajdowało się 98 środków powietrznych lecących wzdłuż wyznaczonych korytarzy powietrznych. Przygotowując się do tego zadania przez okres ponad trzech tygodni batalionowa grupa zadaniowa jako element lądowy realizowała cztery pełne ćwiczenia zgrywające współdziałanie i koordynację (dwa dzienne i dwa nocne). Wszystkie ćwiczenia prowadzone były ze strzelaniem amunicją ostrą w tym ze śmigłowców Apache przy bezpośrednim wsparciu lotnictwa.

Początkowy plan dla „Blue falcon" obejmował siłowe wejście, ochronę bazy powietrznej w Tuzli oraz prowadzenie działań w sektorze amerykańskim do czasu przejęcia odpowiedzialności przez zgrupowanie taktyczne „Orzeł" (1 Dywizję Pancerną, która miała wkroczyć do Bośni pokonując rzekę Savę). Ze względu na pojawiające się problemy logistyczne zdecydowano się ostatecznie, włączyć batalionowa grupę bojową w skład zgrupowania taktycznego „Orzeł". W wytycznych do planowania ujęto następujące punkty:

- stanowisko dowodzenia miało być zorganizowane w rejonie bazy lotniczej w Tuzli,
- batalion był odpowiedzialny za bezpieczeństwo bazy włączając w to patrole w rejonie Tuzli,
- batalion otrzymał pod OPCON element ochrony obiektów bazy lotniczej oraz dwa plutony żandarmerii z Dywizji Pancernej,
- przyjął odpowiedzialność za bezpieczeństwo wysuniętego stanowiska dowodzenia 1 Dywizji.

Na pierwsze cztery dni rozmieszczania batalionowej grupy zaplanowano każdego dnia po 21 lotów C-130. Ogólna koncepcja wejścia w rejon zakładała rozmieszczenie odpowiedniej ilości pododdziałów zapewniającej wystarczający potencjał bojowy już w pierwszym dniu. Miało to umożliwić udzielenie pomocy siłom UNPROFOR oraz zabezpieczenie bazy powietrznej. Z powodu ograniczeń w wielkości bazy oraz możliwościach transportowych zaplanowano następujące zgrupowanie:

- dwie kompanie piechoty,

- batalionowe stanowisko dowodzenia (wysunięte),
- pluton ciężki (wyrzutnie TOW, granatniki, karabiny maszynowe),
- trzy haubice,
- zespoły rozpoznawcze,
- zabezpieczenie medyczne.

Tak zorganizowane siły z możliwością bezpośredniego wsparcia lotniczego dysponowały potencjałem wystarczającym do zapewnienia bezpieczeństwa bazy lotniczej w Tuzli. Przybycie pozostałych sił zaplanowano:

- dzień 2 – kompania trzecia oraz plutony z kompanii czwartej,
- dzień 3 – pozostałe siły kompani, baterii oraz elementów wsparcia,
- dzień 4 – pozostałe elementy zabezpieczenia medycznego.

Doświadczenia wskazują, że poparte zasadnością i międzynarodową wiarygodnością wojska aeromobile mogą być wykorzystywane we wszystkich rodzajach operacji pokojowych od utrzymania do wymuszania pokoju. Nie można również wykluczyć sytuacji, w których pod parasolem operacji pokojowych będą prowadzone inne działania takie jak: przywracanie legalnych rządów obalonych przy użyciu siły, obalanie rządów lub dyktatur prowadzących zbrodniczą działalność, tłumienie wojen domowych oraz tłumienie gwałtownych wystąpień. Innym obszarem wykorzystania wojsk aeromobilnych może być ochrona lub akcje ratownicze dóbr należących do jednego państwa, a zagrożonych przez drugie państwo. Obejmować one mogą uwalnianie zakładników, ochronę ambasad, instalacji elektrycznych, szybów naftowych, obiektów przemysłowych oraz obiektów o ważnej roli strategicznej i operacyjnej (lotniska, mosty, wiadukty itp.).

Dla zapewnienia międzynarodowej wiarygodności w sojuszu NATO przyjęto model Allied Command Europe (ACE) Mobile Force. Były to siły wielkości brygady początkowo składające się z batalionów różnych państw posiadających możliwości transportowania drogą powietrzną. Kolejną formacją NATO były siły wchodzące w skład wielonarodowej dywizji MND działającej w Bośni-Hercegowinie. W jej skład wchodziły dwie brygady powietrzno desantowe belgijska i niemiecka oraz dwie brygady aeromobilne holenderska i brytyjska.

Zebrane doświadczenia i wyniki dokonanych ocen wykazały, że wojska aeromobilne biorące udział w tego rodzaju operacjach, będą działały w niestabilnym środowisku, charakteryzującym się chaosem, wysoką dynamiką działań oraz obfitujących w niebezpieczne sytuacje. Szerokie spektrum działań realizowanych w różnych miejscach i czasie, wpłynie na ich ogniskowy charakter i brak wyraźnej linii rozgraniczenia. Złożony charakter działań, obecność ludności cywilnej, duża ilość organizacji rządowych i pozarządowych, dziennikarzy, reporterów, autorytetów politycznych, nakreśla ich specyficzny obraz. Powinien być on zgodny z założeniami dyplomatycznymi i przygotowany na sytuacje zbliżone do walki, w których siła i obecność wojskowa staje się zasadniczym czynnikiem umożliwiającym kontynuowanie negocjacji.

Dokonane analizy wskazują, że konsekwencją działań w tych warunkach będzie potrzeba każdorazowo odmiennego reagowania na pojawiające się, specyficzne sytuacje. W takich warunkach dowódcy przygotowani do prowadzenia regulaminowych działań bojowych, zmuszeni są do podejmowania niekonwencjonalnych decyzji oraz elastycznie i przewidująco reagować stosownie do zaskakujących okoliczności, co z kolei powoduje stres. Pojawia się też problem w zdefiniowaniu niebezpieczeństwa oraz przeciwnika, jak również potrzeba eksponowania neutralności i bezstronności, co okazuje się w wielu sytuacjach niemożliwe. Stwarza to niebezpieczeństwo dla zgrupowań taktycznych.
Ocenę tą potwierdzają przykłady, kiedy w wyniku politycznych kalkulacji wojska pokojowe znalazły się pod ostrzałem wrogich stron nie mogąc zareagować w odpowiedni sposób. Takie sytuacje wywierają negatywny wpływ zarówno na wojska, jak i strony konfliktu.

Niemniej ważnym i złożonym jest problem współdziałania i koordynacji działań z dużą ilością osób uczestniczących organizacji nie uczestniczących w walkach. Zalicza się do nich lokalne społeczności, których zachowanie w stosunku do obecności obcych wojsk może przyjąć formę przyjazną, wrogą lub obojętną. Innego rodzaju grupę stanowią oficjalne organizacje, które z punktu widzenia wojskowego mają własny, często różny program, procedury, obszar zainteresowań itd. Organizacje te realizując różne zadania mandatowe, wymagać będą współpracy z elementami

wojskowymi, gdyż doświadczenia wskazują, że brak koordynacji wspólnych wysiłków doprowadza do dublowania działań, zmniejszając ich skuteczność.

ROZDZIAŁ 4
ZADANIA WOJSK AEROMOBILNYCH ORAZ SPOSOBY ICH REALIZACJI W SOJUSZNICZYCH OPERACJACH POKOJOWYCH

W wyniku przeprowadzonych ocen przyjęto, że w operacjach pokojowych można wyróżnić specyficzne okresy, charakteryzujące się określonymi działaniami oraz czasem ich realizacji. Analiza literatury przedmiotu, dokumentacji operacyjnej oraz wniosków z operacji i ćwiczeń wskazuje, że we wszystkich tych przedsięwzięciach mogą uczestniczyć wojska aeromobilne. W większości przypadków realizować one będą zadania podobne lub takie same jak inne wojska lądowe w sposób nie odbiegający od przyjętego wzorca. Jednakże wśród grupy zadań oraz etapów ich realizacji wyróżnić również można takie, które w zdecydowanym stopniu predestynują pododdziały aeromobilne. W szczególności dotyczy to działań w ramach operacji wymuszania pokoju, a więc w sytuacji zagrożenia atakiem elementów wojskowych stron zaangażowanych w konflikcie.

4.1. Zadania etapu zorganizowania rejonu wyjściowego

Celem tego etapu jest stworzenie warunków umożliwiających przybycie sił głównych i zapewnienie im bezpieczeństwa zanim przystąpią one do realizacji wyznaczonych zadań. Zasadnicze zadanie polega na zajęciu wyznaczonych obiektów (początkowych), zapewniających przejęcie kontroli nad określonym rejonem.

Ze względu na specyfikę, zadanie to może być realizowane przez odpowiednio przygotowane grupy rekonesansowo-rozpoznawcze (ang advance groups), siły specjalne [ang. Special Operations Forces (SOF)] lub wydzielone aeromobilne elementy poprzedzające.

Zakres zadań jest szeroki, można więc wskazać ich ogólne ramy:

1. Nawiązanie kontaktu z działającymi w rejonie siłami pokojowymi, od których będzie przejmowana odpowiedzialność, narodowymi i międzynarodowymi organizacjami, lokalnymi jednostkami wojskowymi, organizacjami paramilitarnymi oraz władzami cywilnymi.

2. Zorganizowanie obserwacji i kontroli w planowanych punktach wejścia w rejon.
3. Prowadzenie działań zmniejszających ryzyko rozmieszczanych wkrótce sił głównych zgrupowań.
4. W zależności od przyjętych zasad użycia broni (ROE) oraz SOFA (ang. Status of Force Agrement), przygotowanie społeczności państwa gospodarza do wprowadzenia sił w rejon w wyniku działania elementów walki psychologicznej PSYOP (użycie środków przekazu oraz rozpowszechnianie ulotek).

Określona grupa zagrożeń kształtująca sytuację w rejonie, pozwala wyróżnić dwa zasadnicze warianty, rozpoczęcia działań przez wojska aeromobilne. Pierwszy zasadniczy, dotyczy sytuacji, kiedy pododdziały wchodzą w rejon działania bez napotykania oporu ze strony frakcji uczestniczących w konflikcie. W większości przypadków prowadzona jest już operacja pokojowa, która nie osiągnęła założonych celów np. operacja utrzymania pokoju. Stworzone są, wstępne warunki na wejście sił wymuszających pokój, które w pierwszym etapie przejmują odpowiedzialność od sił utrzymujących pokój. Przykładem tego wariantu może być operacja *„Wspólna próba" (ang. JOINT ENDEAVOUR)* prowadzona przez siły IFOR w Bośni i Hercegowinie.

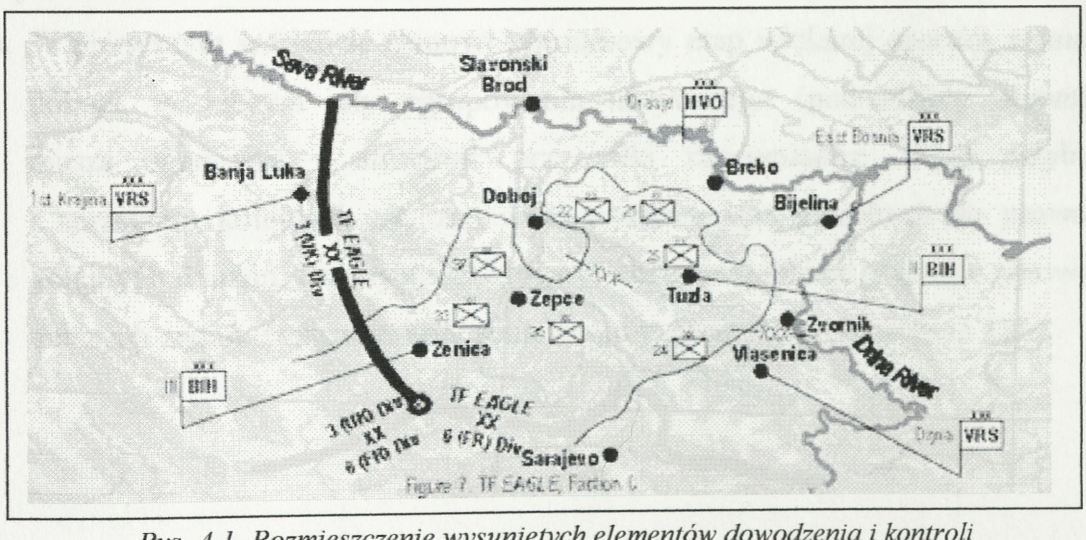
Drugi wariant zakłada wejście sił aeromobilnych w sytuacji istnienia lub prawdopodobieństwa wystąpienia oporu stron konfliktu. Przykładem może być rozpoczęcie operacji *„Słuszny Powód"(ang. JUST CAUSE)* w Panamie w 1989 roku. Zakres działań jak też skład i wielkość elementów realizujących zadania w tym etapie będzie zależeć od przyjętego wariantu działania.

Nie ulega wątpliwości, że z punktu widzenia wojskowego i politycznego preferowane jest wejście bez napotykania oporu. Sytuację taką powinny stworzyć zabiegi dyplomatyczne prowadzone w koordynacji z państwem gospodarzem oraz lokalnymi władzami lub stronami konfliktu.

W przypadku wejścia w rejon przy istniejącej zgodzie stron niezbędnym jest uzgodnienie z państwem gospodarzem, lokalnymi władzami lub w określonych sytuacjach ze stronami konfliktu, sposobu oraz etapów przybywania kolejnych sił, czasu realizacji kolejnych zadań oraz sposobów integrowania wspólnych działań. Praktyka prowadzonych operacji wskazuje, zasadność zorganizowania pośredniego rejonu

przyjęcia i wyczekiwania do dalszego przemieszczenia [ang. Reception, Staging Onward Movement and Integration (RSOI)], znajdującego się w bezpiecznej odległości od rejonu działań. Jego rola polega na przyjmowaniu napływających drogą lądową, morską i lotniczą kolejnych elementów zgrupowań taktycznych oraz umożliwienie im w określonym czasie, wykonania marszu po wyznaczonych drogach lub transportem kolejowym do wyznaczonych rejonów działania[88]. Działania w rejonie rozpoczynają się z chwilą przybycia wysuniętych stanowisk dowodzenia oraz wysuniętych posterunków kontroli (ang. assault check points). Należy dążyć do skracania czasu ich przybywania, dlatego zdecydowanie preferowanym sposobem transportu jest transport lotniczy[89]. Po przybyciu elementy te rozmieszczają się w rejonie i przygotowują do przejęcia kontroli od wybranych pododdziałów wojsk uczestniczących w operacji utrzymania pokoju oraz wspólnie planują wyjście tych wojsk z rejonu.

Jako przykład może posłużyć rozmieszczenie wysuniętych stanowisk dowodzenia i kontroli ze składu zgrupowania taktycznego *Task Eagle* w operacji *„Wspólna próba"* ang. *JOINT ENDEAVOUR (rys.*4.1).

Rys 4.1. Rozmieszczenie wysuniętych elementów dowodzenia i kontroli
Źródło: Military Review lipiec-sierpień 1997.

Ważnym zagadnieniem jest zabezpieczenie określonych rejonów np. lotnisk, czy węzłów dróg. Najlepiej do tego rodzaju działań nadają się właśnie pododdziały wojsk

---

[88] Dla wielonarodowego zgrupowania taktycznego Task Force Eagle w Bośni Hercegowinie stworzono pośredni rejon przyjęcia i wyczekiwania do dalszego przemieszczania ang. Reception, Staging, Onward Movement and Integration (RSOI) w Taszar na Węgrzech.

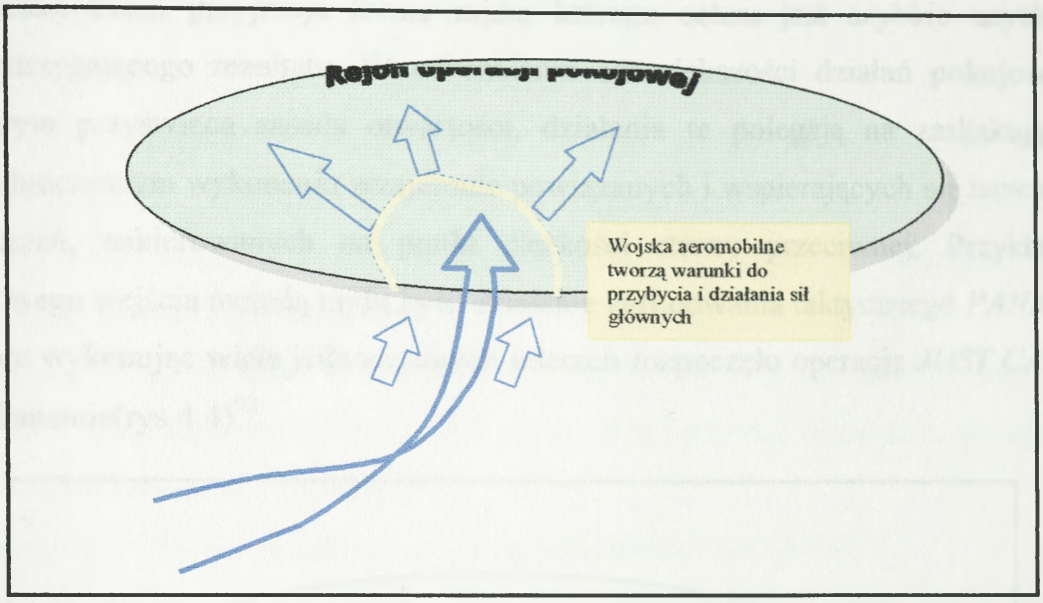
[89] Przeprowadzone analizy wykazują na coraz większe korzystanie z transportu lotniczego, który staje się zasadniczym sposobem przewozu sił i środków w operacjach wymuszania pokoju. Wynika to z możliwości szybkiej reakcji na pojawiający się problem oraz efektywnego podtrzymywania początkowego etapu rozmieszczania wojsk.

areomobilnych. Analiza prowadzonych operacji wskazuje, że optymalny czas tego etapu może wynosić do 30 dni, a najwięcej trudności wiąże się z przejęciem odpowiedzialności od sił utrzymujących pokój. Ważne jest więc ustalenie dokładnego rozmieszczenia wszystkich elementów oraz uzgodnienie sposobu przejęcia rejonów, stanowiących bazy przerzutu dla sił głównych zgrupowania.

W uzasadnionych sytuacjach tj. występowania opozycji o charakterze zbrojnym, wojska sił pokojowych powinny opanować przy użyciu siły i utrzymać określony rejon zwany **rejonem wyjściowym do działań**. Rejon ten umożliwia narastanie sił oraz zapewnia odpowiednią przestrzeń potrzebną do kontynuowania dalszych działań[90].

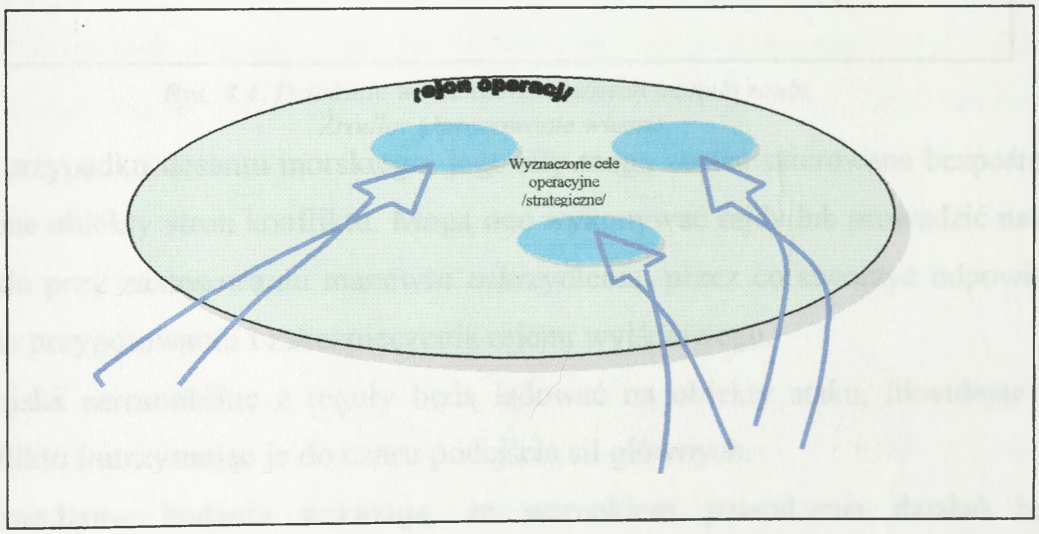
Z zebranych i ocenionych doświadczeń wynika, że do jego opanowania najlepiej nadają się siły aeromobilne niekiedy połączone z desantem morskim. Najbardziej przydatne do tworzenia wspomnianych rejonów są lotniska, porty lotnicze i morskie, stare pasy lądowisk, rejony oraz plaże dogodne do zrzutu oraz prowadzenia natarcia lub szturmu. Z taktycznego punku widzenia wejście siłowe może być realizowane w trzech wariantach.

A. W pierwszym wariancie stanowi początkowy etap większej operacji wymuszania pokoju, w którym siły zgrupowania taktycznego (pododdziały aeromobilne) muszą opanować i utrzymać przyczółki zapewniające ciągłe przybywanie i narastanie kolejnych sił, zapewnić wystarczającą przestrzeń do prowadzenia kolejnych działań. Przybycie sił głównych oraz osiągnięcie przez nie gotowości do dalszych zadań oznacza zakończenie etapu wejścia siłowego. (rys. 4.2).

Rys. 4.2. Wojska aeromobilne zapewniają rozpoczęcie działań przez siły główne.
Źródło: Opracowanie własne

B. W drugim stanowi oddzielną operację, polegającą na osiągnięciu wyznaczonych celów operacyjnych i strategicznych (rys. 4.3)[91].

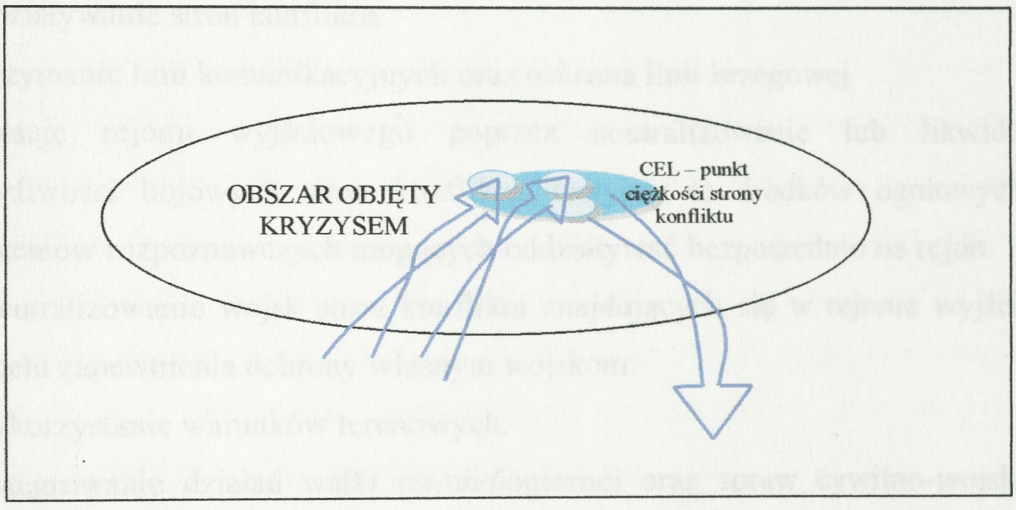
Rys. 4.3. Operacja w której wojska aeromobilne osiągają cele operacji.
Źródło: Opracowanie własne

---

[90] Joint Pub 1-02 The Department of Defence Dictionary of Military and Associated Terms, lipiec 2002, s.259

[91] Przykładem tego wariantu może być lądowanie desantu morskiego w czasie wojny koreańskiej, której celem było opanowanie przez wojska amerykańskie dowodzone przez gen. Mac Artura portu Inchon, a następnie marsz w głąb kraju i przecięcie linii komunikacyjnych armii Korei Północnej. Operacja ta stworzyła warunki do kontrofensywy armii brytyjskiej. Zob. M.Cannon, Task Force Smith: A Study In (Un) Preparedness and (Ir) Responsibility, Military Review luty 1988, s.63-72.

C. Wariant trzeci przyjmuje formę rajdu, którego celem jest szybkie uzyskanie rozstrzygającego rezultatu. W odróżnieniu od większości działań pokojowych, którym przyświeca zasada otwartości, działania te polegają na zaskakującym i jednoczesnym wykonaniu wzajemnie powiązanych i wspierających się nawzajem uderzeń, nakierowanych na punkt ciężkości strony przeciwnej. Przykładem siłowego wejścia metodą rajdu było działanie zgrupowania taktycznego *PANAMA*, które wykonując wiele jednoczesnych uderzeń rozpoczęło operację *JUST CAUSE* w Panamie(rys.4.4)[92].

Rys. 4.4. Działanie wojsk aeromobilnych metodą rajdu.
Źródło: Opracowanie własne

W przypadku desantu morskiego, jego siły mogą zostać skierowane bezpośrednio na określone obiekty stron konfliktu. Mogą one wykonywać rajdy lub prowadzić natarcie w głąb lądu przy zastosowaniu manewru oskrzydlenia, przez co stworzyć odpowiednie warunki do przygotowania i zabezpieczenia rejonu wyjściowego.

Wojska aeromobilne z reguły będą lądować na obiekty ataku, likwidując opór stron konfliktu i utrzymując je do czasu podejścia sił głównych.

Prowadzone badania wskazują, że warunkiem powodzenia działań będzie pozbawienie stron konfliktu możliwości zakłócenia rytmu zajmowania rejonu

[92] Wykonując desant spadochronowy siły zgrupowania opanowały takie kluczowe obiekty jak lotnisko wojskowe, międzynarodowy port lotniczy oraz szybki szturm na bazę Panamskich Sił Obrony ang. Panamian Defence Force (PDF). Lądowe elementy zgrupowania, w tym siły specjalne zostały wykorzystane do ataku na obiekty o znaczeniu strategicznym i operacyjnym., natomiast wspierające je lotnictwo atakowało cele o znaczeniu taktycznym, L.A.Yates, Joint Task Force Panama Just Cause before and after, Military Review, październik 1991, s.61.

wyjściowego przez zgrupowania taktyczne. Spełnienie tych warunków można osiągnąć poprzez:

1. Uzyskanie zaskoczenia, które będzie zależało od podjętych w porę działań informacyjnych, charakteru prowadzonej operacji oraz mandatu. Zaskoczenie na szczeblu taktycznym dotyczy wyboru określonych obiektów będących celem działania, czasu rozpoczęcia działań, metod działania oraz składu sił.
2. Osiągnięcie panowania w powietrzu jeszcze przed rozpoczęciem zasadniczych działań, które zapewni ochronę sił w czasie, gdy będą one najbardziej podatne na oddziaływanie stron konfliktu.
3. Utrzymanie linii komunikacyjnych oraz ochrona linii brzegowej.
4. Izolację rejonu wyjściowego poprzez neutralizowanie lub likwidowanie możliwości bojowych stron konfliktu. Dotyczy to środków ogniowych oraz systemów rozpoznawczych mogących oddziaływać bezpośrednio na rejon.
5. Zneutralizowanie wojsk stron konfliktu znajdujących się w rejonie wyjściowym w celu zapewnienia ochrony własnym wojskom.
6. Wykorzystanie warunków terenowych.
7. Zintegrowanie działań walki psychologicznej oraz spraw cywilno-wojskowych z działaniami sił głównych w celu ochrony ludności cywilnej, zminimalizowania zniszczeń oraz wykluczenie ingerencji ludności cywilnej w prowadzone działania[93].

Analiza dokumentacji operacyjnej umożliwiła wyróżnić pięć etapów organizowania rejonu wyjściowego.

Etap I obejmuje przygotowanie i rozmieszczenie wojsk aeromobilnych w rejonie będącym celem działania lub rejonach wyczekiwania. Wysiłki rozpoznania powinny skupić się na zdobyciu informacji pozwalających określić możliwości wykonania zadania.

Etap II polega na wykonaniu zaskakującego ataku w celu opanowania początkowych obiektów leżących w rejonie wyjściowym, które z punktu widzenia operacyjnego i taktycznego można podzielić na trzy kategorie. Pierwszą kategorią są obiekty związane ze zneutralizowaniem sił wojskowych stron konfliktu, mogących mieć

wpływ na przebieg działań. Drugą kategorię stanowią obiekty, które mogą być zaatakowane przez siły wojskowe stron konfliktu. Trzecią kategorią są obiekty wspierające działania sił pokojowych bez neutralizowania sił wojskowych stron konfliktu[94].

Zasadnym jest wykorzystanie małych sił, których działanie polegałoby na określeniu, warunków istniejących w rejonie działania, opanowaniu mniejszych obiektów wyjściowych, takich jak lotniska, porty oraz prowadzeniu rozpoznania i działań dywersyjnych w rejonach znajdujących się poza początkowymi obiektami ataku[95]. Trudno mówić o powodzeniu tego rodzaju działań bez odpowiedniego wsparcia lotnictwa i śmigłowców bojowych, których celem działania mogłoby być zniszczenie określonych obiektów, urządzeń, środków lub sił wojskowych zajmujących określone obiekty, zakłócających prowadzenie działań. Ze względu na potrzebę oczyszczania linii komunikacyjnych z zapór minowych i innych przeszkód, niezbędne jest wsparcie sił głównych elementami inżynieryjnymi, oraz zapewnienie wystarczającego wsparcia ogniowego, umożliwiającego natychmiastowe zneutralizowanie, odcięcie lub zniszczenie określonych celów. Realizacja wymienionych przedsięwzięć pozwoli utrzymać inicjatywę oraz zapewni szybkie wprowadzanie kolejnych sił.

Etap III wiąże się ze stabilizacją sytuacji w rejonie wyjściowym, a więc bezkolizyjnym narastaniem sił i środków oraz ich ubezpieczeniem. Spełnienie tych warunków jest możliwe tylko w przypadku szybkiego zbudowania potencjału bojowego, ubezpieczenia określonych obiektów oraz uzyskania równowagi między elementami bojowymi a elementami zabezpieczenia działań.

Etap IV obejmuje wprowadzanie kolejnych sił, co zapewnia zwiększenie elastyczności prowadzenia działań w zależności od pojawiających się warunków i rozwoju sytuacji. Należy otworzyć zaplanowane drogi powietrzne i morskie,

---

[93] JP 3-18 Joint Doctrine for Forcible Entry Operations, 16 Lipiec 2001, s. III-2.

[94] Przykładowo w operacji *JUST CAUSE* w Panamie, obiektem zaliczanym do pierwszej kategorii było główne centrum dowodzenia Sił Obronnych Panamy (PDF), znane jako *La Comandancia.* Jego odizolowanie i opanowanie mogło zdecydowanie zakłócić działania tych sił. Przykładem drugiej kategorii było *Tinjatos* miejsce stacjonowania 1 ciężkiej zmechanizowanej kompanii piechoty oraz port lotniczy *Tocumen-Torijos,* którego opanowanie miało nie tylko bezpośredni wpływ na dalszy przebieg działań, ale również neutralizowało inne elementy ugrupowania. Trzecią kategorią był most zwany *Mostem Ameryki,* jego opanowanie zabezpieczało linie komunikacyjne między wschodnim, a zachodnim brzegiem oraz zapewniało obronę *Kanału Panamskiego* Zob. Soldiers in Panama, Stories of Operation Just Cause, Fort Leavenworth, KS, US Army Command and General Staff Collage, styczeń 1990.

umożliwiające płynne wprowadzanie pozostałych sił, zwiększyć ochronę lotnisk i portów oraz zabezpieczyć drogi manewru. Najbardziej dogodną sytuacją jest ta, kiedy kolejne siły wchodzą bezpośrednio do działań, w większości przypadków jest to jednak trudne do zrealizowania i wymaga określonego czasu.

Stworzenie odpowiedniej przewagi bojowej w znacznym stopniu zapobiega prowadzeniu wrogich akcji przez strony konfliktu. Służyć temu powinny działania polegające na rozszerzeniu rejonu działania. Biorąc pod uwagę dynamicznie zmieniającą się sytuację oraz intensywność działań szczebla taktycznego można przyjąć, że również w tym etapie dużą rolę mogą odgrywać elementy aeromobilne. Uzyskanie właściwego stosunku sił pozwala na szybką realizację wyznaczonych zadań, w tym wprowadzenie głównych elementów w rejon działania i zajęcie wyznaczonych rejonów odpowiedzialności, pozycji oraz obiektów zapewniających realizację celów operacji.

Czas potrzebny na zorganizowanie odpowiedniego potencjału zależy w dużym stopniu od możliwości portów lotniczych i morskich, infrastruktury komunikacyjnej, oraz możliwości państwa gospodarza. Przebieg ostatnio prowadzonych operacji wymuszania pokoju pozwala sądzić, że już w trakcie tego etapu zgrupowania taktyczne będą zmuszone realizować zasadnicze zadania mandatowe. Sprostanie tym wymogom jest możliwe dzięki zaangażowaniu elementów aeromobilnych działających już w rejonie, do pozyskiwania informacji o potencjalnych, wrogich działaniach. Pomaga to sztabom na bieżąco uaktualniać informacje dotyczące rejonu działania oraz korygować dotychczasowe kalkulacje operacyjne odnośnie potrzeb.
Wynika z tego wniosek, że elementy te muszą być samodzielne, aby bez przeszkód przystąpić do realizacji zasadniczych zadań przewidzianych w kolejnym etapie operacji

Przykładowo rosyjska brygada desantowo-szturmowa rozmieściła swoje elementy w rejonie przejętym od początkowych elementów amerykańskich i przystąpiła do działań w ciągu niespełna 18 dni [96].

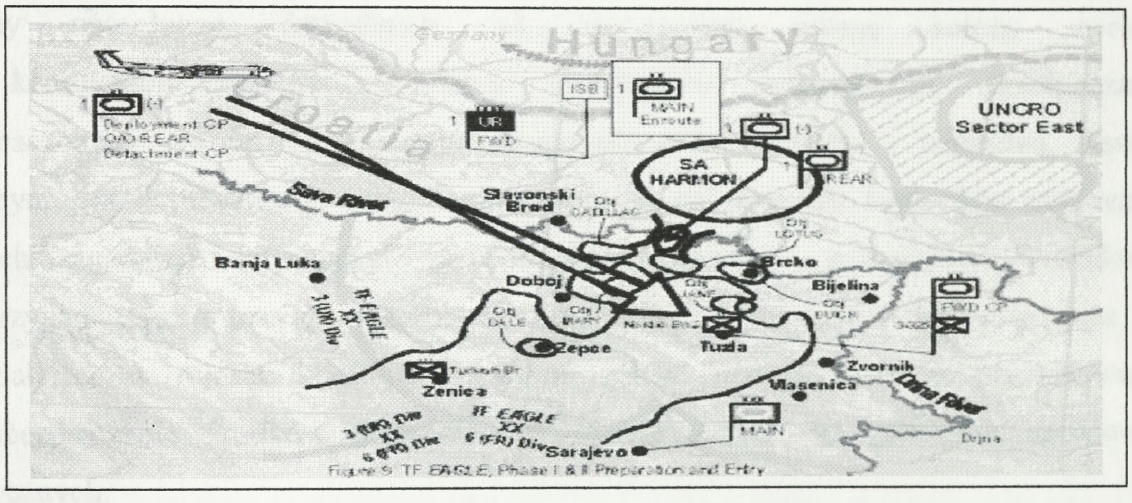
W opinii ekspertów oraz większości biorących udział w operacjach, etap ten jest jednym z najważniejszych, gdyż warunkuje dalszy przebieg operacji. Potwierdzeniem jest powaga z jaką dowództwo IFOR podeszło do tego zagadnienia pisząc w rozkazach

---

[95] W.Bennett, Just Cause and the principles of war, Military Review, marzec 1991, s. 5.
[96] Tamże. s.7.

„Po sposobie w jaki rozpoczniemy rozmieszczanie, walczące strony w Bośni-Hercegowinie będą widzieć, że stanęły przed zupełnie nowym podejściem światowej społeczności .., że jesteśmy w pełni zdeterminowani zrealizować zadania nam wyznaczonego – zmusić ich do stosowania się zasadom porozumień pokojowych"[97].

Prowadzone badania wykazały, że efektywność rozmieszczenia zgrupowań taktycznych zależy od dwóch czynników. Pierwszy to dokładne, stałe studiowanie i analizowanie sytuacji w rejonie wraz z analizą możliwych zagrożeń. Drugi równie ważny to pomyślne rozmieszczenie struktur wsparcia, zabezpieczenia i kontroli (rys.4.5).

Rys. 4.5. Rozmieszczenie struktur dowodzenia IFOR
Źródło: Military Review lipiec-sierpień 1997.

Niezbędnym w tej sytuacji jest wcześniejsze rozmieszczenie grupy poprzedzającej (rekonesansowej, której zadanie polegałoby na zorganizowaniu łączności pomiędzy tyłowymi elementami, lotniskami i sztabami, umożliwiając tym samym koordynację działań oraz kontrolę ich realizacji w czasie rozmieszczania przybywających elementów zgrupowania. Siły te mogą być rozmieszczane w następującej kolejności:

- elementy organizacyjne sztabu,
- elementy wsparcia,
- elementy ze składu pododdziałów zgrupowania taktycznego,
- elementy łączności, rozpoznania i kontroli.

[97] SACEUR Operation Plan No. 10405. , Instructions on the Procedures for conducting the operation, SHAPE, 12 luty 1995.

Rosyjscy teoretycy wojskowi podkreślają, że wcześniejsze wysłanie określonych elementów w rejon, wskazuje walczącym frakcjom determinację działania sił pokojowych, a tym samym nie pozostawia wątpliwości, w obowiązku wypełniania przez nie postanowień pokojowych. Z kolei amerykańscy specjaliści określają takie działanie, jako niezbędny i właściwy krok w kierunku przyspieszenia i efektywnego rozpoczęcia działań[98].

Rozmieszczanie sił głównych zgrupowań w wyznaczone rejony odpowiedzialności może odbywać się transportem morskim, lotniczym, lądowym, i jak pokazują dotychczasowe doświadczenia trudno jest to zrealizować bez wsparcia ze strony naczelnego dowództwa sił. Szczególną uwagę należy zwrócić na koordynacji działań, składaniu meldunków sytuacyjnych, przekraczaniu wyznaczonych granic, odpowiednim rozpoznawaniu sygnałów i oznaczeń. Bardzo ważnym jest dopilnowanie otrzymania pozwoleń na przejście konwojów oraz wiele innych zagadnień dotyczących prowadzenia marszów i przewozów. Dodatkowo w przypadku grup przygotowawczo-rekonesansowych elementy ONZ znajdujące się i działające w rejonie konfliktu, powinny zostać zaangażowane w przygotowanie i zabezpieczenie środków ułatwiających rozmieszczenie sił głównych zgrupowań taktycznych.

W trakcie rozmieszczania zgrupowań taktycznych, dowództwo NATO może zastosować określoną procedurę dotyczącą organizowania i koordynowania działań pomiędzy państwami uczestniczącymi w operacji wymuszania pokoju. Polega ona na wyznaczeniu państw ze statutem. „państw czołowych". Znaczy to, że obok rozmieszczenia własnych wojsk, są one dodatkowo odpowiedzialne za przygotowanie lotnisk oraz portów pozostających w ich dyspozycji. Rozwiązanie to ma na celu ułatwienie rozmieszczenia wojsk pozostałych państw i jest możliwe na podstawie dwustronnego porozumienia. Państwa „czołowe" bazując na uzgodnieniach oraz w koordynacji z lokalnymi władzami, są zobowiązane do rozmieszczenia swoich środków na lotniskach i w portach. W celu zapewnienia operacyjnej kontroli (operational control), zasadnym jest utworzenie specjalnych zespołów kontrolujących przemieszczanie. Zespoły takie powinny zostać rozmieszczone na każdym z lotnisk,

[98] Foreign Military Studies Office, The Peace and Stability of Europe after IFOR, Fort Leavenworth rozdz. III, s.17.

portów, kluczowych stacjach kolejowych, wyznaczonych punktach zbiórki, rejonach wyczekiwania (ang. waiting area) oraz rejonach koncentracji (ang. area of concentrations). Ich zadaniem byłoby kontrolowanie przemieszczania wojsk w ramach przedniej strefy komunikacyjnej (ang. forward communication zone). W trakcie etapu rozmieszczania niezbędna jest bliska współpraca i koordynacja między szczeblami dowodzenia. Przykładem może być rozmieszczenie wspomnianego już rosyjskiego zgrupowania taktycznego w sile oddziału, które wykonało przemieszczenie drogą powietrzną oraz transportem kolejowym (75 transportów lotniczych i 13 transportów kolejowych)[99].

4.2. Zadania w etapie wprowadzania mandatu

W opinii przeważającej części specjalistów zasadniczym etapem polegającym na ostatecznym osiągnięciu celu operacji pokojowej jest wprowadzanie postanowień mandatowych. W zależności od skali zagrożeń oraz poziomu współpracy ze zwaśnionymi stronami, siły realizujące określone zadania, zmierzają do wymuszenia na nich określonych zachowań. Również w tym etapie wojska aeromobilne mogą być elementem wykorzystywanym w mniejszym lub większym stopniu. Duży wpływ na ich udział ma niestabilna sytuacja w rejonie, która może ulegać częstym zmianom oraz utrudniony dostęp w określone miejsca stanowiące punkt zapalny.

W ramach interwencji często wprowadzane są sankcje[100]. Oznaczają one środki podjęte przez państwo, grupę państw lub międzynarodową organizację przeciwko jednemu lub większej liczbie państw, które naruszyły prawo[101]. Mogą mieć charakter

---

[99] Analiza dokumentacji operacyjnej dotyczącej rozmieszczenia rosyjskiego zgrupowania wskazuje, że jego powodzenie było wynikiem dużej współpracy z elementami koordynującymi marsz. Zespół rosyjskich oficerów pracując nad planem operacyjnym koordynował blisko swe działania z centrum koordynującym marsz (ang. Mobility Coordination Center) w SHAPE. Dodatkowo z w Joint Tactical Air Command zespół czterech oficerów rosyjskich ze sztabu generalnego sił lądowych opracował szczegółowy plan przegrupowania. Drugi zespół oficerów również ze sztabu generalnego pracował na lotnisku w Tuzli.

[100] Sankcje są jedną z konsekwencji naruszania norm prawa międzynarodowego. W przypadku operacji pokojowych mamy do czynienia z formą sankcji zorganizowanych. Sankcje zorganizowane są przewidziane przez umowy międzynarodowe, które określają dokładnie sytuacje, w jakich powstaje kwestia ich zastosowania. Op. Cit. Encyklopedia prawa międzynarodowego i stosunków międzynarodowych. Wydawnictwo Powszechne, Warszawa 1978, s. 350.

[101] Przykładem sankcji nałożonych przez jedno państwo przeciwko drugiemu może być zatrzymanie dostaw żywności dla ZSRR przez USA jako wynik inwazji w Afganistanie w 1979, oraz zatrzymanie dostaw dla Polski przez USA jako odpowiedź na wprowadzenie Stanu wojennego. Natomiast przykładem nałożenia sankcji przez organizację międzynarodową przeciwko jednemu państwu mogą być sankcje ekonomiczne w stosunku do Iraku, bądź Argentyny w wyniku Wojny o Falklandy.

dyplomatyczny, ekonomiczny, kulturowy lub wojskowy. Analiza operacji, w których siły wojskowe nadzorowały i wymuszały przestrzeganie realizacji nałożonych sankcji wskazuje, że zadanie to wielokrotnie realizowane było jednocześnie z zadaniem odmawiania swobody ruchu. Przyjmuje się, że nałożone sankcje mogą mieć charakter ograniczony, obejmujący tylko jedną stronę konfliktu lub szerszy (bardziej bezstronny) obejmujący wszystkie strony konfliktu[102]. Z perspektywy operacji wymuszania pokoju przestrzeganie nałożonych sankcji może być nadzorowane przy pomocy środków wojskowych. Zastosowane środki i sposoby zależą od Rezolucji Rady Bezpieczeństwa. i mogą obejmować działania o charakterze demonstracji siły, oraz blokady przy użyciu sił powietrznych, morskich i lądowych. Powodem nakładania sankcji może być również pogwałcenie porozumienia pokojowego (postępowanie niezgodne z warunkami obowiązującego porozumienia). W takim przypadku dowódca sił wymuszających pokój ma prawo, zgodnie z zawartym porozumieniem pokojowym, podjąć kroki przeciwko stronie lub stronom konfliktu[103].

Wyniki analiz dokumentacji operacyjnej oraz opinii oficerów uczestniczących w operacjach wskazują, że w tej grupie mogą się znaleźć następujące przedsięwzięcia w stosunku do wojsk stron konfliktu: ograniczanie liczby treningów ogniowych, ćwiczeń, ruchu wojsk, parad wojskowych oraz uczestnictwa personelu wojskowego w ceremoniach i obchodach świąt. Praktyka pokazuje, że w rejonie, w którym realizowane jest omawiane zadanie jednocześnie może być realizowane inne zadanie operacyjne lub odrębna operacja pokojowa prowadzona według oddzielnego mandatu. Przykładem może być sytuacja, w byłej Jugosławii, gdzie pod koniec 1995 oraz na początku 1996 roku prowadzono siedem operacji pokojowych posiadających odrębne mandaty[104].

---

[102] AJP-3.4.1 Peace Support Operations Study Draft, MAS Brussels 1999 s.2-4

[103] Przykładem porozumienia dającego dowódcy określone prawo w nakładaniu sankcji było porozumienie z Dayton zawarte w 1995 dotyczące Bośni i Hercegowiny. Dowódca sił IFOR oraz dowódcy dywizyjnych zgrupowań taktycznych ze składu IFOR nie tylko nadzorowali przestrzegania nałożonych sankcji, ale sami mogli takie sankcje nakładać.

[104] Wspomniane operacje to:
- Operacja UNPROFOR prowadzona przez ONZ zmieniona w końcu 1995 przez NATO na operację IFOR obie prowadzone w Bośni i Hercegowinie,
- Operacja UNTAES prowadzona przez ONZ we wschodniej Sławonii oraz dwóch prowincjach Chorwacji,
- Operacja morska SHARP GUARD prowadzona na Adriatyku przez NATO/UE zapewniająca przestrzeganie nałożonych sankcji i embargo,

Jednym z zakładanych efektów wprowadzania sankcji jest wymuszenie na stronach konfliktu określonego wariantu działania. Jak wynika z przeprowadzonych badań sankcje mogą dotyczyć: ograniczenia przepływu dóbr przez międzynarodowe granice, konfiskaty lub zniszczenia eksportowanych bądź importowanych, niedozwolonych produktów takich jak broń, paliwa, leki, żywność, odmowy ruchu sił wojskowych lub sił i środków je zaopatrujących, wprowadzenia stref wyłączonych obejmujących przestrzeń powietrzną, obszary lądu lub morza, zagwarantowania prawa ruchu lub przejścia, zamknięcia produkcji i eksportu dóbr, włączając w to półprodukty, prowadzenia interesów oraz zawieranie transakcji finansowych, przekraczania uzgodnionych linii, wejścia w określone rejony lub ich opuszczenie. Oddzielną grupę mogą stanowić ograniczenia dotyczące: ilości, typu oraz rodzaju broni i wyposażenia, wielkości sił zbrojnych, treningów oraz ćwiczeń, użycia wojskowych kompleksów, terenu i szlaków, poziom zapasów.

Rozpatrując mechanizm postępowania pododdziałów aeromobilnych mogących brać udział przy realizacji omawianego zadania można przyjąć model składający się z trzech kolejno następujących po sobie grup działań:

1. Nadzorowanie podporządkowania.
2. Rozpoznanie i meldowanie wszelkich naruszeń.
3. Reagowanie w sposób określony w mandacie.

Wykonanie zadań zapewnia się poprzez obserwowanie, monitorowanie i patrolowanie określonych rejonów oraz w przypadku pogwałcenia nałożonych sankcji zdecydowanej reakcji[105]. Doświadczenia wskazują, że sprawność funkcjonowania zaproponowanego modelu wzrasta, gdy w jasny sposób rozdzieli się działanie elementów nadzorujących od elementów kontrolujących (spełniających funkcję wymuszającą). Wpływa to pozytywnie na wizerunek bezstronności tym samym zwiększa

---

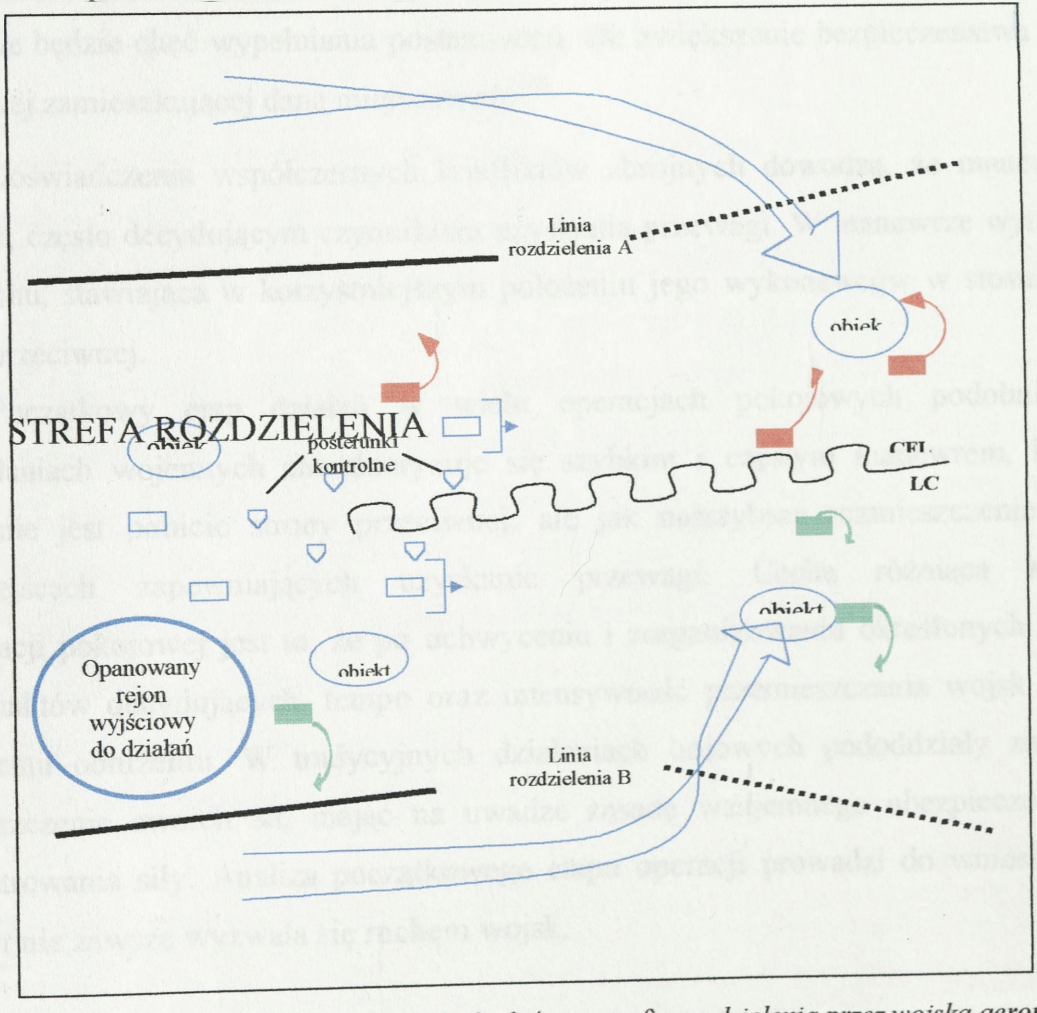
- Operacja powietrzna DENY FLIGHT prowadzona przez NATO w obszarze nad Bośnią i Hercegowiną, która pod koniec 1995 przeszła w operację prowadzoną przez IFOR,
- Operacja pod auspicjami UE dotycząca embargo, prowadzona wzdłuż rzeki Danube na granicy z Republiką federalną Jugosławii,
- Operacja prowadzona przez policję cywilną pod auspicjami UE w Mostarze (Bośnia Hercegowina),
- Operacja prowadzona przez policję cywilną pod auspicjami ONZ (Międzynarodowe zgrupowanie sił policyjnych ang. International Police Task Force IPTF) w Bośni i Hercegowinie.

[105] Jeżeli strony konfliktu w porozumieniu pokojowym zgodziły się, rozpocząć usuwanie min lądowych, a nie wywiązują się z tego zadania, można zakazać im prowadzenia ćwiczeń wojskowych. Metoda taka była realizowana w 1996 przez siły IFOR w stosunku do Bośniackich Serbów.

bezpieczeństwo elementów zgrupowań taktycznych. Zaproponowany podział funkcji nie zawsze będzie możliwy, gdyż występują sytuacje wymagające natychmiastowej reakcji, bowiem w przeciwnym razie strony konfliktu nabiorą przekonania, że pewne kwestie mogą być przez nie pomijane bez ponoszenia większych konsekwencji. Przykładem takiej sytuacji może być konfiskata zabronionych dóbr (broni, amunicji), wykrytych w czasie inspekcji lub zestrzelenie samolotu w przypadku ignorowania strefy zakazu lotu.

Wiele spośród operacji wymuszania pokoju w celu nadzorowania zaprzestania wrogich działań i wycofania sił wojskowych stron konfliktu, wymagać będzie rozmieszczenia sił pokojowych pomiędzy nimi. Rozmieszczenie to zapobiega pojawianiu się zapalnych sytuacji, pomaga rozładować drażliwe problemy, dając jednocześnie stronom konfliktu pewność, że ich wycofanie nie zostanie wykorzystane przez stronę przeciwną. Zadanie to nosi nazwę siłowego rozdzielenia stron konfliktu i polega na przejęciu w posiadanie „korytarza" leżącego pomiędzy jednostkami stron konfliktu. Jest to ostateczne rozwiązanie, podejmowane w przypadku, gdy inne metody stabilizacji sytuacji zawiodły i gdy istnieje rzeczywiste zagrożenie bezpieczeństwa w regionie. Choć celem prowadzonych działań nie jest pobicie jednej ze stron, to nie można wykluczać sytuacji, w której siły pokojowe będą zmuszone dokonać lokalnego (ograniczonego) pobicia lub zneutralizowania określonych elementów stron konfliktu. Dotyczy to w szczególności początkowego okresu, w którym działania stron konfliktu zmierzają do osiągnięcia najbardziej korzystnej sytuacji. Biorąc pod uwagę duże prawdopodobieństwo wystąpienia lokalnych walk zasadnym jest, aby wejście w tzw. korytarz miało formę marszu ubezpieczonego z gotowością wejścia do walki. Szczególną rolę mogą odegrać w początkowym etapie pododdziały aeromobilne. Doświadczenia z byłej Jugosławii wskazują również, aby ze względu na duże prawdopodobieństwo występowania pól minowych, unikać prowadzenia marszu blisko linii styczności walczących wojsk. Wyniki badań wskazują, że zasadniczy wpływ na powodzenie w rozdzieleniu stron ma zorganizowanie **strefy rozdzielenia** (ang. zone of separation), nazywanej również strefą buforową. Wysiłki elementów aeromobilnych powinny skupić się na opanowaniu obiektów leżących w strefie rozdzielenia lub blisko niej, zapewniających przejęcie nad nią kontroli (rys.4.6).

Strony konfliktu muszą całkowicie wycofać swoje wojska poza wyznaczone linie rozdzielenia stanowiące granice strefy rozdzielenia i skierować je w wyznaczone miejsca. Ważnym zagadnieniem jest oczyszczanie tych stref ze wszystkich niewybuchów oraz usunięcie fortyfikacji. Szerokość strefy jest głównie określana przez pole obserwacji i możliwość prowadzenia ognia z broni, która jest na wyposażeniu stron konfliktu. W jej ramach organizowane są posterunki obserwacyjne oraz system patrolowania umożliwiające przejęcie nad nią kontroli.. Zasadą jest, że patrole uzupełniają działania posterunków obserwacyjnych w obszarach znajdujących się poza efektywnym zasięgiem obserwacji. W związku z tym, że w strefie mogą znajdować się obiekty użyteczności publicznej oraz pola uprawne, siły pokojowe muszą ustalić zasady ograniczonego pozwolenia na wejście w strefę rozdzielenia ludności cywilnej. Wejście to może odbywać się tylko w punktach ustalonych i kontrolowanych przez zgrupowania taktyczne i ograniczone tylko do godzin dziennych.

Rys. 4.6. Opanowanie wyznaczonych obiektów w strefie rozdzielenia przez wojska aeromobilne
Źródło: Opracowanie własne

W kolejnym etapie jednostki wojskowe stron konfliktu muszą zająć wyznaczone im miejsca dyslokacji. Może też nastąpić rozszerzenie rejonów nadzorowania o tzw. **rejony ograniczenia** ang. [Area of Limitation (AOL)].

W związku z możliwością podejmowania działań przez strony konfliktu, polegających na zapewnieniu bezpieczeństwa w rejonach (wsie, miejscowości) zamieszkałych przez ich społeczności siły pokojowe będą zmuszone do szybkiej reakcji w tym również wojsk aeromobilnych, które z reguły stanowić będą ich odwody szybkiego reagowania (ang. quick raction forces). Wspomniane akcje stron konfliktu najczęściej będą miały miejsce na linii konfrontacyjnej (styczności) lub blisko niej. Często pod pozorem wypełniania postanowień pokojowych, liderzy stron konfliktu mogą proponować wycofanie swoich wojsk wymuszając na zgrupowaniach taktycznych organizowanie posterunków kontrolnych. Będzie to swego rodzaju „pułapka", gdyż ich celem nie będzie chęć wypełniania postanowień, ale zwiększenie bezpieczeństwa grupie narodowej zamieszkującej daną miejscowość[106].

Doświadczenia współczesnych konfliktów zbrojnych dowodzą, że manewr jest ważnym, często decydującym czynnikiem uzyskania przewagi. W manewrze wyraża się idea ruchu, stawiająca w korzystniejszym położeniu jego wykonawców w stosunku do strony przeciwnej.

Początkowy etap działań w wielu operacjach pokojowych podobnie, jak w działaniach wojennych charakteryzuje się szybkim i częstym manewrem, którego celem nie jest pobicie strony przeciwnej, ale jak najszybsze rozmieszczenie wojsk w miejscach zapewniających uzyskanie przewagi. Cechą różniącą manewr w operacji pokojowej jest to, że po uchwyceniu i zorganizowaniu określonych pozycji tzw. punktów decydujących, tempo oraz intensywność przemieszczania wojsk ulegają znacznemu obniżeniu. W tradycyjnych działaniach bojowych pododdziały zmieniają rozmieszczenie swoich sił, mając na uwadze zasadę wzajemnego ubezpieczenia lub koncentrowania siły. Analiza początkowego etapu operacji prowadzi do wniosków, że manewr nie zawsze wyzwala się ruchem wojsk.

W trakcie wchodzenia w rejon działań, wyzwolenie ruchu wiązać się może z prowadzeniem trudnych negocjacji ze stronami konfliktu. Manewr może polegać na obsadzaniu przez siły zgrupowań taktycznych pozycji zapewniających bezpieczeństwo siłom walczących stron realizującym określone zadania planu pokojowego. W studium o manewrze F. Skibiński zwraca uwagę, że manewr polega na zajęciu takiego położenia, aby stawiało ono wykonującego zarówno w znaczeniu fizycznym jak i psychicznym w lepszej sytuacji do strony przeciwnej[107]. Wyniki badań wskazują, że uchwycenie i utrzymanie pozycji tzw. **korzyść pozycyjna** (ang. positional advantage), łatwiej jest osiągnąć i utrzymać w wyniku bezstronnego charakteru działań oraz przy wykorzystaniu elementów aeromobilnych.

Pozbawienie stron konfliktu oraz lokalnego społeczeństwa pewnego zakresu swobody manewru, jest charakterystyczne dla początkowego etapu działań, nie może jednak przedłużać się w czasie, gdyż całkowicie zdezorganizowałoby funkcjonowanie lokalnego społeczeństwa, a w dłuższej perspektywie mogłoby zaszkodzić w osiągnięciu celu operacji.

Pomoc wojskowa cywilnym władzom nazywana dalej jako – pomoc wojskowa jest działaniem pomocniczym sił pokojowych na prośbę rządu, regionalnej lub lokalnej władzy. Zadanie to jest realizowane w przypadku braku efektywnie funkcjonującej władzy lub rządu. Może przyjąć formę bezpośredniego wsparcia ludności cywilnej nie walczącej, obejmując część szerszego zagadnienia, jakim jest współpraca cywilno-wojskowa (CIMIC)[108]. Takie zakwalifikowanie wskazuje, że realizacja zadań powinna obejmować wspólne wysiłki wojsk pokojowych (w ich składzie wojsk aeromobilnych) oraz cywilnych specjalistów i być prowadzona w kontekście narodowym i międzynarodowym. Wyniki przeprowadzonych badań pozwalają wyróżnić trzy sytuacje, w których realizowane będą przedsięwzięcia pomocy wojskowej:

1. Odbudowa i utrzymanie suwerenności państwa.
2. Odbudowa i utrzymanie porządku i władzy.

---

[106] Do tego rodzaju sytuacji dochodziło w początkowym etapie operacji *JOINT ENDEAVOR*, kiedy to dowódcy zgrupowania taktycznego padali ofiarą podwójnej gry przywódców wojskowych stron konfliktu doprowadzając do powstania tzw. linii pikiety (ang. Picket line).

107 F.Skibiński, Rozważania o sztuce wojennej, Warszawa 1972, s.270.

108 Por. A.Jóźwiak, Cz.Marcinkowski, Wybrane problemy współczesnych operacji pokojowych, Warszawa 2002, s.82.

3. Odbudowa i utrzymanie publicznych udogodnień.

Odbudowa i utrzymanie suwerenności państwa tworzy ramy dla wszystkich działań w kontekście pomocy wojskowej. Odbudowa legalnej władzy oraz zapewnienie porządku publicznego są zasadniczymi czynnikami umożliwiającymi stworzenie efektywnej formy administracji rządowej oraz wzmocnienie wewnętrznego bezpieczeństwa państwa. W przypadku braku legalnej władzy, siły pokojowe, w tym wojska aeromobilne w przydzielonym im rejonie, mogą pełnić jej rolę. Realizacja zadania powinna trwać do czasu, kiedy legalny rząd oraz nowo powstałe siły policyjne nie przejmą obowiązków i będą w stanie wypełniać je samodzielnie[109].

Wśród działań wchodzących w zakres pomocy wojskowej można wyróżnić następujące:

1. Pomoc i wspieranie procesu wyborów oraz nadzorowanie przejścia do demokratycznych form wyboru rzadu i władz. Celem tych działań jest odtworzenie porządku i władzy oraz bezpiecznego otoczenia warunkujących powodzenie organizowanych wyborów.

2. Nadzorowanie przestrzegania porzadku publicznego. Celem ich będzie zapewnienie bezpieczeństwa nowo powstającym organom władzy, ale przede wszystkim lokalnemu społeczeństwu oraz organizacjom pozarządowym działającym w rejonie. W szczególności problem będzie dotyczył działań w przypadku wystąpień i walki z tłumem.

3. Tworzenie lokalnej policii oraz jednostek bezpieczeństwa

Pomoc wojskowa będzie skupiać się w szczególności na wspieraniu międzynarodowej organizacji policji (ang. international civil police organization), w wysiłkach zmierzających do sformowania dobrze funkcjonującej policji i aparatu bezpieczeństwa. W określonych przypadkach będzie również obejmowała szkolenie i wyposażenie jednostek.

4. Rozminowanie pól minowych oraz szkolenie miejscowej ludności w tym zakresie.

Większość państw uczestniczących we wszelkiego rodzaju operacjach pokojowych, w których realizowane jest to zadanie stosuje zasadę, że to państwo (strony konfliktu) są

[109] Działania tego rodzaju częściowo realizowały również polskie jednostki tj. 16bdsz w Bośni-Hercegowinie oraz 18 bdsz w Kosowie.

odpowiedzialne za rozminowanie terenu. Dlatego też w zasadzie żołnierze nie prowadzą żadnych działań pod względem. Pomoc skupia się na dystrybucji informacji dotyczących min i niewybuchów, informowaniu lokalnego społeczeństwa w celu uświadomienia im niebezpieczeństwa związanego z obecnością min, szkoleniu personelu oraz organizowaniu tzw. narodowych ośrodków do spraw min (ang. national mine center).

5. Sprawy administracyjne.

Pomoc wojskowa w publicznych sprawach administracyjnych wymagana jest w przypadku braku dobrze funkcjonujących struktur rządowych.. Może ona obejmować wsparcie oraz doradztwo w ekstremalnych przypadkach może zostać zorganizowana czasowa administracja wojskowa. Wsparcie musi umożliwiać nowo powstałym legalnym aparatom administracji, samodzielne realizowanie zadań administracyjnych tak szybko jak to jest możliwe.

6. Ochrona obiektów infrastruktury publicznej

Zalicza się do nich obiekty zapewniające dostarczanie wody, energii, środki transportu publicznego, urządzenia łączności.

W ramach tych przedsięwzięć realizowana jest także opieka zdrowotna stanowiąca zasadniczą część funkcjonowania społeczeństwa. Jeżeli aparat rządowy nie funkcjonuje nie ma też możliwości brania odpowiedzialności za utrzymanie tego rodzaju publicznych udogodnień. Może wystąpić następująca sytuacja, w wyniku trwającego konfliktu część z tych obiektów została zniszczona lub uszkodzona. Wówczas działania zgrupowania taktycznego mogą obejmować pomoc w jej odtworzeniu, utrzymaniu bądź czasowemu dostarczaniu brakujących środków.

7. Ochrona osób, grup oraz instalacji.

Tego rodzaju zadanie należy w zasadzie do obowiązków policji, jednakże w określonych momentach procesu stabilizacyjnego siły zgrupowania taktycznego mogą zostać wykorzystane również do tego rodzaju zadań. W większości przypadków nie będą to działania samodzielne, a raczej polegające na wspieraniu siły policyjnych w wykonywaniu przez nią określonych zadań.

W celu umożliwienia realizacji zadań pomocy wojskowej może okazać się niezbędnym podjęcie takich działań jak: wprowadzenie godziny policyjnej, patrolowania lub przeszukiwania terenu, siedzib. W związku z tym, że podjęte środki mogą nie cieszyć

się poparciem wśród lokalnej społeczności należy je dokładnie przygotować, nadzorować oraz wyjaśnić cel ich prowadzenia. Celem podjętych działań może być: odstraszanie przed popełnianiem aktów przemocy oraz zapobieganie przestępczości, ograniczenie możliwości organizowania demonstracji, wzmocnienie funkcji lokalnej administracji, ograniczenie nielegalnego transportu oraz przemytu broni, aresztowanie poszukiwanych osób, rozpoznawanie działań wywrotowych i zdobywanie na ten temat informacji.

Udział sił wojskowych w operacjach humanitarnych będzie polegał na wspieraniu działań organizacji cywilnych. W 1994 roku Organizacja Narodów Zjednoczonych (dawny Departament do Spraw Pomocy Humanitarnej, obecnie przemianowany na Biuro do Koordynacji Spraw Pomocy Humanitarnej) wydała wskazówki dotyczące zaangażowania sił wojskowych w działania humanitarne:

- organizacje humanitarne będą określały, która sytuacja wymaga zaangażowania sił wojskowych,
- środki militarne mogą zostać użyte tylko w przypadku gdy nie ma innej alternatywy,
- operacja humanitarna będzie zachowywać swój nie militarny charakter,
- personel wojskowy będzie respektował zasady operacji humanitarnych,
- należy unikać zaangażowania wojsk na dużą skalę,
- operacja humanitarna musi zachować międzynarodowy charakter.

Siły wojskowe są tłem dla działań organizacji cywilnych działających na wniosek władz państwa proszącego o pomoc. Zasadniczym zadaniem wojsk aeromobilnych będących w składzie sił pokojowych będzie zapewnienie bezpiecznego otoczenia dla działań pomocy humanitarnej. Zadanie główne zawierać będzie zadania cząstkowe, wśród których można wymienić: ochronę większych portów i lotnisk, kluczowych instalacji i miejsc dystrybucji pożywienia, zapewnienia swobodnego przepływu zaopatrzenia, zapewnienie bezpieczeństwa konwojom oraz działaniom prowadzonym przez różne organizacje[110].

Doświadczenia prowadzonych operacji wskazują, że istnieje duże prawdopodobieństwo rozszerzenia zakresu zadań realizowanych w ich toku. Nie jest to pożądany efekt, dlatego powinien być postrzegany jako sytuacja negatywna.

Wielu specjalistów zajmujących się tym problemem, za główną przyczynę takiego stanu uważa nieracjonalne podejście przy opracowywaniu mandatów[111]. Zadania te mogą dotyczyć rozbrojenia frakcji militarnych, odbudowania sił policji oraz pomocy uchodźcom. W związku z tym, że zgrupowania taktyczne dość często „padają ofiarą" takiej polityki ze strony ONZ zjawisko to otrzymało miano „skradającego się zadania" (ang. mission creep)[112].

Prowadzone badania wskazują, że zakres działań jest dość szeroki i obejmuje: patrolowanie, blokady i przeszukiwanie działania ochronne, budowa dróg i mostów, eskortowanie konwojów, konfiskowanie broni, zapewnienie łączności. Widać też, że wielką rolę odgrywają w nim pododdziały żandarmerii wojskowej, które powinny wejść w skład zgrupowań aeromobilnych. Są one przydatne w szczególności do takich działań ochronnych jak: zapewnienie bezpieczeństwa na głównych drogach zaopatrzenia, konwojowanie, ochrona ważnych osób, zatrzymywanie osób podejrzanych o działalność przestępczą[113].

4.3. Rodzaje i charakter działań wojska aeromobilnych w sojuszniczych operacjach pokojowych

Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, że w operacjach pokojowych zadania wykonywane są na poziomie taktycznym w rejonach zabudowanych o charakterze miejskim, jak też z ograniczoną ilością dróg i słabą infrastrukturą. Są to zwykle działania zgrupowań w sile oddziału, batalionu lub wzmocnionej kompanii z zapewnieniem odpowiedniego wsparcia i zabezpieczenia. Ważną rolę spełnia tu wsparcie śmigłowców oraz lotnictwa, których działania koordynuje zespół kierowania uderzeniami lotnictwa (TACP).

Analiza literatury normatywnej i zawartych w niej definicji, podziałów i opisów prowadzi do konkluzji, że trudno jest dokonać klarownej klasyfikacji rodzajów działań,

---

[110] D.Freeman, Operation Restore Hope, US CENTCOM Perspective, Military Review, wrzesień 1993, s.64.

[111] Por. M.Nordquist, What Colour is the Peacekeeper's Helmet, Naval War College Review, 1997, s.14.

[112] Termin "skradające zadania" reprezentuje nowe zjawisko w prowadzeniu operacji pokojowych. W gruncie rzeczy kluczowe państwa uczestniczące w operacji, dążą do rozszerzenia działań wojskowych oraz rejonu działań poza początkowy, dokładnie określony i ograniczony cel, którym jest zapewnienie bezpiecznego otoczenia dla działań humanitarnych. Zgrupowania taktyczne realizujące określone zadnia często mają ograniczone środki, aby sprostać nowym pojawiającym się wyzwaniom, tym bardziej, że czas trwania operacji wymuszania pokoju powinien być ograniczony do minimum.

jakie mogą być realizowane przez siły pokojowe w tym pododdziały aeromobilne. Obejmują one bowiem bardzo szeroki zakres różnych, specyficznych wariantów sytuacyjnych, często trudnych do wyodrębnienia. Pojawiające się nowe cele operacyjne oraz zadania rodzą potrzebę stosowania także nowych form i sposobów działań. Można wśród nich wyróżnić następujące grupy: nadzorowanie, ochrona, kontrola oraz obrona.

4.3.1. Działania nadzorujące

Działania nadzorujące realizowane przez wojska aeromobilne mogą mieć formę obserwacji i monitorowania oraz patrolowania.

Działania obserwacyjne polegają one na systematycznej inwigilacji określonych rejonów, miejsc, obiektów oraz osób. Monitorowanie zaś jest specyficzną formą działań obserwacyjnych realizowaną w celu śledzenia określonej strony konfliktu lub określonych zdarzeń. Ich wyniki w formie określonych meldunków zaliczane są do zasadniczych elementów działalności zgrupowań w ramach ich rejonów odpowiedzialności[114]. Dużą wagę przywiązuje się do terminowości i dokładności zgłaszania każdego zdarzenia, gdyż stronnicze meldunki mogą negatywnie wpłynąć na wiarygodność sił pokojowych. Żołnierze realizujący działania obserwacyjne muszą znać sytuację polityczną i społeczną w rejonie oraz zdawać sobie sprawę z następstw niewłaściwego wykonywania zadań. Wyniki badań pozwalają określić następujący przybliżony obszar działań obserwacyjnych: rozmieszczenie instalacji wojskowych stron konfliktu, działanie składu osobowego stron konfliktu oraz wykorzystanie uzbrojenia, naruszenia międzynarodowych porozumień, strefy rozdzielenia oraz strefy zdemilitaryzowane, realizacja lokalnych porozumień przyjętych przez strony konfliktu, przemieszczanie wojsk stron konfliktu, otwarcie ognia, wrogie akty lub inne działania stanowiące zagrożenie dla wojsk zgrupowania lub ludności cywilnej, wzmacnianie pozycji obronnych, przeloty przez strefę rozdzielenia wojskowych oraz cywilnych samolotów w sytuacji, gdy są one zakazane.

---

[114] Istnieje wiele typów meldunków, z których można wymienić: meldunki o ostrzale, meldunki o intensywności ruchu drogowego, meldunki o przelocie samolotów itp.

Wyróżnić można dwie zasadnicze metody prowadzenia obserwacji - widoczną i ukrytą. Obserwację widoczną prowadzi się w myśl zasady patrz i bądź widzianym. Stosuje się ją w operacjach utrzymania pokoju w formie zorganizowanej sieci posterunków obserwacyjnych, stałych bądź ruchomych, rozmieszczonych wzdłuż określonych rejonów, takich jak strefa rozdzielenia, granica państwa itd.

Metoda obserwacji ukrytej podporządkowana jest działaniom bojowym, bowiem rozmieszczenie posterunków i obiekty obserwowane wynikają z celów wyznaczonych do osiągnięcia. Przed rozpoczęciem obserwacji zbiera się informacje umożliwiające wskazanie rejonu lub obiektu będącego jej celem, określenie jego wielkości, charakteru itp. W zależności od warunków, wykorzystuje się do tego celu rutynowe patrole, cywilne samochody lub śmigłowce. Posterunek obserwacyjny powinien spełniać następujące warunki: podejście zapewniające skryte dojście oraz wyjście z posterunku obserwacyjnego, ukrycie przed środkami rozpoznania, ochrona obsady posterunku w przypadku zagrożenia oraz wsparcie odwodu. łączność bezpośrednia z siłami głównymi.

Patrolowanie jest formą działań nadzorujących, przez większość specjalistów uważaną za zasadniczą, zwłaszcza w rejonach o dużym zagrożeniu wrogimi działaniami. Podobnie jak w obserwacji tak i w tym przypadku, można wyróżnić dwie metody ich prowadzenia: patrolowanie jawne i ukryte, realizowane pieszo, na pojazdach lub śmigłowcach.

Obejmuje ono szeroki zakres zadań i może sprowadzać się między innymi do: zwiększenia zaufania lokalnego społeczeństwa, rozpoznania i pozyskanie informacji dotyczących określonych rejonów, rozpoznania i wykrywania grup, osób itd., wykrywania zagrożeń ze strony frakcji w pobliżu rejonów stacjonowania, obiektów, jednostek wojskowych stron konfliktu, stanowiąc równocześnie jeden z elementów ich ubezpieczenia i obrony.

Duże rejony patrolowania coraz częściej wymuszają wykorzystanie środków powietrznych, dzięki którym przynajmniej raz w ciągu dnia i raz po zapadnięciu zmroku można uzyskać aktualne informacje dotyczące całego rejonu. W przypadku rejonów wymagających szczególnego zainteresowania, oraz potrzeby działania w różnych warunkach, wykorzystuje się patrole lądowe (na wozach lub piesze).

Prowadzone badania wykazały, że w operacjach wymuszania pokoju najczęściej stosuję się następujące patrole[115]:

- Rozpoznawcze – uważane za zasadnicze, polegają na wizytowaniu i sprawdzaniu mieszkających w oddaleniu grup społecznych, w celu zdobywania informacji oraz rozszerzania obecności sił zgrupowania. Siły realizujące tego rodzaju patrole mogą również otrzymać rejon przeszukiwania lub zadanie zorganizowania blokady drogi.
- Bojowe – organizowane w rejonach, w których istnieje duże prawdopodobieństwo napotkania uzbrojonych elementów frakcji.
- Skryte – stosowane szczególnie w początkowych etapach operacji wymuszania pokoju, zanim zorganizowany zostanie system posterunków obserwacyjnych, ich zadaniem jest zbieranie informacji.
- Powietrzne – stosowane w przypadku pilnej potrzeby uzyskania określonych informacji z obszaru o dużej powierzchni, realizują zadania podobne do zadań patroli rozpoznawczych.

Sprawdzonym funkcjonalnie rozwiązaniem jest podział patrolu na zespoły liczące nie mniej niż czterech żołnierzy, w tym dowódcę, który podlega dowódcy patrolu. W skład patrolu mogą wchodzić dwa lub trzy współdziałające ze sobą zespoły, poruszające się w ugrupowaniu bojowym. Takie działanie odbiega swym charakterem od patroli w operacji utrzymania pokoju, pozwala jednak dostosować przyjęte rozwiązania organizacyjne do potrzeb[116].

Do podstawowych zasad prowadzenia działań patrolowych można zaliczyć[117]:

- Głębokość – w celu osiągnięcia odpowiedniej głębokości, patrol powinien poruszać się w luźnym ugrupowaniu w kształcie trójkąta, który umożliwia

---

[115] W literaturze przedmiotu można wyróżnić następujące typy patroli: rutynowe, stałe, graniczne, mające na celu przeciwdziałanie strzelcom wyborowym, rozpoznawcze, poszukiwawcze, miejskie, prowadzone w ramach godziny policyjnej, mające na celu wykrycie min i niewybuchów, niewybuchów o dalekim zasięgu, rozdzielające, wzmacniające, zmotoryzowane i zmechanizowane, powietrzne lub morskie. Zob. Nordic UN Tactical Manual, vol.2, second edition 1996.

[116] Siły zgrupowań taktycznych IFOR prowadziły patrolowanie zwykle, w celu sprawdzania rejonów znajdujących się poza obszarem posterunków obserwacyjnych i kontrolnych, demonstrowania obecności wojsk w rejonie odpowiedzialności, zdobywania informacji, ochrony swobody manewru. Zespoły patrolowe składały się zwykle od 10 do 15 żołnierzy, którzy zajmowali miejsca w dwóch wozach bojowych.

[117] Bogatym źródłem do analizy właściwych zachowań pododdziałów w trakcie realizacji działań w operacjach wymuszania pokoju jest Peace Operations Training Vignettes with Possible Solutions, Centem for Army Lessons Learned (CALL) U.S Army Trainig and Doctrine Command (TRADOC) Fort Leavenworth, Newsletter No. 95-2.

działanie we wszystkich kierunkach. Należy unikać maszerowania zespołów tą samą drogą, ulicą, przekraczania razem skrzyżowań, w przypadku patrolowania tej samej ulicy podchodzenia z przeciwstawnych kierunków.

- Ubezpieczenie - zespoły powinny być przygotowane do natychmiastowego wzajemnego wsparcia, które można zapewnić zachowując odpowiednią odległości oraz przewidując prawdopodobne rejony zagrożeń a w przypadku ich wystąpienia, mieć przygotowane do użycia dodatkowe zespoły.
- Maskowanie – w sytuacjach, gdy patrol może być celem ataku.
- Łączność – musi być zapewniona stała łączność między dowódcami zespołów a dowódcą patrolu oraz dowódcą patrolu i siłami głównymi.
- Obrona okrężna – wiąże się z dokładnym podziałem sektorów obserwacji pomiędzy żołnierzy patrolu.
- Elastyczność – dowódcy zespołów muszą znać dokładną pozycję innych zespołów, aby w razie zaistniałej sytuacji podjąć odpowiednie działania
- Agresywne metody odstraszające,
- Nie dawanie pożywienia lub innych produktów zaopatrzenia, w zamian za informację, gdyż może to być wykorzystane do manipulowania zgrupowaniem taktycznym,
- W przypadku, spodziewanych negocjacji ze stronami konfliktu, dowódca patrolu powinien znajdować się na czele sił,
- Stanowczość, ale i ostrożność (w przypadku napotkania frakcji stron konfliktu nalegać na prawo przejścia przez ich rejon),
- Właściwa ocenia sytuacji (w przypadku napotkania sił przekraczających możliwości patrolu przerwać działania lub wycofać się)[118].

Strefa rozdzielenia powinna być patrolowana codziennie przez pododdziały działające w wyznaczonych rejonach odpowiedzialności. Nadzorują one czy strony pozostały na swoich pozycjach, czy w strefie nie ma broni oraz czy zapewniona jest swoboda manewru ruchu cywilnego. Jest to ogromny wysiłek zważywszy znaczne rozmiary rejonu oraz ilość realizowanych zadań.

---

[118] Por. FM 71-3 The Armored and Mechanized Infantry Brigade, Appendix A, Operations Other than War.

Posterunki kontrolne należy rozmieszczać w miejscach zapewniających swobodę manewru. Nie osiągnie się tego, rozmieszczając wojska w miejscach dogodnych z taktycznego punktu widzenia, ale odizolowanych od lokalnej społeczności. Kluczem ich powodzenia jest w tym przypadku zasada widoczności, dlatego organizuje się je wzdłuż głównych dróg, na kluczowych skrzyżowaniach, węzłach dróg, mostach itd.

4.3.2. Działania ochronne

Otwartość działań obserwacyjnych oraz skrytość działań rozpoznawczych, może narazić pododdziały sił pokojowych na ataki ze strony frakcji, stron konfliktu oraz grup terrorystycznych. Szczególnie narażone na tego rodzaju akcje są kluczowe osoby funkcyjne[119]. Zagrożenie to wymusza stałą gotowość do prowadzenia działań ukierunkowanych na przeciwdziałanie, ochronę i odstraszanie potencjalnych adwersarzy, które wiążą się z użyciem odpowiednich środków w ramach ograniczonej odpowiedzi. Zwiększenie poziomu ochrony wojsk można osiągnąć poprzez: koordynację działań z siłami policyjnymi państwa gospodarza, wspierające działania żandarmerii wojskowej, działanie elementów zajmujących się sprawami cywilnymi, działania psychologiczne.

Działania ochronne mają przeważnie statyczny charakter i mogą być prowadzone w formie ochrony miejsc, rejonów czy też działań. Pierwsza dotyczy ochrony budynków rządowych, miejsc stacjonowania pododdziałów zgrupowań taktycznych lub urządzeń komunikacyjnych. Druga obejmuje rejony ochrony, wioski z zamieszkałą mniejszością narodową, strefy rozdzielenia itp. Ochrona działań wiąże się z zabezpieczeniem wyborów, konwojów oraz pomocy humanitarnej. Jest to zarazem najtrudniejsza forma, wymagająca zapewnienia ochrony w trakcie przemieszczania, niejednokrotnie przez rejony zakwalifikowane jako wrogie, będące poza kontrolą zgrupowań taktycznych.

Organizowanie oraz ochrona miejsc stacjonowania - doświadczenia prowadzonych operacji wymuszania pokoju wskazują, że w większości przypadków wojska pokojowe w tym elementy aeromobilne będą musiały stacjonować w rejonach, w których nie przestrzega się zasad prawa i porządku publicznego. W wielu sytuacjach będą to rejony wrogie często zakazane o statusie „no go" dla legalnych władz danego państwa[120].

---

[119] Institute for National Strategic Studies, Somalia Operations Lessons Learned, The Operational Context, INSS 1997, s. 20

[120] AJP-3.4.1.1 Peace Support Operations, Tactics, techniques and procedures, 3 rd study draft, 2000, s. 7-3.

Miejsce stacjonowania (ang. camp base) można zdefiniować jako punkt zapewniający trwałą ochronę sił i sprzętu zgrupowania, stanowiący podstawę wyjściową dla działań realizowanych zgodnie z przyjętym mandatem[121].

Wyniki badań wskazują, że podstawowym wymogiem, przy ustalaniu jego położenia, jest bezpośrednie sąsiedztwo z lokalnymi władzami, a przy braku takiej możliwości powinien być zapewniony dostęp do miejsc spełniających rolę ośrodków administracyjnych. Miejsce stacjonowania powinno umożliwić wystarczający obszar na zorganizowanie lądowiska dla śmigłowców (w określonych sytuacjach również dla transportu lotniczego), oraz rozwinięcie urządzeń logistycznych.

Bezpośrednie otoczenie powinno zapewnić przynajmniej częściową ochronę przed potencjalnymi atakami ze strony wrogich frakcji stron konfliktu, dlatego niezbędnym jest szybkie przejęcie kontroli nad rejonami i obiektami o znaczeniu taktycznym oraz zapewnienie dostępu do miejsca stacjonowania kolumnom pojazdów[122]. W związku z możliwością przeciągania się w czasie, co jest uzasadnione ograniczonymi możliwości transportowymi, dostępnością środków oraz zmieniającymi się warunkami otoczenia, organizowanie miejsca stacjonowania może przebiegać według następującego wariantu:

- Opanowanie określonego rejonu przez siły desantowo szturmowe lub piechotę. W przypadku napotkania oporu ze strony frakcji możliwy jest ataku siłami od batalionu do oddziału z odpowiednim wsparciem śmigłowców lub lotnictwa,
- Przejęcie całkowitej kontroli nad rejonem przez te siły i przejście do obrony wyznaczonych obiektów,
- Zorganizowanie i podział rejonu rozmieszczenia pododdziałów i obiektów,
- Przyjęcie kolejno napływających sił,

---

[121] W czasie operacji Joint Endeavor zgrupowanie taktyczne Orzeł planowało początkowo budowę 12 dużych obozów (ang, base camp) w rejonie odpowiedzialności, ich organizacją zajęła się Brygada Saperów wydzielona z korpusu. Szybko okazało się, że plan zbudowania dużych obozów jest niewykonalny. Powody były dwa. Pierwszy z nich dotyczył braku odpowiednich miejsc, w których obozy mogłyby powstać. Drugi wynikał z występowania dużej ilości pól minowych, zniszczonej infrastruktury, ubogiej sieci dróg. Potrzeba zorganizowania większej ilości mniejszych obozów, skomplikował problem ochrony sił, tym bardziej, że w tym samym czasie trzeba było zwiększyć obecność sił w strefie rozdzielenia. Zob. S.Barge Base Camp Construction and operation, News From the Front, 1995 maj-czerwiec, s. 3.

[122] Przedstawione wymagania odnośnie tworzenia i ochrony obozów w operacji wymuszania pokoju, zawarte w AJP-3-4.1.1, s. 7-3 są identyczne z wymaganiami w przypadku działań antyrebelianckich zawartymi w AFM Volume V Operations Other than War, Counter Insurgency Operations, Part 3 The Tactics of Counter Insurgency Operations, 1995, s.5-4. Po raz kolejny potwierdza to tezę sformułowaną w drugim rozdziale o podobieństwie działań w operacjach wymuszania pokoju z działaniami antyrebelianckimi działaniami tzw. szybkiej odpowiedzi (ang. contingency operations).

- Prowadzenie patroli w obszarze stanowiącym bezpośrednie otoczenie miejsca stacjonowania,
- Przekazanie rejonów dla kolejnych pododdziałów zgrupowania,
- Częste prowadzenie przeszukiwań miejsca stacjonowania,
- Przyjmowanie docierających konwojów z dostawami,
- Prowadzenie dalszego patrolowania w ramach rejonu miejsca stacjonowania oraz w jego otoczeniu,
- Przygotowanie lądowiska,
- Zorganizowanie ograniczonego rejonu ochrony,
- Rozszerzenie rejonu kontroli,
- Zaangażowanie lokalnych jednostek wojskowych oraz sił paramilitarnych w problematykę obrony obozu, patrolowanie kontrolowanego rejonu oraz zorganizowanie obrony w okolicznych wioskach.
- Wraz ze zorganizowaniem kontrolowanego rejonu rozpoczęcie działań w głębi.

Doświadczenia z operacji *UNITED SHIELD* w Somalii oraz *PROVIDE COMFORT* w Iraku wskazują, że w przypadku bardzo napiętej sytuacji o dużym poziomie zagrożenia, zasadnym jest tworzenie i deklarowanie tzw. strefy bezpieczeństwa, której zasięg wynosi 1000 m od granicy miejsca stacjonowania W strefie tej obowiązuje całkowity zakaz posiadania broni, a w przypadku stwierdzenia jej posiadania otwarty zostaje ogień bez ostrzeżenia[123].

Ochrona konwojów - w literaturze przedmiotu istnieje wyraźny podział na dwa typy konwojów tj. małe i duże. Podział ten jest wynikiem wielu lat doświadczeń w stosowaniu różnych metod ochrony. Małe konwoje organizowane są w przypadku potrzeby wsparcia mniejszych, odizolowanych pododdziałów ze składu zgrupowań taktycznych lub też elementów lokalnych władz. Wysyła się je na małe odległości, zwykle nie wykraczające poza rejon odpowiedzialności elementu wysyłającego. W sytuacji częstego i systematycznego wykorzystywania tych samych dróg, należy

[123] W trakcie prowadzenia operacji ONZ w Somalii UNOSOM II działania sił pokojowych nie przyniosły skutku, a wręcz przeciwnie pogorszyły napiętą już sytuację. Do końca 1994 roku w różnego rodzaju starciach w okolicach Mogadiszu zginęło ponad 130 żołnierzy sił pokojowych. Powodem takiej sytuacji było działanie według zasad użycia siły (ROE) typowych dla operacji utrzymania pokoju. M.Lorenz, Forging Rules of Engagement: Lessons Learned In Operation United Shield, Military Review, listopad-grudzień 1995, s.21-24.

unikać regularności ich prowadzenia, co pozwoli uniknąć planowej akcji frakcji stron konfliktu. W przypadku, gdy konwój liczy więcej niż pięć – sześć pojazdów jego siły można podzielić na dwa lub trzy elementy, w tym szpicę i siły główne. W skład szpicy czołowej mogą wchodzić transportery opancerzone z piechotą wewnątrz, której zadaniem będzie oczyszczanie drogi z wszelkich przeszkód, oraz ostrzeganie sił głównych. Analiza dokumentacji operacyjnej wskazuje, że szczególnie narażone na oddziaływanie są większe konwoje, stanowiące kolumnę wielu pojazdów. Ze względu na długość oraz zapewnienie ochrony kolumna taka powinna zostać podzielona co najmniej na dwie grupy marszowe. Dla celów organizacyjnych można przyjąć następujące elementy konwoju:

- Eskorta – są to siły i środki wyznaczone do prowadzenia ochrony, siłami tymi dowodzi dowódca eskorty.
- Kolumna pojazdów – składa się z pojazdów, które są ochraniane, kolumną dowodzi dowódca kolumny.
- Konwój – obejmuje połączone siły eskorty i kolumny pojazdów. Konwojem dowodzi dowódca konwoju, któremu podlegają dowódca eskorty i dowódca kolumny pojazdów.

Siły oraz skład eskorty zależą od wielkości kolumny pojazdów oraz dostępnych sił, najlepszym rozwiązaniem są mieszane siły pododdziałów pancernych i piechoty wspartych śmigłowcami, artylerią i elementami inżynieryjnymi. Konwój należy podzielić na grupy marszowe składające się od pięciu do dziesięciu pojazdów, dowodzone przez wyznaczonych dowódców.

Wsparcie i ochrona wyborów jest formą działań realizowanych w ramach pomocy wojskowej. Obejmuje ona szeroki zakres działań, choć dotychczasowe doświadczenia wskazują, że w większości przypadków polega na wspieraniu organizacji centralnych (OBWE, ONZ), zapewniających prawidłowy przebieg wyborów[124].

[124] AJP – 3.4.1.1 Peace Support Operations, Tactics, Techniques and Procedures, Mass Study no.2499, 2000, s. 5-7.

Organizacje te przedkładają wojskom listę określonych funkcji, przewidzianych dla nich, które stanowią swego rodzaju zadania główne, wymagające dalszej analizy i wydzielenia z nich zadań cząstkowych[125].

Wyniki badań pozwoliły wydzielić trzy zasadnicze grupy takich działań:

- Prowadzenie kampanii informacyjnej – w tym przypadku elementy zgrupowań taktycznych biorą udział w promowaniu akcji wyborczej, tłumaczeniu zasad głosowania jak, gdzie i kiedy głosować. Metody wykorzystywane w tej grupie działań to: rozrzucanie ulotek, naklejanie plakatów oraz wykorzystywanie lokalnych rozgłośni radiowych. Działania sił zgrupowań taktycznych muszą mieć charakter bezstronny.
- Zapewnienie stabilnej sytuacji – działania realizowane są w formie działań patrolowych, widocznych i zrozumiałych dla wszystkich, których celem jest odstraszenie przed ewentualnymi aktami agresji. W sytuacjach zastraszania wyborców, należy zapewnić bezpieczeństwo na drogach prowadzących do lokali wyborczych, ochronę lokali wyborczych oraz całemu personelowi cywilnemu zaangażowanemu w wybory.
- Wsparcie logistyczne oraz zapewnienie łączności – polega na zorganizowaniu sieci łączności między centralnym ośrodkiem wyborczym, a lokalami wyborczymi, transportowanie komisji wyborczych, list wyborczych, urn z wynikami głosowania.

Odmienny charakter oraz czas prowadzenia określonych przedsięwzięć pozwala wyróżnić trzy fazy działań:

1. **Faza I – przygotowanie** - rozpoczyna się z chwilą organizowania lokali wyborczych oraz Połączonego Operacyjnego Centrum Wyborczego[126], a kończy z chwilą, gdy wyborcy udają się na głosowanie,
2. **Faza II – wybory** – rozpoczyna się w momencie rozpoczęcia wyborów, a kończy policzeniem głosów i ogłoszeniem wyników,

[125] W 1996 roku OBWE wystąpiło z wnioskiem do IFOR o wsparcie i ochronę wyborów w Bośni-Hercegowinie. Lista obejmowała propozycję 32 podstawowych funkcji (zadań). W trakcie analizy przeprowadzonej przez zgrupowanie taktyczne Orzeł wyodrębniono ponad sto zadań szczegółowych. Spośród 32 funkcji, 19 mogło być prowadzonych w ramach już realizowanych działań związanych z zapewnieniem swobody manewru, ochroną i kontrolą rejonów. Cztery zadania z listy wymagały dodatkowych środków.

3. **Faza III – przyjęcie władzy** - obejmuje okres od ogłoszenia wyników do ich zatwierdzenia.

4.3.3. Działania kontrolne

Celem najliczniejszej grupy działań jest wymuszenie właściwych i powstrzymywanie niewłaściwych zachowań frakcji stron konfliktu oraz ludności cywilnej nie walczącej. Obejmuje ona działania o najbardziej aktywnym charakterze tj. kontrolę rejonów, granic, ruchu, działania poszukiwawcze, zajęcie rejonu (obiektu) itp.

Kontrola reionów zabudowanych ze względu na ich specyfikę należą do miejsc szczególnie narażonych na akty przemocy, gwałtowne wystąpienia uliczne oraz inne formy zakłócania porządku i bezpieczeństwa publicznego.

Przeprowadzone analizy wskazują, że coraz częściej będą one zasadniczym miejscem działań wojsk w operacjach wymuszania pokoju, obejmując działania bierne, skupiające się na ograniczaniu aktywności stron konfliktu oraz aktywne polegające na użyciu elementów bojowych przeciwko określonym siłom stron konfliktu lub wystąpieniom społecznym. O ile pierwsze nie zakłócają życia lokalnej społeczności, narzucając tylko pewne ograniczenia, to drugie mogą spowodować całkowitą blokadę rejonu.

Wyniki badań wskazują, że sposób postępowania wojsk aeromobilnych działających w składzie sił pokojowych jest reakcją na działania frakcji stron konfliktu które mogą obejmować: zakłócanie pracy urządzeń publicznych w wyniku uderzeń lub aktów dywersyjnych, tworzenie ognisk naruszania porządku publicznego, zmuszające siły zgrupowań taktycznych do rozszerzenia obszaru działań, inicjowanie wypadków lub wystąpień tłumu, w celu wciągnięcia sił pokojowych w pułapkę, prowokowanie działań zgrupowań taktycznych w nadziei, że te dostarczą materiałów dla wrogiej lub nieprzychylnej propagandy, prowokowanie wzajemnych sporów, prowadzenie ognia z broni strzeleckiej do obsady posterunków, blokad itp, prowadzenie ognia z moździerzy do budynków i pojazdów, niszczenie dróg zaopatrzenia, mostów, lądowisk, linii kolejowych, podkładanie materiałów wybuchowych, w celu zniszczenia określonych

---

[126] Połączone Operacyjne Centrum Wyborcze ang. Joint Elections Operations Center – kierowane przez OBWE, ONZ jego rola polega na integrowaniu wysiłków OBWE i sił pokojowych we wspieraniu i nadzorowaniu wyborów.

obiektów lub w celu wywołania paniki i obniżenia morale społeczności lokalnej, organizowanie zasadzek na patrole i śmigłowce, ataki na osoby sympatyzujące i współpracujące z siłami pokojowymi.

Wobec tak szerokiego spektrum zagrożeń, działania wojsk aeromobilnych muszą być elastyczne i wielowariantowe.

Pierwszy zakłada rozmieszczenie elementów zgrupowań w ramach rejonów, ich przyszłych działań co umożliwia szybkie reagowanie na zachodzące wydarzenia, umożliwia też sprawniejsze wykorzystanie posiadanych odwodów. Wadą tego wariantu jest stałe zagrożenie atakami ze strony frakcji, co pociąga za sobą potrzebę angażowania większej ilości wojsk do ochrony obiektów i eskortowania pojazdów.

Koncepcja, w której elementy ugrupowania rozmieszczone są poza rejonem ich przyszłych działań, daje wojskom możliwość lepszego odpoczynku, ochrona miejsc stacjonowania wymaga mniejszego nakładu sił i środków, poziom zagrożenia transportu jest zdecydowanie mniejszy. Do wad można zaliczyć dłuższy okres reagowania na sytuację oraz potrzebę utrzymywania większej ilości odwodów w stałej gotowości do działania.

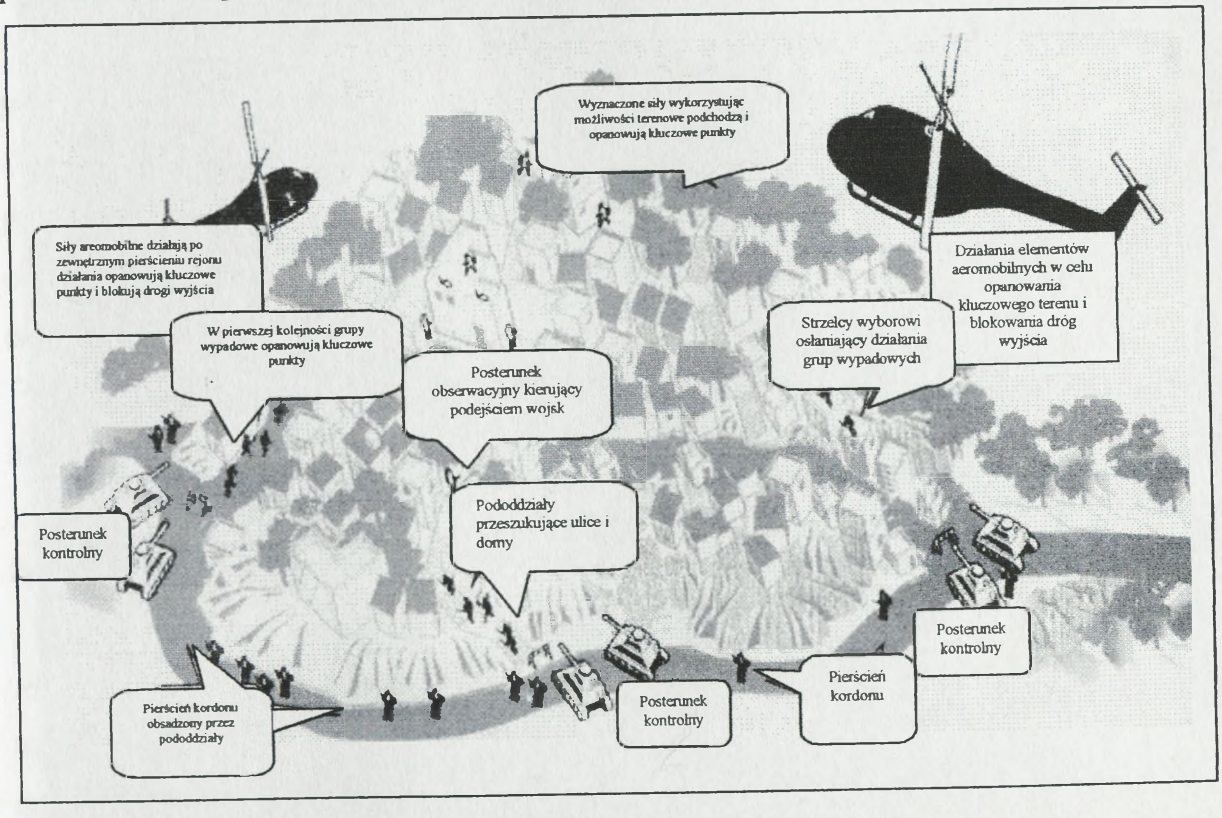
W obu koncepcjach istnieje potrzeba podziału rejonu działania pomiędzy podległe elementy ugrupowania na rejony odpowiedzialności. Granice między rejonami muszą być jasno określone i przebiegać wzdłuż ulic. Najczęściej stosowanymi metodami działań są: organizowanie posterunków kontrolnych, blokada dróg, patrolowanie, działania poszukiwawcze, wprowadzenie godziny policyjnej[127].

Zastosowaniem drugiej koncepcji może być przykładowy wariant działania umożliwiający przejęcie kontroli nad mniejszą miejscowością. Wariant ten obejmuje trzy fazy działań, z których każda różni się charakterem. Pierwsza faza polega na odizolowaniu rejonu miejscowości przed dostępem sił frakcji stron konfliktu. W tym celu wyznaczone pododdziały organizują posterunki kontrolne, prowadzą patrole wzdłuż dróg podejścia do miejscowości. Posterunki kontrolne uniemożliwiają również wyjście elementów frakcji znajdujących się w miejscowości. Druga faza polega na prowadzeniu dużej ilości patroli w głąb miejscowości, których celem jest zapewnienie

---

[127] Szczegółowe wnioski dotyczące działań w rejonach zabudowanych w Somalii można znaleźć w P.Parker Somalia Update:Military Operations on Urbanized Terrain (MOUT), Somali Update Operation, News from the Front, grudzień 1993.

bezpieczeństwa ludności nie walczącej oraz nękanie elementów frakcji poprzez zamykanie wokół nich pierścienia. Patrole prowadzi się w wyznaczonych rejonach zwykle w pobliżu zorganizowanych posterunków kontrolnych. W sprzyjających warunkach można dodatkowo realizować wypady w formie rajdu siłami kompanii w celu opanowania obiektu lub rejonu. Działania tej fazy ze względu na duże prawdopodobieństwo wystąpienia walk, powinny być wsparte działaniami pododdziałów areomobilnych, artylerii strzelającej amunicją oświetlającą oraz śmigłowcami. Ostatnia trzecia faza wymaga zaangażowania największych sił, gdyż polega na zorganizowaniu kordonu wokół całej miejscowości. Podstawą powodzenia wariantu jest zaskoczenie i prowadzenie nieprzerwanych działań przez okres 48 – 72 godzin (rys 4.7).

Rys. 4.7. Koncepcja przejęcia kontroli mniejszej miejscowości
Źródło: Opracowanie własne

Wariant dotyczy sytuacji, gdy w miejscowości działają grupy frakcji liczące do 100 osób, posiadających doskonałą wiedzę na temat rejonu działania i zorganizowany system stanowisk ogniowych umożliwiających prowadzenie ognia na drogi podejścia[128].

[128] Działania zbliżone w charakterze do przedstawionej koncepcji prowadziły w czasie operacji Restore Hope w Somalii batalionowe zgrupowanie TF 2-87 i współdziałające z nim batalionowe zgrupowanie belgijskie. Działania w rejonie miasta Kismayu trwały trzy dni i polegały na zneutralizowaniu band.

Kontrola rejonów wiejskich i niezabudowanych w których działania frakcji stron konfliktu charakterem przypominają działania nieregularne prowadzone na dużym obszarze, wykorzystujące taktykę „uderz i wycofaj się". Większość działań prowadzonych przez siły aeromobilne w tym przypadku wiązać się będzie z pokazem siły, blokadą dróg oraz obecnością wojsk w rejonie działania. W celu zapewnienia bezpieczeństwa oraz zagwarantowania swobody ruchu koniecznym będzie stworzenie systemu posterunków, które w zależności od sytuacji mogą pełnić trzy oddzielne funkcje, jako posterunki obserwacyjne, posterunki kontrolne lub blokujące. Posterunek obserwacyjny realizuje monitorowanie wzrokowe określonych rejonów i prowadzi statystykę intensywności ruchu osób i pojazdów. Posterunek kontrolny monitoruje i prowadzi selektywną kontrolę najbardziej podejrzanych osób i środków transportu poszukując broni, amunicji oraz narkotyków. Posterunek blokujący działa na zasadzie „zamkniętej bariery" nie pozwalając środkom transportu lub osobom pieszym na przejście w którymkolwiek kierunku.. Większą uwagę należy również poświęcić eskortowaniu różnego rodzaju konwojów oraz reprezentantów międzynarodowych organizacji przebywających w rejonach odpowiedzialności.

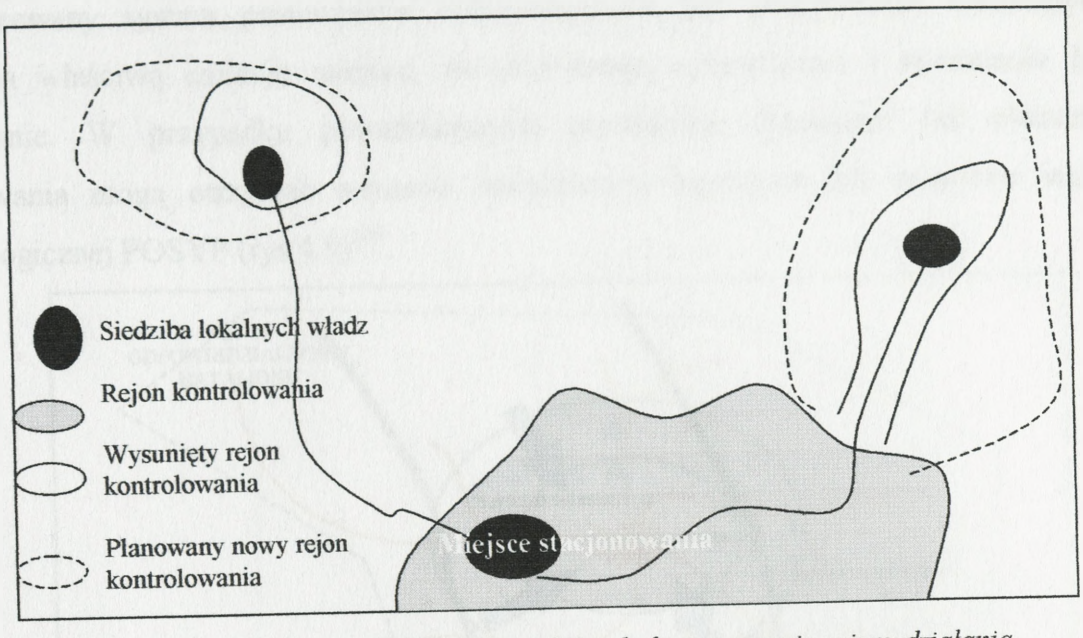
Nie można wykluczyć potrzeby zastosowania większych sił i środków w celu uzyskania lub odzyskania pełnej kontroli nad określonym rejonem.

Analiza prowadzonych operacji oraz zebranych doświadczeń z ćwiczeń skłania do zaproponowania koncepcji prowadzenia tego rodzaju działań.

Pierwsza ze względu na sposób działania może przyjąć nazwę „poszerzania rejonu". Jej idea polega na zorganizowaniu i zabezpieczeniu początkowego rejonu zwanego głównym rejonem kontrolowania. W ramach rejonu stworzone zostają warunki do działania administracji lokalnej oraz policji cywilnej. W związku z tym, że w początkowym okresie jego funkcjonowania, istnieje duże zagrożenie ze strony oddziaływania elementów frakcji, większość sił zgrupowania musi przejść do jego ubezpieczenia. W sytuacji, gdy siły frakcji stron konfliktu uniemożliwiają działania administracji lokalnej i państwowej należy podjąć działania ofensywne o większej skali intensywności. Ich celem jest stworzenie warunków funkcjonowania zasad prawa i porządku, oddzielenie elementów frakcji od reszty społeczeństwa, prowadzenie działań na wyczerpanie oraz ochrona ludności niewalczącej. Działania na wyczerpanie polegają

na prowadzeniu rozpoznania oraz inwigilacji podejrzanych osób oraz obiektów, podejrzanych o wspieranie działań frakcji. W tym celu organizuje się ukryte posterunki obserwacyjne oraz prowadzi skryte działania patrolowe. Bazując na zdobytych informacjach można przystąpić do działań poszukiwawczych, przeszukiwania budynków oraz osób, utrzymując tym samym stałą presję na elementach frakcji. Celem tych działań jest odcięcie określonych elementów od środków wsparcia i zmuszenie ich do podjęcia ryzyka wyjścia z rejonu, mogą one polegać na organizowaniu blokad dróg, sprawdzaniu pojazdów na wszystkich drogach prowadzących do rejonu patrolowania itd. Wioski, osady oraz rejony stacjonowania sił zgrupowania powinny być przygotowane do obrony węzłów zapewniających prowadzenie działań ofensywnych w rejonach, w których zostanie stwierdzona obecność elementów frakcji.

Drugi etap obejmuje organizowanie, tzw. wysuniętych rejonów kontrolowania, które muszą mieć zapewnione wsparcie materiałowe z głównego rejonu kontrolowania. W związku z tym, że elementy frakcji, zmuszone do opuszczania kolejnych obszarów będą podejmować próby ich odzyskania, głównym zadaniem będzie odszukanie i zneutralizowanie elementów stanowiących zagrożenie. Część sił musi przejść do obrony i ochrony rejonów i ważniejszych obiektów. Natomiast większość sił powinna wykorzystać posiadaną już inicjatywę i kontynuować działania o charakterze ofensywnym, dążąc do rozszerzenia rejonu kontrolowania. Typowymi metodami działań będą patrolowanie, organizowanie kordonów i przeszukiwań. Nie można wykluczyć również opanowania i niszczenia obiektów. Początkowy wysiłek skierowany na ochronę rozszerzającego się rejonu, będzie malał wraz z przekazywaniem go pod kontrolę legalnych władz i sił bezpieczeństwa państwa gospodarza (rys. 4.8).

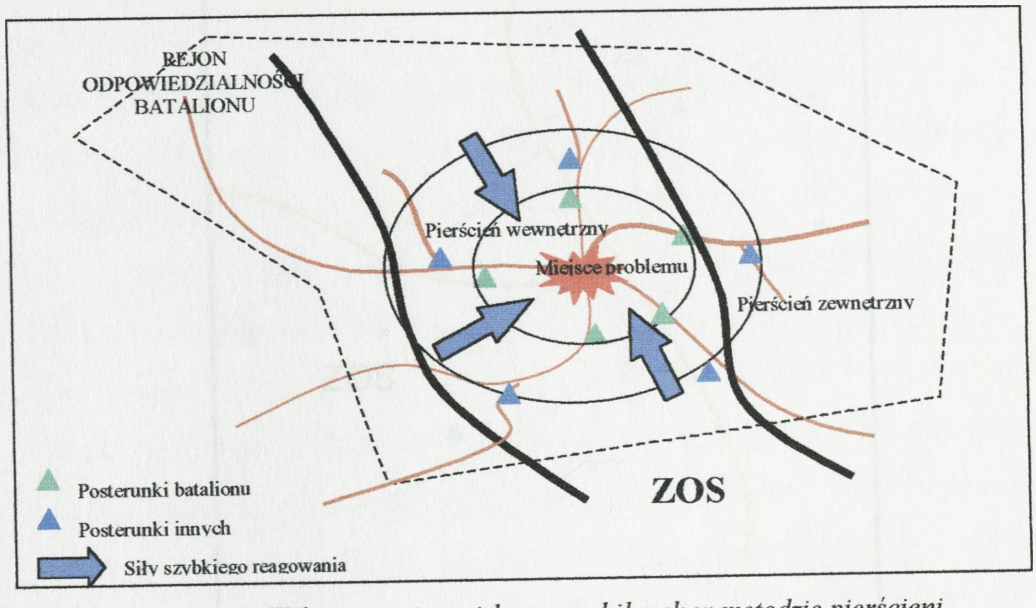

Rys. 4.8. Wykorzystanie wojsk aeromobilnych do poszerzania rejonu działania
Źródło: Opracowanie własne

W większości przypadków pododdziały aeromobilne będą działać na samodzielnych kierunkach w dużym rozproszeniu, co wymusi zaangażowanie dużej ilości sił i środków. Efektywność działań można zwiększyć poprzez selektywne działanie wzmocnionych elementów, wspartych siłami szybkich odwodów.

Inna koncepcja dotyczy działań w warunkach małego zagrożenia wrogimi akcjami stron konfliktu, ograniczają się one raczej do działań w ramach ustalonych obszarów stref rozdzielenia i mają charakter prewencyjny. Koncepcja ta bazuje na doświadczeniach zebranych przez brygadę NORDPOL działającą w siłach IFOR. W sytuacji wymagającej interwencji, element ugrupowania w ramach swojego rejonu odpowiedzialności (np. zgrupowanie batalionu), przystępuje do samodzielnych działań. Polegają one na odizolowaniu miejsca zdarzenia, tworząc tzw. pierścień pododdziałów, a następnie przy pomocy dostępnych sił i środków, przystępuje do rozwiązania powstałego problemu. W przypadku, gdy nie jest w stanie rozwiązać problem samodzielnie, otrzymuje wsparcie wyższego szczebla w postaci odwodu, a w szczególnie trudnych sytuacjach sił pozostałych elementów zgrupowania, które tworzą pierścień zewnętrzny. Tworzenie pierścieni ma na celu uniemożliwienie dostania się w miejsce powstałej sytuacji problemowej dodatkowych elementów frakcji bądź zorganizowanych demonstracji ludności cywilnej nie walczącej.

Zorganizowany system posterunków obserwacyjnych lub posterunków kontrolnych zapewnia właściwą izolację miejsca, monitorowanie, sprawdzanie i opóźnianie lub blokowanie. W przypadku poważniejszych problemów działające już elementy ugrupowania mogą otrzymać wsparcie śmigłowców bojowych lub zespołów walki psychologicznej POSYP (rys 4.9)[129].

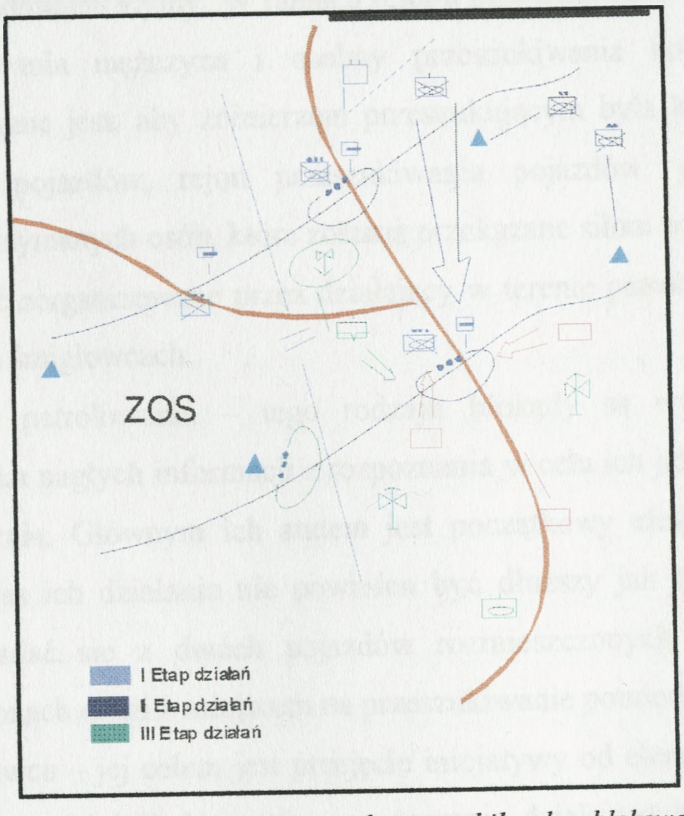

Rys. 4.9. Wykorzystanie wojsk aeromobilnych w metodzie pierścieni.
Źródło: Opracowanie własne

Kontrola ruchu może mieć formę blokady dróg przy wykorzystaniu posterunków sprawdzających (ang. check points), systemu posterunków kontrolnych (ang. control points), oraz godziny policyjnej. Ich zastosowanie ma na celu zwiększenie możliwości wprowadzania zasad prawa, zwiększenie zaufania ludności cywilnej do rządu, a także zachęcenie do podjęcia współpracy. Nasycenie terenu posterunkami, obsadzonymi silnie uzbrojonymi elementami wojskowymi, wsparte czołgami bądź transporterami opancerzonymi, działa odstraszająco i zapobiega wrogim działaniom oraz zbieraniu się tłumów i organizowaniu manifestacji. W przypadku organizowania manifestacji, utrudnia lub uniemożliwia dojście nowym siłom, a tym samym zapobiega wybuchom zamieszek. Odpowiednio zorganizowane posterunki zniechęcają do nielegalnego przepływu broni, materiałów wybuchowych, zaopatrzenia medycznego itd. Są to zasadnicze działania

[129] Materiały przedstawione przez dowódcę sił SFOR gen. M.Bieńka na seminarium zorganizowanym w Akademii Obrony Narodowej w październiku 1998 roku, poświęconemu doświadczeniom w prowadzeniu operacji pokojowych. Material dostępny w wydawnictwie Lessons Learned and Lessons Identified from Peacekeeping Missions, AON, Warszawa 1998.

wykorzystywane w uszczelnianiu granic i nadzorowaniu przestrzegania nałożonych sankcji nie dopuszczając do napływu zabronionych środków oraz umożliwiając zatrzymanie poszukiwanych osób. Blokada jest najbardziej drastyczną metodą kontroli ruchu na drogach, szlakach oraz ścieżkach polegającą na ich zamknięciu (rys. 4.10.).

Rys. 4.10. Wykorzystanie wojsk aeromobilnych w blokowaniu
Źródło: Opracowani ewłasne

Wyniki analiz prowadzonych działań oraz dokumentacji operacyjnej wskazują, że ze względu na sposób rozmieszczania w terenie można wyróżnić cztery typy blokad dróg.

a. Planowane – mają charakter stały lub półstały i rozmieszczane są na głównych drogach, blisko granic, peryferiach miast lub skraju określonych rejonów, mają charakter odstraszający i nie przynoszą wielkich rezultatów. Powinny być rozmieszczane w taki sposób, aby były widoczne tylko na krótkim dystansie np. ostre zakręty dróg. Miejsce, w którym organizowana jest blokada musi być na tyle małe, aby uniemożliwić jej objazd lub wycofanie. W związku z dużym zagrożeniem atakami, szczególnie w początkowej fazie organizowania blokady, w jej rejonie musi znajdować się wystarczająca liczba żołnierzy zapewniająca

odpowiednie bezpieczeństwo. Najprostszy sposób urządzenia blokady obejmuje dwie równoległe linie zatrzymujące, wykonane z drutu kolczastego, każda z wąską luką pozwalającą na wjazd i wyjazd pojazdu, oddzielone od siebie odcinkiem drogi ok. 50m, w którym mogą znajdować się tzw. rejon przeszukiwania i administracyjny. W ramach rejonu przeszukiwania utworzone są rejony przeszukiwania mężczyzn i osobny przeszukiwania kobiet (w tym przypadku wymagane jest, aby żołnierzem przeszukującym była kobieta), rejon oczekiwania dla pojazdów, rejon przeszukiwania pojazdów, pomieszczenie zamknięte dla zatrzymanych osób, które zostaną przekazane siłom policji.

b. Nagłe – mogą być zorganizowane przez działający w terenie patrol pieszy lub na pojazdach oraz na śmigłowcach .
    1. W trakcie patrolowania – tego rodzaju blokady są wykorzystywane w przypadku nagłych informacji z rozpoznania w celu ich jak najszybszego potwierdzenia. Głównym ich atutem jest początkowy efekt zaskoczenia, dlatego czas ich działania nie powinien być dłuższy jak 15 – 30 minut. Mogą składać się z dwóch pojazdów rozmieszczonych przekątnie po dwóch stronach drogi z miejscem na przeszukiwanie pomiędzy nimi.
    2. Na śmigłowcu – jej celem jest przejęcie inicjatywy od elementów frakcji i wzmocnienie działań elementów zgrupowania działających w rejonie. W rejonach niezabudowanych blokady rozmieszczane przy użyciu śmigłowców mogą wykorzystywać jako miejsce blokad wąskie mosty, wąwozy, wejścia do lasów itp. Miejsca takie zapewniają odpowiednią ochronę dla wojsk oraz stwarzają dogodne warunki do wycofania się w razie potrzeby z zajmowanego miejsca. Doświadczenia wskazują, że zasadnym w tym przypadku jest posiadanie odwodów gotowych do interwencji na wypadek niepomyślnego rozwoju sytuacji.
c. Szybkie – są odmianą blokady nagłej organizowane w przypadku, gdy istnieje możliwość łatwego uniknięcia zorganizowanych już blokad. Najczęściej wykorzystywane przy neutralizowaniu kolumn frakcji stron konfliktu.
d. Interwencyjne – stosowane w odpowiedzi na zachodzące w rejonie wypadki lub ataki, mogą być organizowane na śmigłowcach lub pojazdach

Inną formą kontroli ruchu są posterunki kontrolne, których celem jest zaakcentowanie obecności wojsk (elementów ugrupowania) w rejonach, w których miały miejsce wystąpienia tłumu lub istnieje zagrożenie organizowania manifestacji. Polegają na kontrolowaniu wszystkich pojazdów oraz ruchu pieszego. W sytuacji poważnego zagrożenia należy rozpatrzyć możliwość prewencyjnego zatrzymania osób odgrywających główną rolę w tego rodzaju akcjach lub wprowadzić godzinę policyjną. Aby posterunki kontrolne spełniły swoją funkcję, należy dążyć do przejęcia całkowitego panowania nad rejonem je otaczającym.

Wyniki badań wskazują, że posterunki kontrolne powinny być obsadzane siłami, co najmniej jednego plutonu[130]. Wielkość użytych sił wynika z ilości kontrolowanych dróg oraz przewidywanego natężenia ruchu. W skład posterunku wchodzą punkt dowódczy, wartownicy przy rogatkach po każdej ze stron drogi, osłona wartowników, patrol, żołnierze przeznaczeni do przeszukiwania. Zasady, jakie obowiązują przy funkcjonowaniu posterunku to: stała obecność dowódcy w rejonie, rejon wokół posterunku jest stale patrolowany, w przypadku, gdy obsada posterunku nie jest w stanie prowadzić działań efektywnie, wymagane jest wsparcie odwodem lub artylerią. Ciekawych wniosków z prowadzenia tego rodzaju działań, dostarczają analizy działania 325 aeromobilnego zgrupowania batalionowego w operacji *PROVIDE COMFORT* w północnym Iraku. Jednym z jego zadań było odseparowanie Irakijczyków od uzbrojonych grup bojowników kurdyjskich oraz niedopuszczenie do ich łączenia. Wymagało to zorganizowania sieci posterunków kontrolnych wzdłuż głównych linii komunikacyjnych, patrolowania rejonu, zorganizowania i utrzymywania pozycji obronnych wzdłuż prawdopodobnych dróg podejścia sił irackich. Ważne zadanie w całym okresie realizacji zadania spełniały ukryte posterunki obserwacyjne. W związku z decyzją o swobodnym przepływie ludności cywilnej przez rejon bezpieczeństwa, posterunki kontrolne były najbardziej aktywnymi elementami w działaniu zgrupowania. Okazało się, że młodzi dowódcy posterunków poddani silnej presji działań o dużej intensywności, w wielu przypadkach nie potrafili podjąć odpowiednich decyzji, co

---

[130] Wyniki badań na podstawie obserwacji uczestniczącej w praktycznym działaniu podczas kursu „United Nations Junior Officer Course (UNCJOC II) w październiku 1999 roku w Ośrodku szkolenia oficerów na potrzeby sił pokojowych w Sztokholmie.

doprowadzało do zaostrzonych sytuacji[131]. Tego rodzaju wnioski dostarczają również inne operacje oraz prowadzone ćwiczenia. Zasadnym, więc wydaje się scentralizowanie działania posterunków kontrolnych tak, aby dowódca batalionu miał możliwość wpływania na sytuację. Drugi wniosek dotyczy odpowiedniego wzmocnienia i wsparcia posterunków, gdyż doświadczenia wskazują, że są one częstym celem wrogich działań..

W ramach wsparcia i wzmocnienia dużą rolę może spełnić ostrzelanie rejonu artyleryjską amunicją oświetlającą, działanie śmigłowców bojowych, których samo pojawienie się i krążenie w rejonie posterunków kontrolnych i pozycji obronnych skutecznie powstrzymuje potencjalne ataki, a w ostateczności wykonywanie kontrataków[132].

Przeszukiwanie / poszukiwanie ułatwia siłom pokojowym przejąć inicjatywę, a tym samym decydować, kiedy, gdzie i w jaki sposób reagować. W wielu operacjach mają one szczególną rangę stanowiąc znaczącą ich część. Stałe nękanie frakcji stron konfliktu zmusza je do ciągłego manewrowania sprzętem, uzbrojeniem, amunicją i materiałami wybuchowymi, zwiększając tym samym szanse ich wykrycia. Można wyróżnić dwa podstawowe sposoby poszukiwań tj. defensywne oraz ofensywne. Jednym ze sposobów ofensywnych jest sposób „szukaj i blokuj". Pierwsze wykorzystuje się przy ochronie i obronie obiektów stanowiących potencjalne cele ataków. Drugie dotyczą zdobywania informacji, pozbawiania frakcji stron konfliktu środków, zdobywania dowodów potwierdzających wcześniejsze podejrzenia.

Efektywne prowadzenie działań polega na zebraniu informacji rozpoznawczych, zaangażowaniu odpowiedniej liczby elementów prowadzących poszukiwanie, wsparcia przez odpowiednie środki w odpowiednim czasie,. oraz posiadaniu wystarczającej liczby sił ochrony uniemożliwiających ucieczkę elementom frakcji oraz zapewnieniu ochrony elementom prowadzącym poszukiwanie.

Przy opracowywaniu wariantu działania zasadnym wydaje się uwzględnienie następujących kwestii:

---

[131] P. Abizaid, Lessons for Peacekeepers, Military Review, marzec 1993, s.13.

[132] Również polskie zgrupowania batalionowe działające w składzie sił IFOR oraz SFOR działały ze wsparciem śmigłowców OH-58 Kiowa Warrior i UH-60 Black Hawk.

- Prowadzenie poszukiwań/przeszukiwań powinno obejmować te same ramy czasowe, co pozostałe działania, umożliwi to wydzielenie wystarczającego czasu na ich prowadzenie.
- Przykłady pokazują, że duży wpływ na powodzenie działań ma ich uzasadnienie w oczach lokalnego społeczeństwa.
- Nie małą rolę odgrywa efekt zaskoczenia, a więc związane z tym próby zmylenia, wprowadzenia w błąd, co w innych rodzajach operacji pokojowych jest niedopuszczalne ze względu na zasadę otwartości działań.
- W określonych sytuacjach może to powodować zaognienie sytuacji, dlatego ważne jest określenie jasnych zasad ich prowadzenia w aspekcie prawnym, politycznym i społeczny.
- Przed przystąpieniem do działań należy poznać metody kamuflażu i ukrywania obiektów stosowane przez frakcje stron konfliktu, aby skutecznie im przeciwdziałać.
- Działania te dotykają również miejscową ludność, dlatego należy przewidywać możliwy sposób jej zachowania i być przygotowanym do zareagowania w określonej sytuacji[133].
- Kontrola wystąpień tłumu, gdzie zasadniczym pytaniem jest „Czy umożliwić siłom lokalnej policji podjęcie prób kontrolowania sytuacji i przyglądać się ranionym lub zabijanym? Czy przejąć działania i wypełniać obowiązki policji?" Szósta edycja podręcznika dla Wspólnych Komisji Wojskowych (ang. Joint Military Commission) działających w Bośni-Hercegowinie w rozdziale dziesiątym podaje *„organizacje cywilne, a nie pododdziały zgrupowania są odpowiedzialne za utrzymanie porządku publicznego i zapewnienie swobodnego przepływu ludności cywilnej. Siły SFOR nie posiadają odpowiedniej struktury, aby mogły odpowiadać za utrzymanie porządku publicznego lub kontrolowanie wystąpień tłumów (manifestacji) i powinny unikać angażowania się w działania, które*

[133] Analizy operacji w Somalii wskazują, że poszukiwanie było najczęściej realizowanym działaniem przez zgrupowania batalionowe. Ich celem było likwidowanie broni i amunicji, zatrzymywanie personelu wojskowego, zniszczenie lub przejęcie sprzętu, uzyskanie informacji. W trakcie prowadzonych działań wykorzystywano zespoły medyczne przydzielone do elementów poszukiwawczych oraz współdziałano z lokalną policją i organizacjami pozarządowymi. Zgrupowanie batalionowe otrzymywało zadanie uchwycenia lub usunięcia wszystkich rebeliantów oraz osób sympatyzujących z nimi. R.Parker, Cordon and Search in Somalia, News from the Front, maj 1994, s.2.

pozostają w gestii lokalnej władzy cywilnej tj. tłumienia rozruchów poprzez zastosowanie odpowiednich środków. Dopóki tłum uzbrojony, bądź nieuzbrojony nie stanowi zagrożenia dla sił SFOR, wykonywanego przez nie zadania lub innej strony konfliktu władze lokalne muszą przejąć odpowiedzialność za działania policji"[134]. Dokumenty normatywne wskazują jednak, że w przypadku, gdy siły lokalnej policji nie są w stanie zaradzić sytuacji, mogą potrzebować wsparcia ze strony wojska[135]. Przypadki powstrzymywania wrogiego tłumu budzą zawsze wiele uzasadnionych emocji. Istnieje wiele różnych od siebie sytuacji, wymagających przedsięwzięcia środków pasujących tylko do jednej[136]. Prowadzone operacje w Somalii oraz Bośni-Hercegowine potwierdzają potrzebę opracowania listy potrzeb i priorytetów informacyjnych, umożliwiających określenie poziomu zagrożeń, oraz wystąpienia potencjalnych problemów, z jakimi mogą spotkać się pododdziały zgrupowań w przypadku działań o tym charakterze.

Analizy działań w Somalii, IFOR oraz SFOR umożliwiły wydzielenie dwóch grup przedsięwzięć realizowanych przez siły pokojowe. Pierwszą grupę stanowią działania, które powinny być realizowane: natychmiastowe przekazanie działań tłumu pod kontrolę lokalnej policji, podjęcie działań w celu opóźnienia, rozbicia lub rozproszenia tłumu i jeżeli sytuacja tego wymaga to:

- Zorganizowanie blisko rozmieszczonych posterunków kontrolnych w przypadku spodziewanej wrogiej konfrontacji,

---

[134] Zob. Joint Military Commision Policy and Planing Guidance Handbook.

[135] „Władze cywilne mogą nie poradzić sobie z wrogością tłumu i może wystąpić potrzeba pomocy ze strony sił wojskowych" AJP- 3.4.1.1 Peace Support Operations, rozdział 08, Kontrola tłumu s.8-1; „... siły wojskowe nie podejmą działań do momentu, gdy tłum osiągnie poważną wielkość i przekroczy bezpieczny stosunek sił" AFM operations Other than War, vol.V, cz. 3, s.11-2. Pogląd ten podzielają również Amerykanie w FM 19-15 Civil Disturbance,

[136] Latem 1996 roku nasilił się proces przesiedlania ludności cywilnej wszystkich stron konfliktu. W czasie trwania procesu siły IFOR zauważyły dramatyczny wzrost wypadków, w których rodziny muzułmańskie opuszczały Federację Bośni, przekraczały strefę rozdzielenia (ZOS) i próbowały przywrócić swoje poprzednie domy. Porozumienie pokojowe dawało prawo uchodźcom do zajmowania domów będących ich własnościom. Lokalne władze oraz siły policyjne odpowiadały za zapewnienie bezpieczeństwa tym ludziom, siły IFOR wspierały ten proces poprzez zapewnienie ogólnego bezpieczeństwa oraz ułatwianie prowadzenia negocjacji. jednym z takich wypadków było działanie pododdziału wewnętrznej policji jednej ze stron konfliktu, który uzbrojony w pistolety i kije golfowe próbował eksmitować kilka rodzin muzułmańskich z domów położonych w miejscowości Marala. W podobnych przypadkach siły IFOR reagowały, gdyż było to naruszenie postanowień pokojowych.

- Zorganizowanie czasowych posterunków sprawdzających kontrolujących ruch wrogo nastawionych tłumów,

rozbrajanie wrogo usposobionych grup cywili napotkanych na zewnątrz strefy rozdzielenia (ZOS), zajęcie pozycji zapewniających przewagę nad tłumem, bez względu na to czy siły policyjne są obecne na miejscu. zwolnienie pozycji zanim nastąpi okrążenie przez wrogo usposobiony tłum. Użycie siły zgodnie z obowiązującymi zasadami użycia siły (ROE), wsparcie uzasadnionego, kontrolowanego i nie stanowiącego zagrożenia ruchu przez wewnętrzną linię rozgraniczenia stron (IEBL), w tym celu:

- Organizowanie spotkań ze zgrupowaniem sił policji międzynarodowej (IPTF), władzami lokalnymi, lokalną policją oraz UNHCR,
- Pozyskiwanie wsparcia ze strony dowódców frakcji wojskowych oraz przekonanie ich, że ich wojska nie powinny się angażować bezpośrednio w zapewnienie bezpieczeństwa lub blokowanie przepływu ludności,
- Monitorowanie wydarzeń w celu zapewnienia ich koordynacji oraz właściwej realizacji.

Drugą grupę stanowią działania, których zgrupowania taktyczne powinny unikać: branie odpowiedzialności za kontrolę zakłócania porządku przez ludność cywilną, zapewnienie bezpieczeństwa przebiegającym demonstracjom, rozmieszczanie własnych pododdziałów pomiędzy tłumem a prawdopodobnym celem jego działań lub między dwoma demonstracjami, wchodzenie w tłum w celu powstrzymanie zbrodni chyba, że jest to przewidziane w zasadach użycia siły (ROE).

W opinii większości uczestników operacji wymuszania pokoju miejscami oraz sytuacjami o podwyższonym ryzyku konfrontacji tłumu są linie ACFL, IEBL, wizyty społeczności w wioskach zamieszkiwanych przez nie przed konfliktem, odwiedziny cmentarzy, święta narodowe, religijne itp. Aby zapobiec sytuacjom konfliktowym należy przedsięwziąć określone środki zaradcze, do których można zaliczyć: trzymanie grup przekraczających linie ACFL. IEBL w autobusach, sprawdzanie grup czy nie posiadają broni, zatrzymanie autobusów zanim dotrą na miejsce ich podróży, nie pozwalanie pasażerom autobusów na ich opuszczenie w przypadku, gdy w miejscu przeznaczenia znajduje się już tłum, uniemożliwienie formowania się grup protestacyjnych w miejscu

przeznaczenia, zorganizowanie czasowych posterunków kontrolnych na drogach wiodących do miejsca przeznaczenia lub potencjalnej konfrontacji, sprawdzanie osób, którzy przechodzą przez posterunek kontrolny czy nie posiadają broni, unikanie rzucającej się w oczy stałej obecności sił zgrupowania w miejscach, w których taka obecność może wywołać nieprzyjazne wystąpienia tłumu.

W przypadku, gdy dojdzie do zgromadzenia i wystąpienia tłumu, należy podjąć następujące przedsięwzięcia koordynacyjne: nawiązać kontakt z władzami miasta, konfiskować broń u osób, które nie mają na to pozwolenia, filmować uczestników manifestacji w szczególności agitatorów.

Podobnie jak w walce tak i w działaniach prowadzonych w operacjach wymuszania pokoju nieodłącznym czynnikiem jest manewr. W tym przypadku należy go postrzegać również jako zasadę umożliwiającą osiągnięcie powodzenia oraz zapewniającą elastyczność zgrupowaniom taktycznym. Specyfika oraz charakter działań w operacjach wymuszania pokoju powodują, że pojawia się potrzeba stosowania innych jego form różniących się od uderzenia czołowego, pokonania, oskrzydlenia, obejścia itd. W tym przypadku zasadniczym celem stosowanych form manewru będzie dążenie do zlokalizowania określonych elementów takich jak walczące frakcje stron konfliktu, jednostki wojskowe stron konfliktu, demonstrująca ludność cywilna itd., zepchnięcie ich w wybrany rejon, czasami okrążenie, a następnie zneutralizowanie. Wcześniejsze rozważania pokazały, że niezmiernie istotną rolę odgrywają w tym przypadku wojska aeromobilne, a w szczególności śmigłowce oraz ich integralna artyleria.

Do zasadniczych form manewru stosowanego w operacjach tego typu można zaliczyć: pierścień, młot i kowadło, skok oraz kleszcze, linia i oskrzydlenie (Załącznik 1).

ZAKOŃCZENIE

Zebrane doświadczenia i wyniki dokonanych ocen wykazały, że wojska aeromobilne biorące udział w sojuszniczych operacjach wsparcia pokoju, będą działały w niestabilnym środowisku, charakteryzującym się chaosem, wysoką dynamiką działań oraz obfitujących w niebezpieczne sytuacje. Szerokie spektrum działań realizowanych w różnych miejscach i czasie, wpłynie na ich ogniskowy charakter i brak wyraźnych linii rozgraniczenia. Złożony charakter działań, obecność ludności cywilnej, duża ilość organizacji rządowych i pozarządowych, dziennikarzy, reporterów, autorytetów politycznych, nakreśla ich specyficzny obraz.

Dokonane analizy wskazują, że konsekwencją działań w tych warunkach będzie potrzeba każdorazowo odmiennego reagowania na pojawiające się, specyficzne sytuacje. W takich warunkach dowódcy przygotowani do prowadzenia regulaminowych działań bojowych, zmuszeni są do podejmowania niekonwencjonalnych decyzji oraz elastycznie i przewidująco reagować stosownie do zaskakujących okoliczności. Trudność w zdefiniowaniu niebezpieczeństwa oraz przeciwnika, jak również potrzeba eksponowania neutralności i bezstronności, stanowią uzasadnione trudności dla wojsk aeromobilnych.
Ocenę tą potwierdzają przykłady, kiedy w wyniku politycznych kalkulacji wojska pokojowe znalazły się pod ostrzałem wrogich stron nie mogąc zareagować w odpowiedni sposób. Takie sytuacje wywierają negatywny wpływ zarówno na wojska, jak i strony konfliktu.

W świetle uzyskanych wyników, po dokonanej identyfikacji obecnego stanu teorii, problematyka działań wojsk aeromobilnych w sojuszniczych operacjach pokojowych, powinna stać się przedmiotem kontynuacji badań oraz projektowania rozwiązań adekwatnych do uwarunkowań, wynikających z obecności naszych sił zbrojnych w Sojuszu Północnoatlantyckim oraz wymogów perspektywicznego zakresu działań wojsk w XXI wieku.

Prognozowane modele prowadzenia działań przez wojska aeromobilne w operacjach pokojowych, zmierzają w kierunku umożliwiającym zmniejszenie liczby żołnierzy. Po pierwsze obniża to koszty operacji, a czynnik ekonomiczny jest ostatnio

decydujący w podejmowaniu działań pokojowych. Po drugie wojska uzyskują przez to znacznie większe możliwości operacyjne.

Koncepcja ta opiera się na dwóch głównych założeniach. Pierwsze z nich dotyczy zmiany sposobu prowadzenia działań ze statycznego w bardziej manewrowy, polegający głównie na rozmieszczaniu wojska w wyznaczonych rejonach w ramach, których dynamicznie realizują postawione im zadania. Wynikać to będzie z dwóch podstawowych powodów. Bardziej manewrowe działania umożliwią wojskom pokojowym patrolowanie większych obszarów, podkreślając swą obecność w rejonach zamieszkanych, takich jak wioski i małe miejscowości oraz wzdłuż dróg. Zwiększona obecność stworzy warunki do lepszego nawiązania kontaktu z lokalnymi społecznościami, co z kolei zwiększy poziom bezpieczeństwa zarówno społeczeństw, jak też samych sił pokojowych oraz zaufanie do sposobu realizacji przez nie zadań. Lepsza kontrola zwaśnionych stron, zapewni dopływ wystarczających informacji odnośnie sytuacji w obszarze prowadzonej operacji, zwiększy skuteczność reakcji i podjęcia właściwych działań, adekwatnych do potrzeb. Wydzielone siły oprócz tego, że muszą mieć możliwość szybkiego rozmieszczenia w krótkim czasie oraz początkowej fazie kryzysu, wymagają także moralnego poparcia ze strony społeczności światowej.

Sprawna i przeprowadzona we właściwym czasie interwencja przez relatywnie małe, ale dobrze wyszkolone i wyposażone wojska, które mają wolę oraz zgodę na podjęcie ryzyka działań bojowych, reprezentujących wolę międzynarodowej społeczności, może zdecydowanie odmienić przebieg kryzysu. Ważną rolę odegrać mogą takie czynniki jak, zwiększenie wspólnych relacji i powiązań między wojskami aeromobilnymi wojsk pokojowych a lokalnymi społecznościami oraz bezstronność działań.

Drugie założenie wiąże się z szerokim zastosowaniem nowoczesnej technologii wojskowej, dzięki której możliwe będzie zredukowanie liczby wojsk przy zachowaniu ich możliwości operacyjnych. Zamierzona zgodność między działaniem wojsk w rejonie powinna sprzyjać bezpieczeństwu żołnierzy oraz budowaniu zaufania wśród lokalnej społeczności.

Doświadczenia dowodzą, że przyszłe działania będą miały charakter wysiłków połączonych, realizowanych w wymiarze wielonarodowym. Złożoność oraz duży poziom zagrożenia w operacjach wymuszania pokoju powoduje, że kompania i batalion pozostaną modułami narodowymi wchodzącymi w skład wielonarodowych zgrupowań taktycznych tworzących oddział, czy też związek taktyczny.

Prowadzone badania zmierzały do uzyskania naukowo uzasadnionej odpowiedzi na pytanie stanowiące główny problem badawczy : ***w jaki sposób powinny prowadzić działania wojska aeromobilne w sojuszniczej operacji pokojowej, aby nie tylko stanowić jeden z zasadniczych elementów realizacji celów operacji, ale również w pełni wykorzystać swoje możliwości i potencjał bojowy w czasie prowadzenia działań w sojuszniczym układzie?*** Zastosowana formuła, uwzględniająca wymagania metodologii badań, wyrażała się w wieloaspektowym podejściu do rozwiązania problemów badawczych, co umożliwiło:

- określić obecny stan wiedzy z zakresu teorii działań wojsk (zgrupowań taktycznych) w operacjach wymuszania pokoju;
- zbadać przyczyny takiego stanu rzeczy;
- dokonać oceny skuteczności obecnie stosowanych rozwiązań oraz wskazać na sposoby ich podwyższania;
- określić prognostyczne kierunki rozwoju tych działań.

Uzyskanie powyżej wymienionych rezultatów możliwe było dzięki naukowym konstatacjom wynikającym z zastosowania szerokiego spektrum metod badawczych, które pozwoliły rozwiązać główny problem badawczy oraz sformułować propozycje wzbogacenia teorii działań wojsk w operacjach wymuszania pokoju.

Uzyskany materiał badawczy potwierdził słuszność hipotetycznych przypuszczeń, iż podstawą skuteczności działań zgrupowań taktycznych w operacjach wymuszania pokoju jest szybkie opanowanie i przejęcie kluczowych obszarów oraz obiektów w rejonie konfliktu, rozdzielenie zwaśnionych stron oraz izolowanie i neutralizowanie walczących frakcji. Podstawą prowadzenia działań jest użycie dobrze wyszkolonych i wyposażonych sił bojowych, relatywnych do zadań, posiadających zdecydowaną przewagę w możliwościach bojowych.

Niniejsza praca nie zamyka problemu, a sposoby prowadzenia działań w operacjach pokojowych przez wojska aeromobilne, szczególnie w układzie wielonarodowym, wymagają jeszcze wielu pogłębionych analiz, ocen i refleksji. Dlatego też zebrany materiał jest twórczą, autorską interpretację uzyskanych wyników badań, która może stanowić inspirację do dalszego badania złożonej problematyki operacji wymuszania pokoju oraz szerokiego zakresu działań wojskowych innych niż wojna.

BIBLIOGRAFIA

1. *Abizaid P, Lessons for Peacekeepers, Military Review, marzec 1993.*
2. *Adelman H & A.Suhre, The International Response to Conflict and Genocide. Lessons from the Rwanda Experience, Early Warning and Conflict Managament (Study 3), Steering Commitee of the Joint Evaluation of Emergency Assistance to Rwanda, Marzec 1995.*
3. *Allard K, Somalia Operations: Lessons Learned, Washington DC, National Defence University Press, 1995.*
4. *Annon S, Peace Enforcement-What is it and Does it require Doctrine?, Ghana Armed Forces, Command and Staff Collage Senior Division Peace Support Operation, Precis 1997.*
5. *Baierl P., Ruchliwość powietrzna i mechanizacja powietrzna, Europaisheit Sicherheit 11/96 (Działania operacyjne 96, Wybrane artykuły z wojskowych czasopism zagranicznych, Warszawa 1996);*
6. *Balcerowicz B., Marczak J., Pawłowski J., Polska strategia wczoraj i dziś, Myśl Wojskowa nr 1/1994;*
7. *Balcerowicz B, Obrona państwa średniego, Warszawa, Bellona 1997.*
8. *Bańbor J., Użycie śmigłowców w wojnach lokalnych i konfliktach zbrojnych po drugiej wojnie światowej, Myśl Wojskowa nr 8/1989;*
9. *Barge S, Base Camp Construction and operation, News From the Front, 1995 maj-czerwiec.*
10. *Bennett W, Just Cause and the principles of war, Military Review, marzec 1991.*
11. *Bębenek J., Kilka uwag o działaniach desantowoszturmowych cz.I, Myśl Wojskowa nr 5/1991, cz. II nr 6/1991;*
12. *Bębenek J., Przygotowanie i prowadzenie działań desantowo-szturmowych, Myśl Wojskowa nr 4/1991*
13. *Bieniek M, Koncepcja taktycznego prowadzenia działań w NORDPOL, PWL 1999.*
14. *Bieżanek R , Wojna a prawo międzynarodowe, Warszawa, MON 1982.*
15. *Bohn D, Przyczynowość i przypadek w fizyce współczesnej, Warszawa KIW 1961.*
16. *Bowens G, Guide to Peace Operations, US Army Peacekeeping Institute, Carlise Barracks 1998.*
17. *Boyd N.J, Peace Operations: A Capstone Doctrine, Military Review, 1995 May –June.*
18. *Cannon M, Task Force Smith: A Study In (Un) Preparedness and (Ir) Responsibility, Military Review luty 1988.*
19. *Ciborowski L., Przestrzenie informacyjne działań zbrojnych, Warszawa 1997;*
20. *Cherrie S.F, Task Force Eagle" Military Review, Lipiec-sierpień 1997, s.63-72. Wywiad z generałem F.Cherrie w Fort Leavenworth, grudzień 1997.*
21. *Chopra J, A.Eknes & T.Nordbo, Fighting for Hope in Somalia, Jurnal of humanitarian Assistance, 26 October 1995.*
22. *Compa K. Działania oddziałów desantowo-szturmowych, Myśl Wojskowa nr 12/1986;*
23. *Conetta C, Ch. Knight, Vital Force: A Proposal for the Overhaul of the UN Peace Operations System and for the creation of a UN Legion, The Commonwealth Institute Cambridge, 1995.Multinational Force Commanad Authoroties Handbook, U.S. Army War College, Carlise Barracks, 1995.*
24. *Cowin A.J, Expanding United Nations Peacekeeping Role Poses Risk for America, Backrounder, październik 1993.*
25. *Curum J.S, Operational Problems in Peacekeeping and humanitarian Operations, J.Cillers& Mills, Peacekeeping in Africa, IDP and ASIIA, Johannesburg 1995.*
26. *Dywizja Kawalerii Powietrznej jako element sił szybkiego użycia, pk. Bratek, Kraków 1996;*
27. *Działalnia zgrupowań aeromobilnych oraz ogólnowojskowych związków taktycznych w obronie strefy odpowiedzialności okręgu wojskowego, Myśl Wojskowa nr 2/1998;*
28. *Eksperymentalna organizacja dywizji kawalerii powietrzno-pancernej amerykańskich sił lądowych, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 1/1972*
29. *Etterlin S., Nowy wymiar działań bojowych, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 1/1984;*
30. *Finch R.C, The Strange Case of Russian Peacekeeping Operations in the near Abroad 1992-1994, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth, KS, July 1996.*
31. *Freakley B, K.Benson ,Trainig for Peace Support Operations, Military Review 2001.*
32. *Freeman D, Operation Restore Hope, US CENTCOM Perspective, Military Review, wrzesień 1993.*
33. *Gągor F K.Paszkowski ,Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP, MON, Departament Bezpieczeństwa Międzyanrodowego, Warszawa 1998.*
34. *Gołąb Z., Działania powietrznomanewrowe w wojnie wietnamskiej, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 11/1982;*
35. *Gomółka J., Ogrodowczyk W., Kawaleria powietrzna. Zasady walki, Przegląd Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej nr 11/1994;*
36. *Holbrook R, The End of War, Random House, New York 1998.*
37. *Horace L.Hunter Jr. ,Ethnic Conflikt and Operations Other than War, Military Review, November 1993.*

38. *House R, M.Pires, L.Grau, 27 th Guards train with "Big Red One" Military Review marzec-kwiecień 1996.*
39. *Hunt J.B, Thoughts on Peace Support Operations, Military Review, October 1994*
40. *Huzarski M., Siły szybkiego reagowania w obronie kraju, Myśl Wojskowa nr 4/1994.*
41. *Institute for National Strategic Studies, Somalia Operations Lessons Learned, The Operational Context, INSS 1997.*
42. *Irwin A.S.H, The British Experience, and Some Reflections on Recent Approaches to British Counter-Insurgency 1900-1960.*
43. *Kaczmarek J: Zdolność Sił Zbrojnych do reagowania na kryzysy, Myśl Wojskowa 4/97.*
44. *Kaczmarek W. Ścibiorek Z. Przyszła wojna -jaka?, wyd. BUWiK, Warszawa 1995;*
45. *Kaczmarek W., Kierunki rozwoju środków walki wojsk lądowych, Myśl Wojskowa nr 6/1995;*
46. *Kawczyński M., Co dalej z siłami szybkiego reagowania , Przegląd Wojsk Lądowych nr 5/1993;*
47. *Kende J, Kriege nach 1945, Eine emirische Untersuchung, Militärpolitik Dokumentation, Heft 27, Frankfurt 19828.*
48. *Kitson F, Low Intensity Operations: Subversion, Insurgency, Peace-Keeping, London, Faber & Faber 1971.*
49. *Korzeniowski S., Pułk kawalerii powietrznej w działaniach taktycznych, AON, Warszawa 1997.*
50. *Korzeniowski S, Współdziałanie związku taktycznego (oddziału) z formacją dywizji kawalerii powietrznej, AON, Warszawa 1998.*
51. *Korzeniowski S., Wołejszo J. , Możliwości bojowe pułku kawalerii powietrznej w obronie, Myśl Wojskowa nr 3/1998;*
52. *Larson A, When Nations Disagree, A Handbook on Peace Through Law, Luisiana State.*
53. *Lessons Learned and Lessons Identified from Peacekeeping Missions, AON, Warszawa 1998.*
54. *Lessons Learned, Russian Paper, NACC/PfP PMSC/AHG on Cooperation in Peacekeeping, september 1996.*
55. *Lewicki C, Zbiór zadań ze statystyki dla pedagogów, Rzeszów 1996.*
56. *Lorenz M, Forging Rules of Engagement: Lessons Learned In Operation United Shield, Military Review, listopad-grudzień 1995.*
57. *Łobocki M, Metody badań pedagogicznych, Warszawa 1978.*
58. *MacKinley J, International Responses to Complex Emergencies, International Peacekeeping News, 2(5), 1996.*
59. *McKinley D, D.Chopra, Draft Concept for Multi National Operations, Thomas J. Watson Institute for international Relations, 1993.*
60. *Malman M, Peace Enforcement, The Real Peace Support Challange in Africa, African Security Review, 1998.*
61. *Militarisches Studienglossar, English Teil I, Bundessprachenamt 1996.*
62. *Michalski W., Działania desantowo-szturmowe w operacjach na obszarze kraju, wyd. AON, 1995;*
63. *Misiuk E, Polityczno-wojskowe problemy przygotowania Sił Zbrojnych RP do udziału w międzynarodowych misjach pokojowych, praca studyjna, AON Warszawa 1999.*
64. *Martins M.S, Rules of Engagement for Land Forces: A matter of Training, Not Lawyering,, Mil. L. Rev 1994.*
65. *Owen R.C, The Bałkans Air Campaign Study, Part 1, Aipower Jurnal, Summer 1997 no.2.*
66. *Owen R.C, Aerospace Power and Land Power in Peace Operations, USAF*
67. *Newsletter NO, 93-8, Operations Other Than War , Center for Army Lessons Learned, CAC, Dec 1993.*
68. *Newsletter No95-2, Peace Operations Training Vignettes with Possible Solutions, Center for Army Lessons Learned (CALL) U.S Army Trainig and Doctrine Command (TRADOC) Fort Leavenworth.*
69. *Newsletter No,96-5, maj 1996, Drawing a Line In the Mud, Center for Army Lessons Learned (CALL).*
70. *Newsletter no, 98-18, BiH National Elections vol.1.*
71. *Newsletter no. 98-19 BiH National Election vol. II,*
72. *Nordic UN Stand-by Forces, wyd. IV, NORDSAMFN, Helsingfors, 1993.*
73. *Nordquist M, What Colour is the Peacekeeper's Helmet, Naval War College Review, 1997.*
74. *Paluszyński M., Rozwój taktyki działań radzieckich śmigłowców w wojnie afgańskiej, Przegląd Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej nr 1/1991;*
75. *Paluszyński M., Siły szybkiego reagowania, Przegląd Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej nr 5/1994*
76. *Parker P, Convoy protection, Combat Maneuver Analysis, News From the Front, luty 1994.*
77. *Parker P, Somalia Update:Military Operations on Urbanized Terrain (MOUT), Somali Update Operation, News from the Front.*
78. *Parker P, Cordon and Search in Somalia, News from the Front, maj 1994.*
79. *Parzuski J, Wydzielanie i przygotowanie lądowego komponentu sił reagowania do działania w sojuszniczych operacjach wspierania pokoju, AON Warszawa 2000s.*
80. *Paździorek P, Działania na rzecz wsparcia pokoju, [w] M.Huzarski i zespół oficerów praca badawcza, GARDA, Warszawa AON 2000.*

81. *Paździorek P, Przygotowanie zgrupowań taktycznych do operacji wsparcia pokoju, [w] J.Zieliński i zespół, Formy i metody prowadzenia działań przez zgrupowania taktyczne wojsk lądowych w operacjach pokojowych, pk. "Misje", AON, Warszawa 2002.*
82. *Peter J, Ogólna metodologia pracy naukowej, Wrocław-Warszawa 1967.*
83. *Peters R, Winning against Warriors, Strategic Review, Summer 1996.*
84. *Raport to Ministers by the NACC Ad Hoc Group on Cooperation in Peacekeeping, Press Release M-NACC- 1(93)40, Atens 11 June 1993.*
85. *Rutkowski C, A. Kasprzewski: Siły zbrojne w sytuacjach kryzysowych, wyd. AON, 1996.*
86. *Shraga S, R.Zacklin, The Applicability of International Humanitarian Law to United Nations Peace-Keeping Operations. Conceptual. Legal and Practical Issues, in Symposium on Humanitarian Action and Peace –Keeping Operations, supra note 41,39,40.*
87. *Skibiński S, Rozważania o sztuce wojennej, Warszawa 1972.*
88. *Skrzypczak Z., Działania powietrzno-lądowe, Myśl Wojskowa nr 4/1988;*
89. *Sobath C., Ruchliwość powietrzna wojsk lądowych, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 4 1985*
90. *Studium ważniejszych konfliktów zbrojnych w świecie w latach 1970-1983, Warszawa 1985;*
91. *Suchora S., Lotnictwo wojsk lądowych i siły powietrznoszturmowe na polu walki, Warszawa „AON, 1995.*
92. *Soldiers in Panama, Stories of Operation Just Cause, Fort Leavenworth, KS, US Army Command and General Staff Collage, styczeń 1990.*
93. *Ścibiorek Z., Działania powietrzno-lądowe, Myśl Wojskowa nr 3/1996.*
94. *Ścibiorek Z., Geneza i ewolucja powietrzno-lądowych działań bojowych, Myśl Wojskowa nr 2/1993.*
95. *Ścibiorek Z., Pole walki 2000, Zeszyty Naukowe AON nr 4/1994;*
96. *Ścibiorek Z., Rozważania o obronie, Warszawa 1993.*
97. *Ścibiorek Z., Wpływ nowych środków walki na działania bojowe wojsk lądowych, Materiał studyjny, AON Warszawa 1993.*
98. *Urghart B, The United Nations, Capacity for Peace Enforcement, New York 1997.*
99. *Wiśniewski i in. „Metodyka wojskowych badań naukowych, Warszawa 1983*
100. *Yates L.A, Joint Task Force Panama Just Cause before and after, Military Review, październik 1991.*
101. *Zaczyński Z, Praca badawcza nauczyciela, Warszawa 1968.*
102. *Zieliński J „Formy i metody prowadzenia działań przez zgrupowania taktyczne wojsk lądowych w operacjach pokojowych, AON Warszawa 2002.*
103. *Zieliński J, Zarys teorii sztuki operacyjnej wojsk lądowych Rzeczypospolitej Polskiej, wyd. Adam Marszałek, Toruń 1998.*
104. *Zieliński J, Potrzeby i możliwości użycia wojsk lądowych w operacjach wsparcia pokoju, AON, Warszawa 2003.*

WYKAZ RYSUNKÓW

Rys. 1.1. Udział sił zbrojnych w operacjach wsparcia pokoju w ostatnim dziesięcioleciu.

Rys. 1.2. Przebieg procesu badawczego.

Rys. 2.1.Trasy przelotu oraz linie koordynacyjne umieszczone na oleacie.

Rys 4.1. Rozmieszczenie wysuniętych elementów dowodzenia i kontroli.

Rys. 4.2. Wojska aeromobilne zapewniają rozpoczęcie działań przez siły główne.

Rys. 4.3. Operacja w której wojska aeromobilne osiągają cele operacji.

Rys. 4.4. Działanie wojsk aeromobilnych metodą rajdu.

Rys. 4.5. Rozmieszczenie struktur dowodzenia IFOR.

Rys. 4.6. Opanowanie wyznaczonych obiektów w strefie rozdzielenia przez wojska.

Rys. 4.7. Koncepcja przejęcia kontroli mniejszej miejscowości.

Rys. 4.8. Wykorzystanie wojsk aeromobilnych do poszerzania rejonu działania.

Rys. 4.9. Wykorzystanie wojsk aeromobilnych w metodzie pierścieni.

Rys. 4.10. Wykorzystanie wojsk aeromobilnych w blokowaniu.

Załącznik 1

FORMY MANEWRU TAKTYCZNEGO

Manewr pierścień – wyznaczone pododdziały przeszukują teren, podchodzą do określonego rejonu z różnych kierunków, dążą do zepchnięcia elementu uznanego jako obiekt działania w niedogodny dla niego rejon i okrążają go. Możliwe jest również wykorzystanie elementów aeromobilnych, które lądując bezpośrednio w pobliżu obiektu mają większe szanse na blokowanie określonych kierunków przy wykorzystaniu mniejszych sił (rys.1).

Manewr młot i kowadło – część sił pełniąca rolę kowadła wydziela się do obsadzenia pozycji blokujących, opartych w miarę możliwości o dogodne obiekty terenowe i infrastruktury tworząc pewnego rodzaju „worek". Pozostałe siły, zwane młotkiem, tworzą zgrupowanie przeznaczone do zepchnięcia obiektu ich działania w przygotowany worek i zablokowania go (rys.2).

Manewr skok – polega na wykonaniu dwustronnego podejścia przy wykorzystaniu dwóch zgrupowań. Pierwsze zgrupowanie nawiązuje kontakt z obiektem działania i spycha go w określonym kierunku. Drugie zgrupowanie po pewnym czasie lądując na tyłach wycofującego się elementu, zamyka drogi i organizuje pozycje blokujące (rys.3).

Manewr kleszcze – stosuje się w celu zblokowania obiektu będącego celem działania rozmieszczonego po obu stronach większej przeszkody terenowej (rzeka, wąwóz). Polega on na zbieżnym działaniu dwóch zgrupowań aeromobilnych wysadzonych po dwóch stronach przeszkody, które spychają obiekt działania w określonym kierunku oraz elementów organizujące na skrzydłach pozycje blokujące (rys.4).

Manewr linia – stosowany w podobnych warunkach jednak w tym przypadku działają zgrupowania lądowe (rys.5).

Manewr oskrzydlenia – stosowany przy opanowywaniu obiektów i rejonów (rys.6).

Załącznik 2.

A K A D E M I A O B R O N Y N A R O D O W E J
WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA SZTUKI OPERACYJNEJ I TAKTYKI WOJSK LĄDOWYCH

KWESTIONARIUSZ ANKIETY

Celem niniejszej ankiety jest zebranie opinii szerokiej reprezentacji kadry zawodowej WP na temat działań wojsk aeromobilnych w operacjach pokojowych.

Ponadto autorzy pragnęli uzyskać pakiet sugestii dotyczących kierunków badań nad teorią działań wojsk aeromobilnych w układzie sojuszniczym, w kontekście ich udziału w operacjach o tym charakterze.

Jesteśmy przekonani, że Pana wieloletnie doświadczenie, głęboka wiedza i posiadane umiejętności oraz wnioski z dotychczasowej służby mogą w znacznym stopniu przyczynić się do nowego spojrzenia na temat działań wojsk aeromobilnych w warunkach operacji pokojowych. Prosimy o wypełnienie przedłożonej ankiety.

Badania mają charakter anonimowy, a ich wyniki po uogólnieniach, zostaną wykorzystane wyłącznie do celów naukowych.

Z góry dziękujemy za trud włożony w spełnienie naszej prośby i przedłożone wszelkie propozycje i uwagi.

WARSZAWA **2003**

1. W jakich rodzajach działań operacyjnych, Pana zdaniem, wojska aeromobilne są najbardziej predysponowane do prowadzenia działań?
(proszę wstawić wstawić „X" przy dwóch wybranych odpowiedziach)

Lp.	Treść odpowiedzi	
1.	Osłona operacyjnego rozwinięcia	41
2.	Operacja początkowego okresu wojny	31
3.	Operacja obronna	45
4.	Operacja zaczepna	11

2. Jaki wpływ Pana zdaniem, na prowadzenie walki przez wojska zmechanizowane i pancerne mają działania powietrzno-szturmowe w podstawowych formach działań?
(przy wybranej odpowiedzi proszę wstawić 1-duży, 2-przeciętny, 3- niewielki)

Lp.	Treść odpowiedzi	duży	przeciętny	niewielki	brak opinii
1.	Podczas walki w ramach sił reagowania w przygranicznym pasie przesłaniania	56	30	31	3
2.	Podczas prowadzenia działań opóźniających	48	36	32	6
3.	W działaniach obronnych	35	49	35	3
4.	W czasie działań zaczepnych	74	21	20	3

3. Czy Pana zdaniem, BKPow powinna prowadzić działania w ramach sojuszniczych operacji połączonych?
(proszę wstawić wstawić „X" przy dwóch wybranych odpowiedziach)

Lp.	Treść odpowiedzi	
1.	Tak	92
2.	Nie	18
3.	Nie mam zdania	10

4. **Które z przedstawionych grup zadań mogą być Pana zdaniem najczęściej prowadzone przez wojska aeromobilne w operacjach pokojowych?**
(przy wybranej odpowiedzi proszę wstawić „X")

Lp.	Treść odpowiedzi	
1.	Działania nadzorujące (obserwacja, patrolowanie, rozpoznanie)	7
2.	Działania ochronne (miejsc stacjonowania, lotnisk, obiektów)	27
3.	Działania kontrolne (rejonów zabudowanych, niezabudowanych)	11
4.	Działania jako szybki odwód	43
5.	Opanowanie obiektów, działania rajdowe	32

5. **W jakim stopniu posiadanie w swoim składzie przez siły pokojowe wojsk aeromobilnych w rejonie operacyjnym wpływa na efektywność działań pokojowych.**
(przy wybranej odpowiedzi proszę wstawić „X")

Lp.	Treść odpowiedzi	
1.	Bardzo pozytywnie	71
2.	Pozytywnie	34
3.	Ujemnie	3
4.	Nie ma wpływu	12

6. **Który z wymienionych czynników Pana zdaniem w największym stopniu przemawia za wykorzystanie wojsk aeromobilnych w operacjach pokojowych?**
(przy wybranej odpowiedzi proszę wstawić „X")

Lp.	Treść odpowiedzi	
1.	Postawa stron konfliktu	52
2.	Warunki terenowe rejonu działań	29
3.	Nasycenie sił i środków stron konfliktu)	16
4.	Nasycenie sił i środków własnych	23
5.	Inne (jakie?)	0

7. **Jakie czynniki Pana zdaniem decydują o przewadze wojsk aeromobilnych nad siłami stron konfliktu?**
(przy wybranej odpowiedzi proszę wstawić „X")

Lp.	Treść odpowiedzi	
1.	Możliwości manewrowe	63
2.	Przewaga potencjału	21
3.	Poziom wyszkolenia	17
4.	Dowodzenie i łączność	14
5.	Rozpoznanie	5

8. **Które z wymienionych środków bojowych są Pana zdaniem najbardziej pożądane na wyposażeniu wojska aeromobilnych działających operacjach pokojowych?**
(przy wybranej odpowiedzi proszę wstawić „X")

Lp.	Treść odpowiedzi	
1.	Środki przeciwpancerne	15
2.	Artyleria ognia pośredniego	27
3.	Śmigłowce	57
4.	Środki inżynieryjne	12
5.	Transportery kołowe	8

9. **Które z wymienionych cech Pana zdaniem decydują o wartości bojowej wojsk aeromobilnych przeznaczonych do działań w operacjach pokojowych?**
(przy wybranej odpowiedzi proszę wstawić „X")

Lp.	Treść odpowiedzi	
1.	Możliwość przerzutu drogą powietrzną	65
2.	Samodzielność działań	31
3.	Możliwość modyfikacji składu w zależności od potrzeb	6
4.	Duży potencjał bojowy	10
5.	Inne (jakie?)	8

7. W którym z etapów operacji pokojowej Pana zdaniem powinny być wykorzystywane wojska aeromobilne?
(przy wybranej odpowiedzi proszę wstawić „X")

Lp.	Treść odpowiedzi	
1.	W etapie tworzenia rejonu wyjściowego	65
2.	W początkowym okresie etapu realizacji zadań mandatowych	31
3.	Przez cały czas	24

8. Jakie miejsce w ugrupowaniu sił pokojowych powinny zajmować wojska aeromobilne?
(przy wybranej odpowiedzi proszę wstawić "X")

1.	Jako awangarda sił pokojowych	73
2.	W odwodzie sił pokojowych	16
3.	Nie mam zdania	31

9. Który z wymienionych niżej celów działania wojsk aeromobilnych w czasie kryzysu, Pana zdaniem, jest najważniejszy?
(Proszę o wybranie i wpisanie do kratek rangi w skali 1-5 punktów, gdzie 1pkt ranga najniższa; 5 pkt. najwyższa)

Lp.	*Treść odpowiedzi*	*kryterium oceny*				
		1	*2*	*3*	*4*	*5*
1.	Stworzenie warunków do bezkolizyjnego wycofania sił pokojowych i ludności nie walczącej	10	8	**58**	21	23
2.	Przywrócenie przestrzegania porozumień międzynarodowych	11	12	12	21	**64**
3.	Demonstrowanie determinacji użycia siły do rozwiązania sytuacji kryzysowej	19	16	**46**	32	7
4.	Zapewnienie bezpieczeństwa obiektom i osobom (wojskowym i cywilnym)	35	8	19	16	**42**
5.	*Inne (Jakie?)*	0	0	0	0	0

10. W jakim stopniu wykonanie wymienionych niżej rodzajów zadań przez wojska aeromobilne przyczyni się do osiągnięcia najważniejszego, wg Pana, celu działań sił pokojowych?
(Przy wybranej odpowiedzi proszę wstawić "X")

Lp.	*Treść odpowiedzi*	
1.	**Rozpoznanie sytuacji w zagrożonym rejonie**	**26**
2.	Zwalczanie grup dywersyjno-rozpoznawczych	24
3.	Zwalczanie terroryzmu	12
4.	Wzmocnienie ochrony ważnych obiektów	14
5.	Rozdzielenie spornych stron w ramach operacji wymuszania pokoju	20
6.	*Inne zdanie (jakie)* – Wzmocnienie działań sił pokojowych	24

Metryczka

I. Jaki jest Pana stopień wojskowy:

1.	Pułkownik	10
2.	Podpułkownik	13
3.	**Major**	**39**
4.	Kapitan	19
5.	**Porucznik**	**39**

II. Staż zawodowy (oficerski):

1.	**do 10 lat**	**40**
2.	od 11 do 15 lat	34
3.	od 16 do 20 lat	37
4.	Powyżej 20 lat	9

III. Ukończone uczelnie:

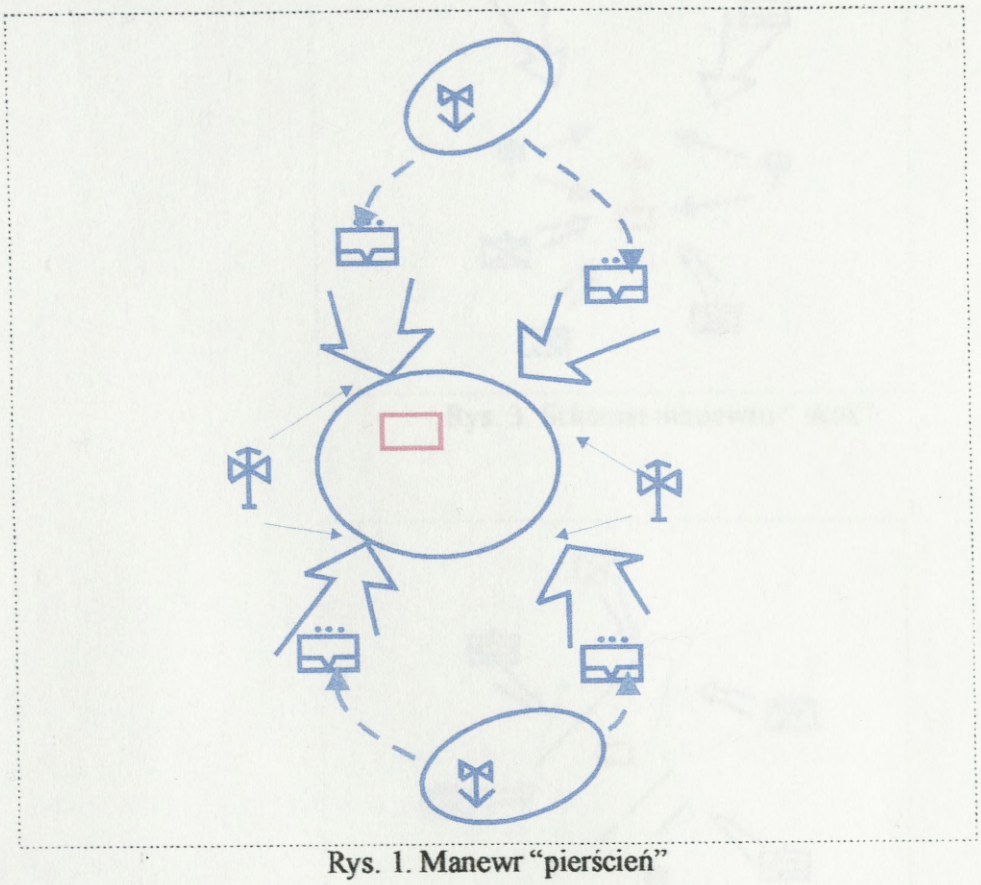
1.	**Wyższa Szkoła Oficerska**	**87**
2.	Akademia Wojskowa krajowa	20
3.	Akademia Wojskowa zagraniczna	0
4.	Studia podyplomowe	13

IV. Dotychczas zajmowane stanowiska (po ukończeniu WSO, akademii):

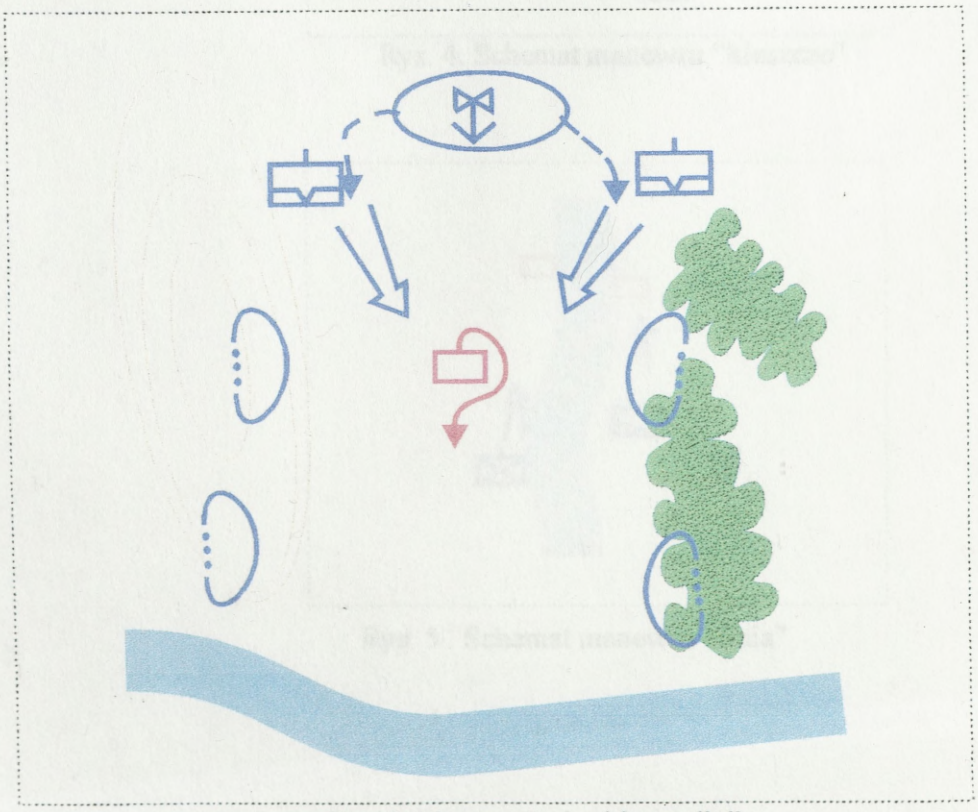
1.	**Dowódcze**	**78**
2.	Sztabowe	33
3.	Dydaktyczne	9
4.	*Inne*	0

Dziękuję

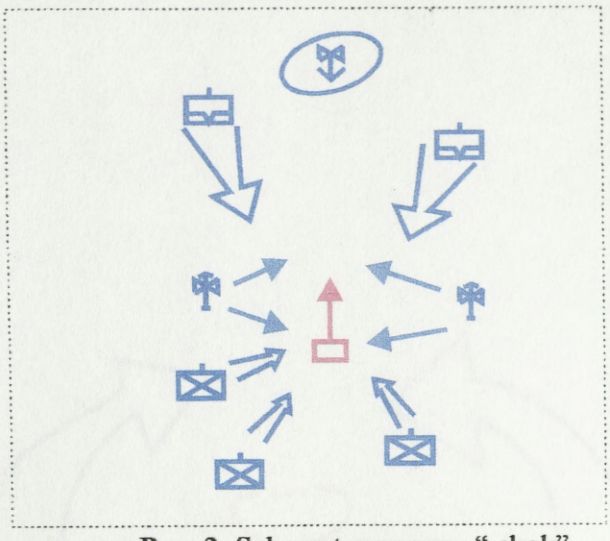
FORMY MANEWRU TAKTYCZNEGO

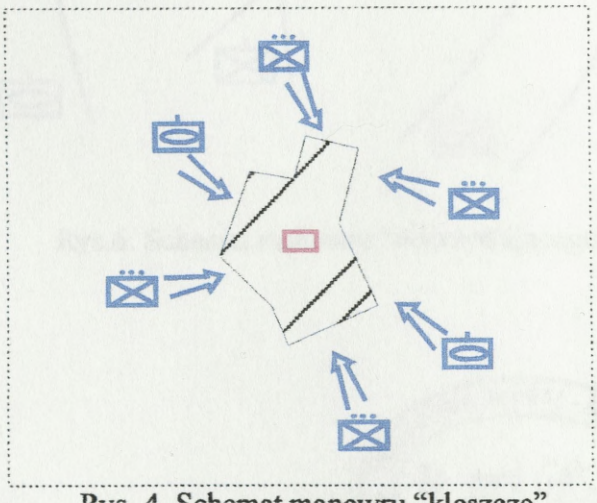
Rys. 1. Manewr "pierścień"

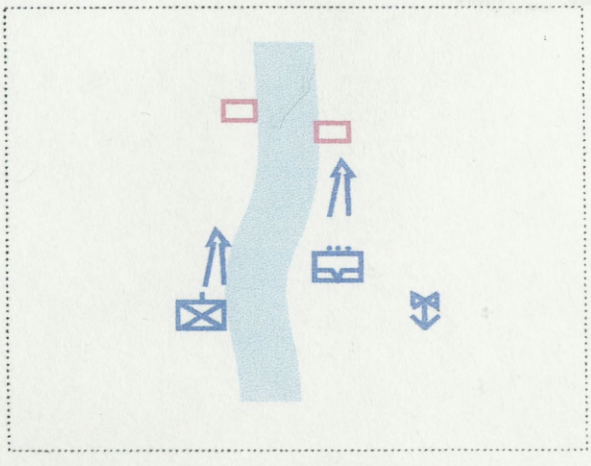
Rys. 2. Manewr "młot i kowadło"

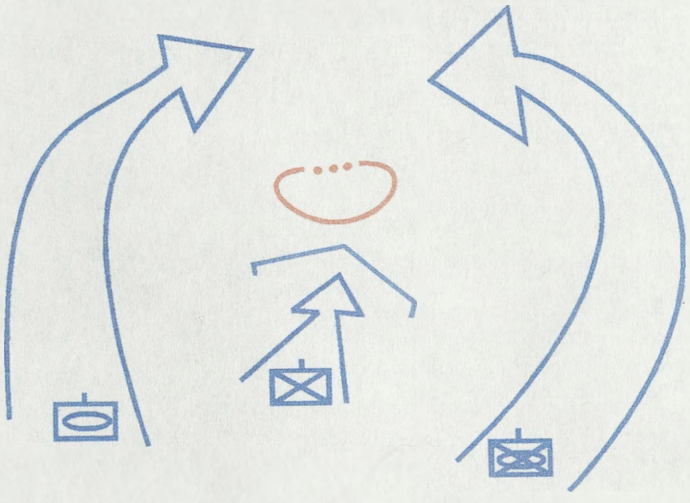
Rys. 3. Schemat manewru " skok"

Rys. 4. Schemat manewru "kleszcze"

Rys. 5 . Schemat manewru "linia"

Rys.6. Schemat manewru "oskrzydlającego"

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid. 68620
Akademii Obrony Narodowej